

Ankara, 2017

SANATIN ASIL KURTARICI TARAFI BİZİ VARLIĞIMIZDAN ŞÜPHEYE DÜŞÜRMEŞİDİR.
WHAT MAKES ART OUR SAVIOUR IS THAT IT MAKES US QUESTION OUR OWN EXISTENCE.

Bu kitap Siyah Beyaz'ın 33.yılı nedeniyle 18.02.2017-07.03.2017 tarihleri arasında Siyah Beyaz Sanat Galerisi'nde gerçekleşen "Sanatın Asıl Kurtarıcı Tarafı Bizi Varlığımızdan Şüpheyeye Düşürmesidir." Sergisi için Siyah Beyaz tarafından 500 adet olarak sevgi ile yayınlanmıştır.

This catalogue has been published by Siyah Beyaz Art Gallery for the 33rd Anniversary Exhibition "What Makes Art Our Saviour Is That It Makes Us Question Our Own Existence." between 18.02.2017-07.03.2017 in 500 copies with love.

YAYINCI PUBLISHER

Siyah Beyaz Sanat Galerisi
Kavaklıdere Sok.
3/1-2 06540
Çankaya – Ankara / Türkiye
+90 312 428 2641
galerisiyahbeyaz@gmail.com
www.galerisiyahbeyaz.com

PROJE YÖNETMENİ PROJECT DIRECTOR

Z. Sera Sade Artukmaç

PROJE DANIŞMANI PROJECT ADVISOR

Fulya Sade

EDİTÖRLER EDITORS

Sara Adıbelli
Melis Golar

KİTAP TASARIMI BOOK DESIGN

Aslı Altay, Future Anecdotes Istanbul
Ali Cindoruk, Anakara
Maral Müdok

ÇEVİRİ TRANSLATION

Mert Batırbaygil

REDAKSİYON REDACTION

Sara Adıbelli
Melis Golar
Z. Sera Sade Artukmaç

ESER FOTOĞRAFLARI ARTWORK PHOTOS

Yalım Ardıç (26, 60, 62)
Murathan Özbek (14)

FİLM, BASKI VE CİLT FİLM, PRINT AND COVER

Rekmay
Cihan Sok. 12/B,
Sihhiye – Ankara

ISBN 978-605-89494-3-0

Bu kitaptaki görsellerin çoğu Siyah Beyaz'ın fiziksel ve dijital arşivlerinden alınmıştır. Bilgi eksikliği nedeniyle görsel künyelerinde isimlerini belirtmediklerimize minnettarız.

Kitaba katkılarından dolayı öncelikle Ahmet Hagur'a, Saba Akman, Ekin Bernay, Elif Boyacıoğlu ve Siyah Beyaz Bar'a teşekkür ederiz.

Bu katalogun tüm hakları saklıdır ve Siyah Beyaz Sanat Galerisine aittir. Yapılan her türlü alıntıda kaynak gösterilmesi zorunludur.

The images in this book are compiled from the physical and digital archives of Siyah Beyaz. We are sending our gratitude to the ones we could not indicate their names on the image tags.

First of all we would like to thank Ahmet Hagur, Saba Akman, Ekin Bernay, Elif Boyacıoğlu and Siyah Beyaz Bar for their support..

All rights reserved by Siyah Beyaz Art Gallery. It is an obligation to give full credit in any excerpt.

HAZİRAN 1980

Perşembe 12

SANATIN ~~YARININ~~ ASIL KURTARICI
TAKAFI, BİZİ VARLIĞIMIZDAN
ŞÜPHEYE DÜŞÜRMEZDİR.

Sevgili Faruk,

Senin en sevdiğin ve her zaman oturduğun film odandaki koltuğa oturdum. Hemen sağ tarafındaki çekmeceyi açtım. Senin 1980'de Paris'e gitmeden tutmaya başladığın defterini buldum. Bana galeriyi devrettiğinde benim olduğum yaştasın, ikimizin de dönüm noktası... O defterde bir sayfaya denk geldim. 'Sanatın asıl kurtarıcı tarafı, bizi varlığımızdan şüpheye düşürmesidir.' yazıyordu. 1 Ağustos; tam da varlığımızdan ve gerçeklikten şüphe ettiğim 'O' gün.

Bu sergi senin için... Bu kitap senin için... Herkesin içinden geldiği gibi, hiçbir sanatsal kaygı olmadan en saf duygularla yapılan işler... Bir anma değil, aksine bu senin hayatının kutlanması. Çok renkli, aynı senin gibi.

Sizin yaşadıklarınızın bana sanat dünyası ile ilgili önemli tecrübeler kazandırdığını biliyorsun. Fulya ve sen 33 yılda bir yuva yaratmışsınız. Her zaman dediğin gibi "Sanat bir yaşam biçimidir. İçtenlik, masumiyet ve bilgi gerektirir." Ben de sizden gördüğüm gibi devam ettirmeye çalışıyorum. Yanımda, arkamda Fulya ve sen varsın. En kötü ne olabilir ki...

Yine herkesi bir araya getirmeyi başardın. Tam sevdiğin ve her zaman istediğin gibi; çok kalabalığımız ve beraberiz, sana kadeh kaldırıyoruz.

Canım Babacığım,
Keşke seni/sana/seninle
Çok daha fazla

- ☐ öpseydim
- ☐ zaman geçirseydim
- ☐ sarılsaydım
- ☐ dinleseydim
- ☐ sorsaydım
- ☐ yemeğe çıksaydım
- ☐ dans etseydim
- ☐ kızdırmasaydım
- ☐ sana seni ne kadar çok sevdiğimi soyleseydim...

Biz seni çok özledik...

Ocak, 2017

Dear Faruk,

I sat down on your favorite couch that you used to sit all the time in your movie room. I opened the drawer on the right. I found your journal that you had started taking notes in 1980, before you went to Paris. You are at the age that I was when you handed the gallery over to me; a milestone for both of us... I came across a page in that planner. It was written "What makes art our saviour is that it makes us question our own existence." It was August 1st, 'that' day when I questioned our existence and reality. This exhibition is for you... This book is for you... Full of pieces made with the purest emotions, without any artistic concerns; all coming straight from the heart... It is not commemorative; on the contrary, it is a celebration of your life. It is so colorful; just like you. You know how everything you have accomplished has provided me important experiences about the art world. You and Fulya created a home over the course of 33 years. Like you always said, "Art is a way of living. It requires sincerity, innocence and knowledge." I am trying to follow in your steps. I have Fulya and you right next to me and behind me. What is the worst that could happen? You managed to bring everyone together once again. Just the way you like it and how you always want it to be: There is so many of us, and we are together, having a toast for you.

My Dear Father,

I wish I had...

- ▣ kissed you
- ▣ spent time with you
- ▣ hugged you
- ▣ listened to you
- ▣ asked you things
- ▣ had dinners with you
- ▣ danced with you
- ▣ not made you angry
- ▣ told you how much I love you...

More.

We miss you so much.

January, 2017

33.YIL SERGİSİ 33RD ANNIVERSARY EXHIBITION

Sanatın asıl kurtarıcı tarafı, bizi
varlığımızdan şüpheye düşürmesidir.
*What makes art our saviour is that it makes us
question our own existence.*

ERDAĞ AKSEL	14
MURAT ARTU	16
BERİL ATEŞ	18
YILMAZ AYSAN	20
KEZBAN ARCA BATİBEKİ	22
BEDRİ BAYKAM	24
FRANÇOIS BOULLION	26
FİGEN CEBE	28
ELA CİNDORUK	30
BAHADIR ÇOLAK	32
EBRU DÖŞEKÇİ	34
FIRAT ENGİN	36
GÜLSÜN KARAMUSTAFA	38
NİHAT KEMANKAŞLI	40
PIOTR KLEMENSIEWICZ	42
HÜSAMETTİN KOÇAN	44
KOMET	46

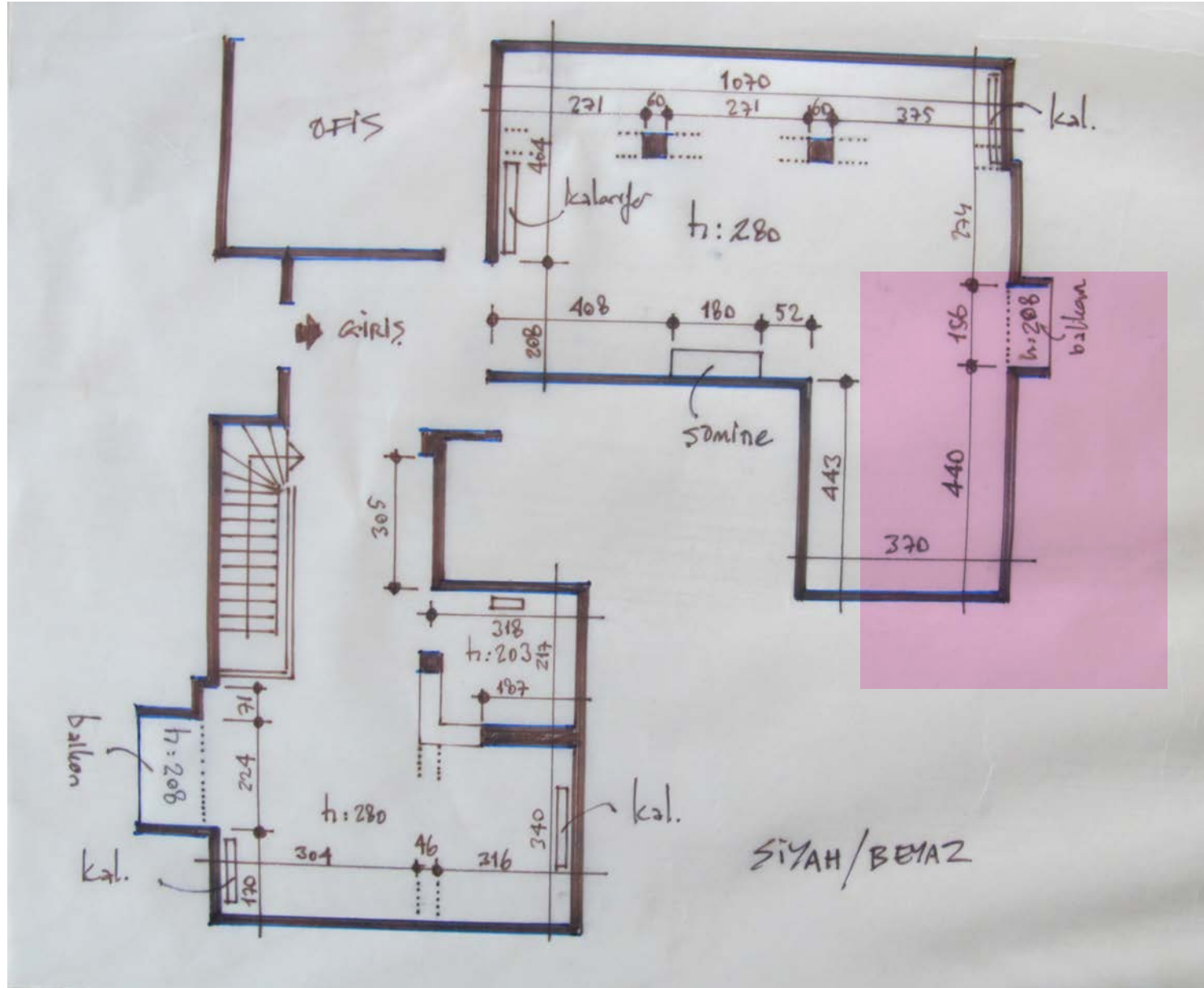
ALİ KOTAN	48
SITKI KÖSEMEN	50
ALEV MAVİTAN	52
BİHRAT MAVİTAN	54
TAN MAVİTAN	56
MURAT MOROVA	58
MEHMET NAZIM	60
MÜBİN ORHON	62
AHMET ÖĞÜT	64
MURATHAN ÖZBEK	66
SUHA ÖZKAN	68
ARDAN ÖZMENOĞLU	70
GÜNNUR ÖZSOY	72
NAZAN PAK	74
SEZA PAKER	76
SEÇKİN PİRİM	78
NEVZAT SAYIN	80
ERHAN ŞENGEL	82
GÖKHAN TÜFEKÇİ	84
EMRE ZEYTİNOĞLU	86

**FARUK AN-LAR
FARUK K-NOW-S**

ALİ AKAY	138
MURAT ARTU	146
GÜLLÜ AYBAR	150
YILMAZ AYSAN	152
BEDRİ BAYKAM	158
AHMET BOYACIOĞLU	162
HAYDAR "BAKIR" CIRIK	166
HALDUN DOSTOĞLU	168
KIYMET GİRAY	172
ALİ GÜRELİ	176
AHMET HAGUR	178
HASAN BÜLENT KAHRAMAN	180
BERNARD MALAUZAT	190
BİHRAT MAVİTAN	192
SUHA ÖZKAN	196
ERTUĞRUL ÖZKÖK	202
NEVZAT SAYIN	204
YAŞAR SÖKMENSÜER	206
HÜSEYİN "HÜSO" ÜLKER	210
EŞREF ÜNER	212
EMRE ZEYTİNOĞLU	214

**SADE-CE FOTOĞRAFLAR 88-135
'SADE-CE' PHOTOGRAPHS**

Faruk Sade'nin çizimiyle Siyah Beyaz
 Faruk Sade's drawing of Siyah Beyaz

33.YIL SERGİSİ

“Sanatın asıl kurtarıcı tarafı, bizi varlığımızdan şüpheye düşürmesidir.”

Faruk Sade'nin 1980 yılında hayatının dönüm noktası olan Paris'e gitmeden önce ajandasına yazdığı bir cümle etrafında, Siyah Beyaz'ı bir ailenin ötesine taşıyan sanatçı dostlarının içlerinden geldiği gibi paylaştıkları

33RD ANNIVERSARY EXHIBITION

“What makes art our saviour is that it makes us question our own existence.”

Artist friends who carried Siyah Beyaz more than a family shares from their hearts revolving around a sentence which has been written in 1980 just before Paris which is a milestone of Faruk Sade's life

Kavaklıdere'den Morgantown'a, 2010
Aluminyum, 185 x 56 x 40 cm

Morgantown to Kavaklıdere, 2010
Aluminium, 185 x 56 x 40 cm

Yol Sergisi, aslında insanın hayatta gittiği yerlere, seçtiği rotalara dairdi. Bunlar sadece coğrafi yerler değil, aynı zamanda insanın hayattaki bazı noktalar arasında yaptığı yolculuklara, vardığı ve deneyimlediği yerlere de dairdi.

Ben çalınan o heykeli yıllar sonra yeniden yaptım. Yeniden yaptığımda da ismini değiştirdim. Tabi ki yeni isimde Kavaklıdere diye geçen mekanın adı Siyah Beyaz'dır, Faruk'tur ve onunla yaşadığımız deneyimlerdir.

The exhibition *Yol* was actually about the places a man goes and the roads he chooses in his life. These did not depict just geographical places, but also the places he would reach and experience through journeys between certain points in his life.

Years later I remade that stolen sculpture. I changed its title when I remade it. Obviously the Kavaklıdere in its title refers to Siyah Beyaz and these experiences Faruk and I have had together.

Erdağ Aksel'in Morgantown-Salzburg heykeli ve Faruk Sade, Ankara, 1994

Erdağ Aksel's Morgantown-Salzburg sculpture and Faruk Sade, Ankara, 1994

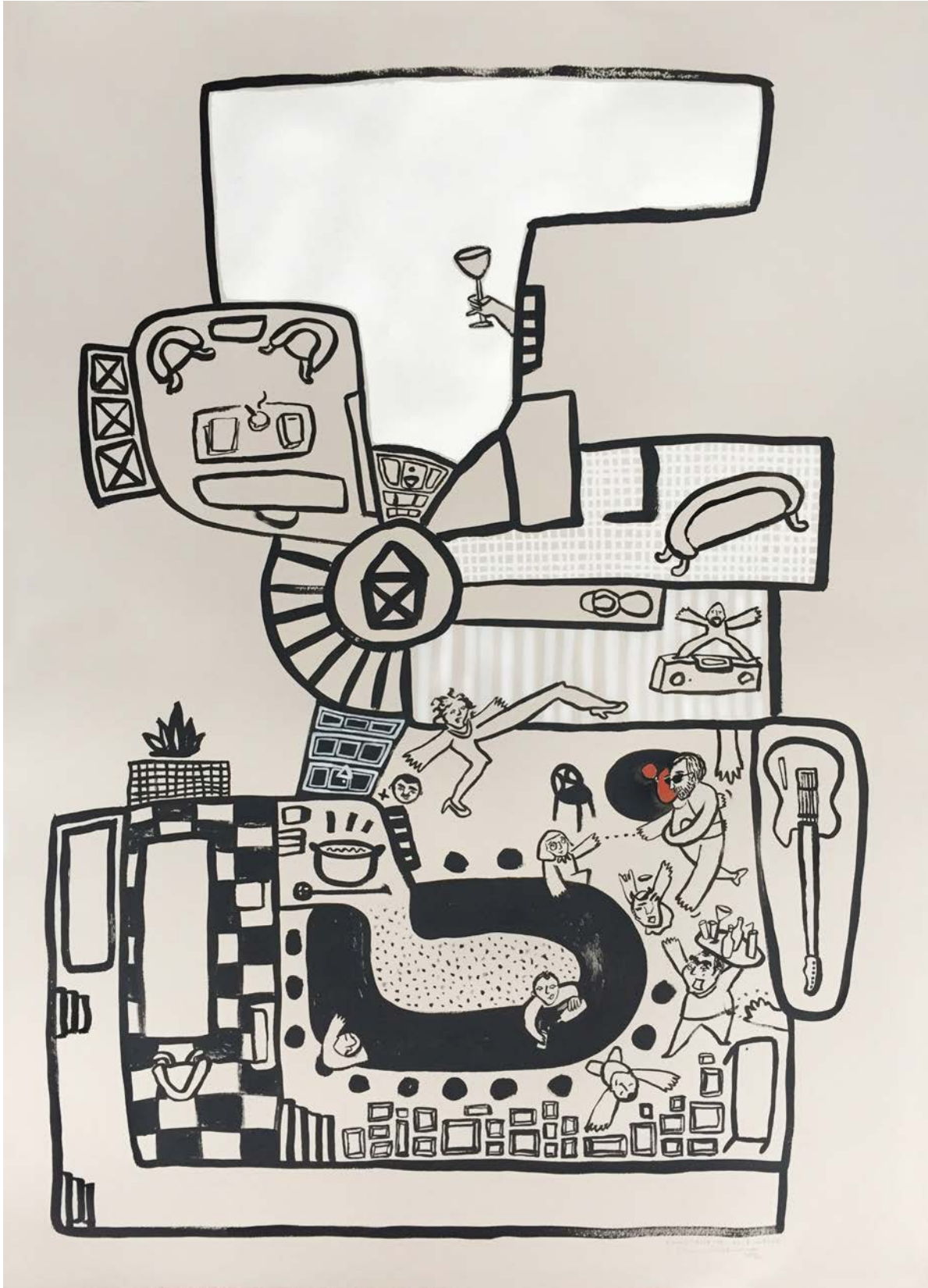

Fantoma, 2017
Karışık teknik
Fantoma, 2017
Mixed media

“Hayır.” dedi Faruk. “Ben bunu değiştireceğim. Değişmeyecek!!!”
“Ben dñnyaya uymayacağım. Dñnya bana uyacak.”
Siyah Beyaz hiç değişmedi. Ankara’da 30 sene sonra gidenlerin
hala aynı sandalye ve barda aynı mñzikleri dinlediği bir yer
olarak varlığını sñrdñrdñ. Gidenler kendilerini hatırladılar.
Zor olan başarılmıştı.

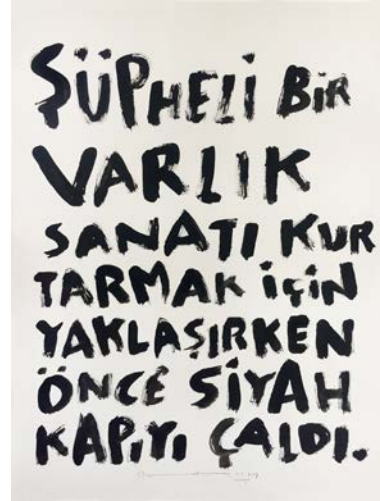
“No” said Faruk, “I will change this. It won’t change!!!”
“I will not obey the world. The world will adapt to me!”
Siyah Beyaz never changed. It remained a place where, people
could still sit in the same chairs at the same bar, listen to the
same music 30 years later. Those who visited found themselves.
The difficulty was overcome.

Yuva Haritası, 2016
Kağıt üzeri akrilik, 70 x 100 cm

Yuva Haritası, 2016
Acrylic on paper, 70 x 100 cm

Kamusal Alan, 2016
Kil yüzey üzeri kazıma, 13 x 18 cm

Kamusal Alan, 2016
Scratching on clayboard, 13 x 18 cm

Baba, 2017
Kağıt üzeri akrilik, 40 x 50 cm

Baba, 2017
Acrylic on paper, 40 x 50 cm

Sanatçının eseri yavrusu gibidir. Dolayısıyla bunu emanet edeceği kişiyle arasında bir güven duygusu olmalı. Samimiyet ve sevgi olmalı. Siyah Beyaz'da bugüne dek açılan yüzlerce serginin bize anlattığı en güzel şey budur. Çünkü bu sergiler sanatçının galerisine duyduğu sonsuz güvenle açılmışlardır. İşte bu kararında profesyonellikle bezenmiş samimiyet sayesinde kurulan dostluk ve aile bağı başarıyı getirir. Neticede sanat dediğimiz şey bir duygu işi. Kimyanın tuttuğu kişiyle el ele vermek istiyorsun. Benim de ne büyük şans ki genç yaşımda tanıma fırsatı bulduğum Sade ailesi ve bu güzel yuva, bana bir galerinin aslında nasıl olması gerektiğini öğretmiştir.

Birçok insanın hayatına dokunmuş bu "kamusal alan"a eskisinden de çok sahip çıkmalıyız. Bizler üstü beyaz altı siyah bir yuvanın çocuklarıyız. Hislerimizi okşayan bembeyaz bir alanda tanıştık sanatla. Duvarları insan kütüphanesi olan bir barda dans ettik. Bu iki kapı, avucunun içinde büyüttü bizi. Bu yüzden Faruk Sade Türkiye'de öncü bir galericiden çok, Siyah'ın ve Beyaz'ın babasıdır benim gözümde. Ne güzel bir adamdır ki O, sadece Sera'ya değil hepimize miras olarak bu yuvayı bırakmıştır.

For an artist, the artwork is like their baby. Therefore, there must be a sense of trust between the artist and the person to whom you commend to. There must be sincerity and love. That is the most wonderful thing that the hundreds of exhibitions opened at Siyah Beyaz until today taught to us. This is because these exhibitions were all done with the endless trust that an artist can have towards a gallery. The friendship and the familial relationship born out of this well measured sincerity, adorned with professionalism will bring success. In the end, art is a matter of feelings. You want to collaborate with people whom you have chemistry. Through Sade family, and this beautiful home, I have learned what a gallery really should be like, which is a wonderful opportunity to have at a young age.

We must protect this "public space", which has touched so many people's lives, now more than ever. We are the children of a home with a white top and a black surface. We met art in a fully white space that flattered our senses. We danced in a bar where the walls are made of library of people. These two doors raised us between their embrace. Because of this, I see Faruk Sade less as a trailblazing gallery owner and more as the father of Siyah Beyaz. What a wonderful man he is, who left behind a home not just to Sera but to all of us.

Nana 1, 1986
Karışık teknik, 70 x 100 cm
11 / 15 ED

Nana 1, 1986
Mixed media, 70 x 100 cm
11 / 15 ED

“Siyah Beyaz’da ilk sergim 1985’te açılan *Akdeniz Soyutlamaları* isimli baskı sergisi oldu. Faruk bana galeri mekanını istediğim gibi kullanabileceğimi söylemiş bu konuda beni yüreklendirmişti. Ben de baskılarımı duvarlara asmakla yetinmeyip 3 boyutlu bir enstalasyon ile galeri mekanına müdahale ettim. Bir sene sonraki *Dansözlerin Gizli Tarihi* sergisinde ise bu yaklaşımı daha da öteye götürerek tüm mekanı bir enstalasyona dönüştürmüştüm. Benim bu tarzım Ankaralı sanatseverlere çok ilginç geldi. Sergi ses getirdi. Sanat eleştirmenlerinden olumlu yorumlar aldı. (...) Bu insanlar, Faruk’un yanı sıra, beni ve ne yapmaya çalıştığımı anlayan bir kaç kişiden biriydi.”

“My first exhibition at Siyah Beyaz was *Akdeniz Soyutlamaları* a print exhibition that opened in 1985. Faruk had told me that I could use the gallery space however I liked and had encouraged me in this regard. So in addition to display my prints on the walls, I altered the gallery space with a 3 dimensional installation. A year later, in *Dansözlerin Gizli Tarihi* I took this approach a level further and turned the whole space into an installation. My style quirked the interest of the art world of Ankara. The exhibition made an impact. It got positive comments from art critics. (...) Alongside Faruk, these people were one of few among all, understanding what I was trying to achieve.”

Dansözlerin Gizli Tarihi Sergisi,
Faruk Sade, Yılmaz Aysan,
Siyah Beyaz, 1986

Dansözlerin Gizli Tarihi Exhibition,
Faruk Sade, Yılmaz Aysan,
Siyah Beyaz, 1986

Günbatımı, 2015
Manipule edilmiş metalik kağıda
basılmış dijital fotoğraf, 80 x 80 cm

Sunset, 2015
Digital photography printed on
manipulated metallic paper, 80 x 80 cm

Contemporary İstanbul, Kezban Arca Batıbeki,
Faruk Sade, Güllü Aybar, 2008

Faruk ve Fulya ile uzun yıllara dayanan, önce sanatçı-galerici, sonra arkadaş ve dost olarak süregelen ilişkimiz; Faruk'un asla beklenmeyen kaybıyla eksilmiş olarak devam edecek bundan sonra.

O kadar yakışmadı ki ona gitmek... Aslında bir taraftan sanki işlerini tamamlamış, tevekkülle köşesine çekilmiş gibi bir hali de yok değildi. İçine mi doğmuştu böyle erkenden çekip gideceği kim bilir?

Ayrı şehirlerde yaşamamıza rağmen, her görüşmemizde sanki her gün berabermişçesine, hep her şeyi paylaşmışçasına, beraber içermişçesine, beraber laflamışçasına kaldığımız yerden devam ederdik. Şimdi Fulya ve Sera eksik kaldılar, tabi biz, bütün dostları da...

My longstanding relationship with Faruk and Fulya, which started as one between an artist and a gallery, turned into an ongoing friendship, will continue, albeit incompletely, after the sudden unexpected loss of Faruk. It so did not fit him to go away... Although he also have had a status who had completed his work and resigned to his corner. Perhaps he had felt a premonition of his early passing away; who knows?

Despite living in different cities, every time we met we would immediately pick up where we had left off as if we were together every day, as if we had drunk together, talked together. Now Fulya and Sera are left incomplete; and so are we, all his friends...

Sade-ce Faruk, 2017
Tuval üzeri karışık teknik, 160 x 200 cm
Sade-ce Faruk, 2017
Mixed media on canvas, 160 x 200 cm

Sera, Fulya,
Faruk Sade &
Bedri Baykam,
İstanbul, 2015

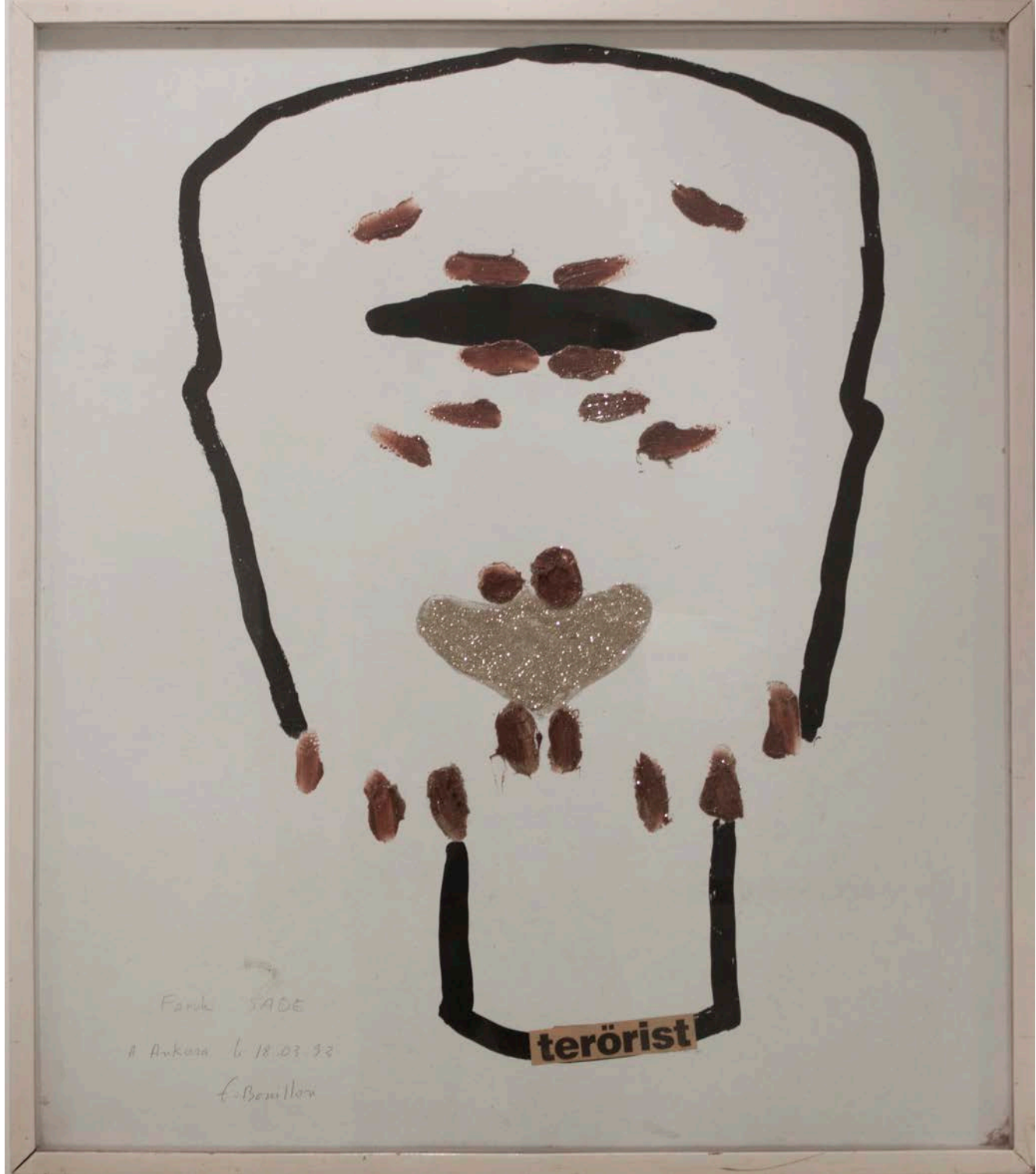

“Faruk’un kendini en iyi hissettiği yer büyük ihtimalle Siyah Beyaz binasının en üst katındaki evlerinin sinema odasıydı.”

“The place where Faruk felt the best was probably the movie room in their home at the top floor of the Siyah Beyaz building.”

Bedri Baykam &
Faruk Sade,
Ankara, 2013

Faruk, 1992
Kağıt üzeri karışık teknik, 65 x 75 cm

Faruk, 1992
Mixed media on paper, 65 x 75 cm

François Bouillon'un *7 Çağdaş Fransız Sanatçısı* sezonu sergi kurulumu için Ankara'ya geldiğinde Siyah Beyaz'da yaptığı Faruk Sade portresi.

A portrait of Faruk Sade by François Bouillon when he came to Ankara for *7 Contemporary French Artists* season exhibition preparations at Siyah Beyaz.

İsimsiz, 2016
Tuval üzeri yağlıboya, 140 x 110 cm
Untitled, 2016
Oil on canvas, 140 x 110 cm

Figen Cebesiz & Faruk Sade,
Siyah Beyaz, 1999

Bazı yıldızlar sonsuza kadar
parlamaya, aydınlatmaya ve
ısıtmaya devam ederler...
Faruk gibi...

Some stars eternally shine, lighten
up and warm up their circles...
As Faruk is...

Umut, Devamlılık, Zaman kolaj, 2009
Karişik teknik, 40 x 50 cm (adet)

Hope, Continuity, Time collage, 2009
Mixed media, 40 x 50 cm (each)

Bu sergiye katılmamın ve katılabilmemin nedenleri Faruk ve Fulya'dır. Gösterdikleri destek, inanç, motivasyon ve en önemlisi dostlukları sayesinde...

The reason of my participation in this exhibition is Faruk and Fulya. Their support, belief, motivation and the most importantly due to their friendship...

Siyah Beyaz'da yeni yıl yemeği,
Ela Cindoruk, Yılmaz Aysan ve
Faruk Sade, Siyah Beyaz, 2000

New Years dinner at Siyah Beyaz,
Ela Cindoruk, Yılmaz Aysan and
Faruk Sade, Siyah Beyaz, 2000

Sisifos, 2017
Karışık teknik, 178 x 45 x 45 cm
Sisyphus, 2017
Mixed media, 178 x 45 x 45 cm

SONU DÜŞÜNÜLEMİYEN YAŞAM, SINIRLARI
TASARIMLANAMAYAN BİR EVRENDE VAR OLMAK;
BAZEN İSTEK BAZEN DE ZORUNLULUK GEREKTİRİR.
ÖLÇÜLEMEYECEK KADAR ÇOK VEYA BÜYÜK OLAN
UMUTTUR, TEKRAR TEKRAR BAŞA DÖNDÜREN...

EXISTING WITHIN A LIFE WHERE ITS END IS
UNIMAGINABLE, A UNIVERSE WHERE ITS LIMITS ARE
INCONCEIVABLE, IT REQUIRES A DESIRE AND OTHER
TIMES AN OBLIGATION. IT IS THE IMMEASURABLY
VAST OR BIG HOPE, THAT MAKES US GO BACK TO THE
BEGINNING OVER AND OVER AGAIN...

Hiç, 2017
Polyester üzeri oto boyası, 56 x 45 x 20 cm
None, 2017
Auto paint on polyester, 56 x 45 x 20 cm

HİÇ

Sera bana Faruk Abi'nin yıllar önce defterine düştüğü bir nottan yola çıkan bu sergi için bir iş yapıp yapamayacağımı sorduğunda, sergiden habersiz yapımına hali hazırda başladığım heykele bakakaldım. Tesadüflere inanmam. Kendimden ve hayattan şüpheye düştüğüm bir zamanda yapmaya başladığım bu heykelin serginin içeriğiyle —bana göre— tamamen örtüşmesi tesadüf olamaz. Faruk Abi'nin sözleri ile bu iş arasında kelimelere dökemediğim bir bağ hissediyorum.

“Kendi kalp atışımın EKG ölçümüyle aldığım görüntüsünün içine kazıdığım ‘HİÇ’ kelimesi.”

Faruk Abi sanatın varlığımızdan şüpheye düştüğümüzde bizi kurtardığını söylemiş. Hayatla, kendimle, dünyada olup bitenlerle ilgili şüpheye düştüğüm zamanlarda varlığına sarıldığım sanat, aradığım huzur ve teslimiyet duygusunu yaşamama vesile olur. Bana nefes verir. *Hiç* işi, kalbimden geçenleri, içsel yolculuğumu varoluş ve yok oluşun hayattaki karşılığını kendimce yansıtabildiğim, bugüne kadar yaptığım tüm işlerin toplamı gibi. Sanatla varlığımı kendime kanıtlamak gibi. Faruk Abi'nin sözlerini kendi yöntemlerimle anlatmaya çalışmak gibi. Varmaya çalıştığım yer gibi.

HİÇ¹

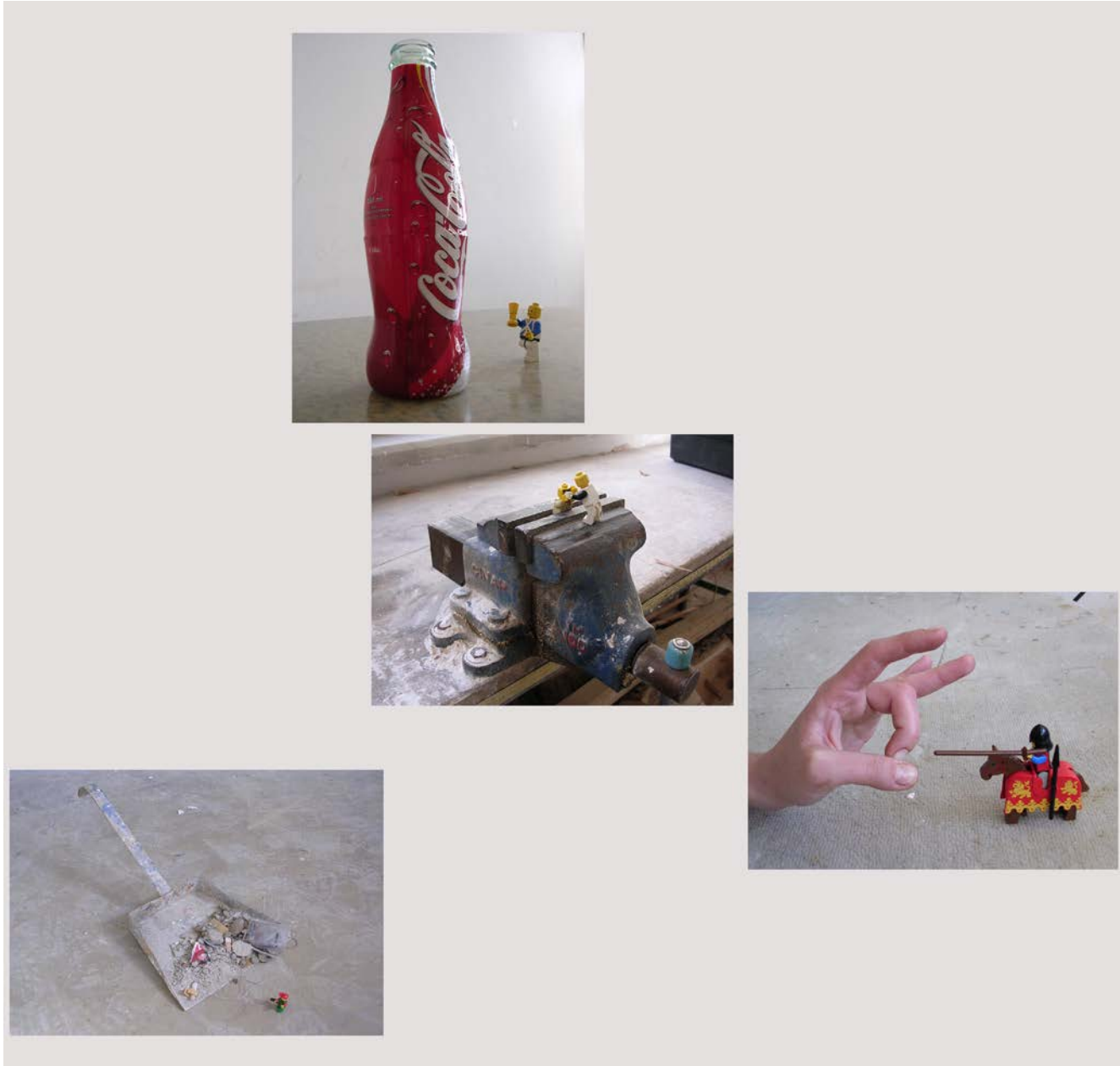
When Sera asked me if I could create something for this exhibition inspired by a note Faruk had jotted down in his notebook many years ago, I froze up looking at the sculpture I had already started working on not knowing anything about the exhibition. I don't believe in coincidences. It can't be a coincidence that a piece that I had started working on at a time when I had become so doubtful of myself and my life would thematically fit so well, I think, into the contents of this show. I feel a connection between Faruk's words and this piece that I can't rightly put into words.

The word “HİÇ” etched into an image of my heart beat that I obtained via EKG.

Faruk said that art would save us when we are doubtful of our own existence. When I feel doubt about life, about myself, about what goes on around the world, art lets me find the sense of peace and belonging that I yearn for. It helps me breathe.

The piece *None* is one through which I could reflect what is in my heart, my inner journey and life's equivalent of existence/inexistence, in my own way. It is like a sum of all of my work that precedes it. It's like proving my own existence to myself through art. It is like trying to convey Faruk's words through my own means. It is like a destination I am trying to reach.

¹ Tr. “Nothing, none, never”

Oyuncak Dünya I, 2004
Branda Üzeri Dijital Fotoğraf, 50 x 70 x 2 cm
4 adet

Toy World I, 2004
Digital Photography on Duck, 50 x 70 x 2 cm
4 pieces

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel Bölümü'nde aldığım eğitimin en problemlisi; Ankara'da çağdaş sanatın karşılığının çok sınırlı olması idi. Bu dönemlerde yabancı sanatçı ve sergi kataloglarına bakarak, gündelik hayatın ötesinde ve uzağında bir dünyanın aktörü olmanın hayalini kuruyor, kendi derdimin bir başkası tarafından da dert edildiğini görmeye ihtiyaç duyuyordum. Bu dönemlerde Galeri Siyah Beyaz, düzenlediği sergilerle, bizlere gösterdiği dostluk ve samimiyet ile hep çatısı altında bulunmaktan heyecan duyduğum; "Evet Fırat, kendine inan! Yapabilirsin!" dedirten bir tür okul ve yol gösterici oldu, dertlerimizin ortak olduğunu hissettirdi.

Anı - bellek sergisi olarak da düşündüğüm *33. Yıl Sergisi'*ne davet edildiğim zaman, Galeri Siyah Beyaz'ın bende yarattığı o güçlü dip dalgasını, o günlerin anısını bu güçlü tarihe taşımak adına, 2004 yılında lisans son sınıfta yaptığım bir çalışma ile sergide yer almaya karar verdim.

The most problematic aspect of the education I received in the Department of Sculpture at Hacettepe University Faculty of Fine Arts was the fact that contemporary art was very limited in Ankara. At that time I spent my time looking through foreign artists and exhibition catalogues, dreaming of becoming an actor of a world far and further from my daily life while needing my concerns to be felt by others as well.

In those days, Gallery Siyah Beyaz was sort of an école, constant school and guideway with the exhibitions they organized, one that always got me excited to be under the roof of friendship and sincerity, one that made me say "Yes, Fırat, believe in yourself! You can do it!" and feel that we shared worries.

When I was invited to participate in the 33rd Anniversary Exhibition which I consider to be an exhibition of memory/ recollection, I decided to participate with a piece I made in 2004, in my senior year, in order to carry this groundswell of memories that Gallery Siyah Beyaz brought me to that vivid date.

Bir Sinema Meraklısına, Şubat 2017

Faruk için Proje

To A Cinema Aficionado, February 2017

A Project for Faruk

Bir Sinema Meraklısına Faruk için Proje

Faruk Sade'nin nasıl bir sinema meraklısı olduğunu bilirim. Ankara'ya her geldiğimde bu merakından uzun uzun söz eder, internetten indirdiği filmleri anlatırdı ve bu işleme yanımda da devam ederdi. O zamanlar internet kullanımını zor ve meşakkatli bir işti. Çok uzun sürer ve bazen de arıza verirdi. Her işlem bittiğinde ne kadar mutlu olduğunu fark ederdim çünkü bizim jenerasyon için sinemaya ulaşmak -kısıtlamalarla, sansürlerle- hayatımız boyunca zor elde edilen bir şey olmuştur.

Projem Faruk'un bu engin film koleksiyonunun bir listesi ve en favori filmi üzerine. Listeyi ailesinin izniyle kullanmak ve onların seçtiği, onun en sevdiği bir filmi bu sergide bir enstalasyon haline getirmek istiyorum. Bu film duvarda sergilenen küçük punto ile dizilmiş listenin yanında (ki bu listenin çok uzun olacağını düşünüyorum) küçük bir ekranda sürekli dönüyor. Faruk'un film listesinde 26.000 civarında film adı yer alıyor ve toplam 510 sayfa.

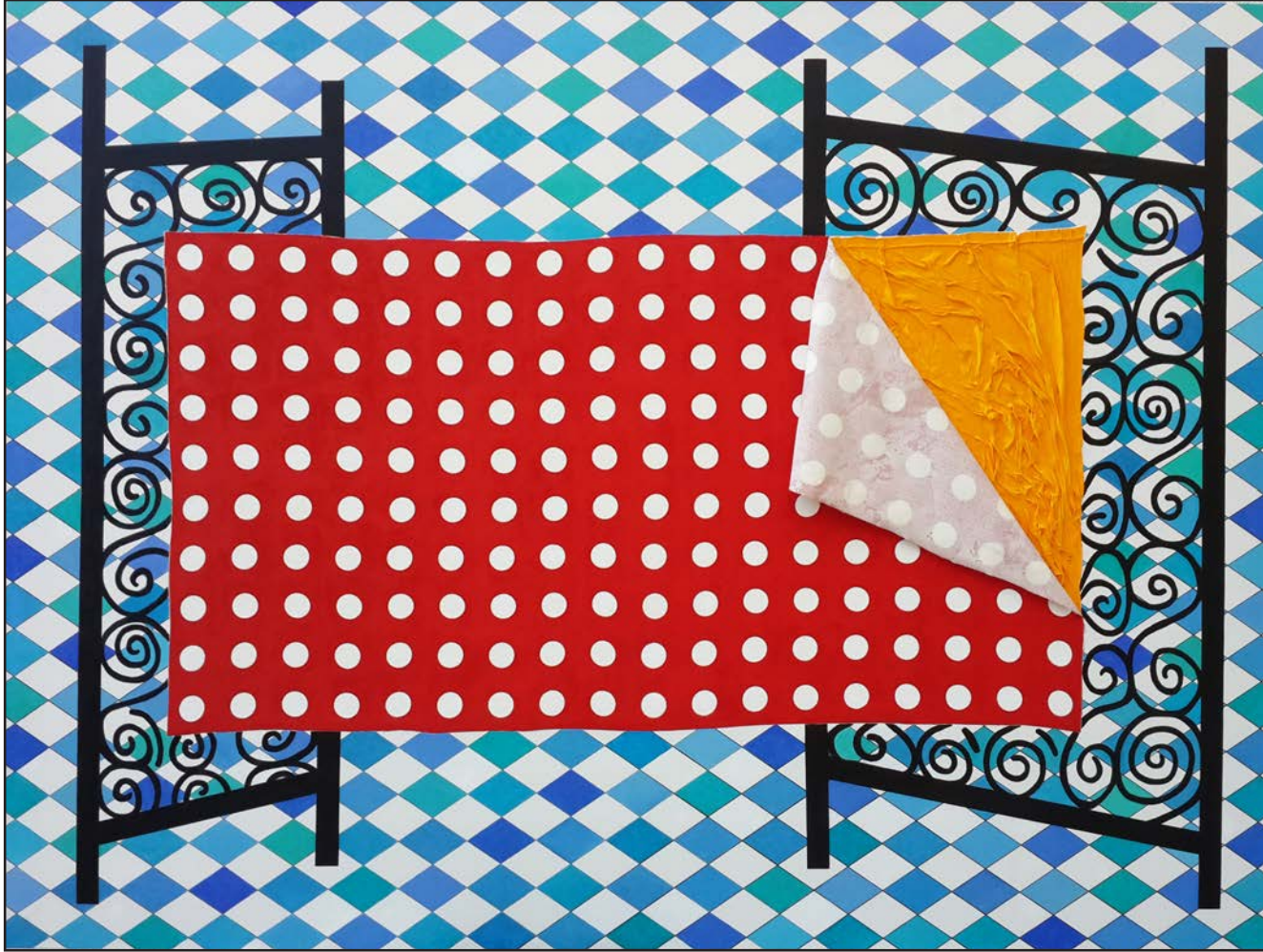
To A Cinema Aficionado A Project for Faruk

I know how big a cinema aficionado Faruk Sade is. Every time I come to Ankara he would talk in descant on the subject and recounted all the movies he had downloaded and he would also continue to do it in my company. Back then, the internet usage was difficult and a complicated task. It would take time and occasionally break down. After each process of download ends, I realized how happy he was, because access to the cinema for our generation had been wrought due to the censorship and bans, and a tough thing to have.

My project concerns a list of Faruk's extensive movie collection and his favorite movie. I would like to use the list with his family's permission and turn his favorite movie they will choose as an installation in this exhibition. The movie will play in a constant loop in a tiny screen next to a list of the movies (I believe this list will be very long) written in small print onto the wall.

I believe this list will be very long.

The movie list of Faruk has about 26 000 movie titles which makes 510 pages in total.

Kırmızı Yatak, 2016
Tuval üzeri karışık teknik, 150 x 200 cm

Red Bed, 2016
Mixed media on canvas, 150 x 200 cm

Faruk Sade, 2007

Bu Faruk Bey'in fotoğrafı 2007 yılında beraber gittiğimiz yurt dışı seyahatinden. Kabul edersen kitapta bu fotoğrafın olmasını isterim. O, tıpkı bu fotoğrafta olduğu gibi; heyecanlı bir şey anlattığında, düşünceli olduğunda, mutluluğunda, mutsuzluğunda, duygularını anlatmaya çalıştığında ve sıklıkla, hep elini başına, saçlarına götürürdü. Bu onun, vücut dilinin en karakteristik ve en güzel özelliği idi. Onu tanıyanlar çok iyi bilir... Sevgili Sera, biliyorum ki, Faruk Sade'yi bir kaç cümleyle anlatmak yetmez. Onun insancılığı hakkında söyleyeceğim, yazacağım o kadar çok şey var ki... Ama ben, onu andığımız bu sergide, Faruk Sade'yi hiç tanımayanlara kısa ve öz bir kaç cümleyle anlatmak istedim. Aşağıdaki kısa paragrafı fotoğrafın bir kenarına iliştirirsen pek bi sevinirim. Teşekkür ederim. Sevgiler

This photo of Faruk is from a trip abroad which we went in 2007. If you accept, I would like this photo to be in the book. He would—just like in this photo—put his hand on his head, often through his hair, at times when he was telling something exciting, or when he was deep in thought, when he was happy, sad, or trying to express his feelings. This was the most characteristic and the most beautiful feature of his body language. Those who knew him know this well...

Dear Sera, I know that it is not enough to mention Faruk Sade with only a few sentences. There are so many things I could say and write about his humaneness... However for this specific exhibition where we commemorate him, I wanted to tell about Faruk Sade in few short lines for those who do not know him. I would be glad if you could attach the paragraph below onto a side of the photograph.

Thank you.
With Love

*Umudun türküsünü söyler ya biri
Ardından bir çocuk ağlar ya
Elini tutmak ister ya güzelin
Çırpınır ya iyinin uğruna,
İşte öyle...*

*When a person sings the song of hope,
And then a child sheds a tear,
Wishes to hold beauty's hand,
Struggles for the name of good
Just like that...*

Nihat Kemankaşlı Sergi Açılışı,
Nihat Kemankaşlı ve Faruk Sade, 2012
Nihat Kemankaşlı Exhibition Opening,
Nihat Kemankaşlı and Faruk Sade, 2012

Faruk'un Bahçesi, 2016
Tuval üzeri akrilik, 50 x 50 cm

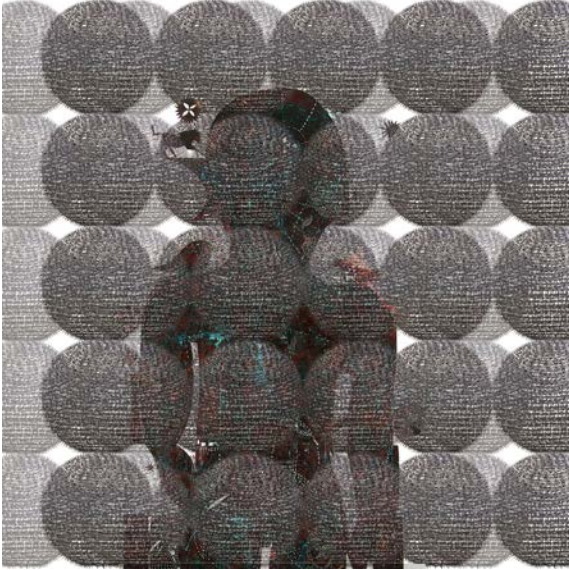
Faruk's Garden, 2016
Acrylic on canvas, 50 x 50 cm

“Sanatın işlevi bilinseydi, sanat yine de var olur muydu?”
Sanat diğer her şeyle yüz yüzedir.
Dünyaya karşı çıkmaz ama onunla yüzleşir. Çünkü sanat yaratım için durmak bilmeyen bir yenilenme vadeder.

“If the function of art would have known would art still exist?”
Art is face to face with everything else.
It does not oppose the world, but it confronts the world. Cause it promises an endless renewal of creation.

HÜSAMETTİN KOÇAN

Üç Zaman, 2017
Karışık teknik, 40 x 40 cm (adet)

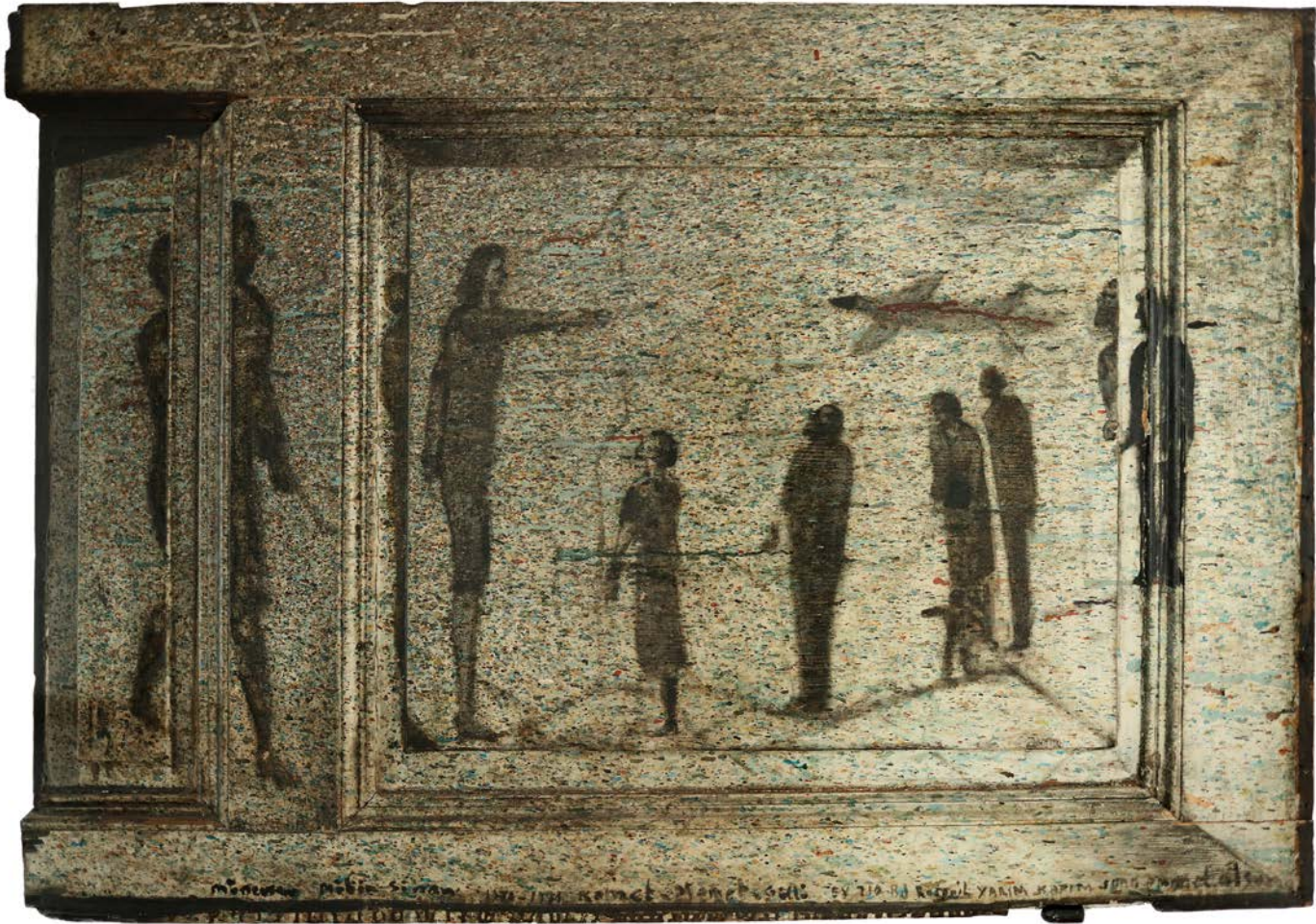
Three Era, 2017
Mixed media, 40 x 40 cm (piece)

Sevgili Faruk!...
Seninle karşılaşmak benim için özel bir şanstı.
Dostluğunu, içtenliğini, kaçamaksız tavrını ve yaptığın işe saygını yanından hiç ayırmadığın için senden çok şey öğrendim.
Sevgili Faruk, sana teşekkür ederim.
Seni tanımadan önce edindiğim izlenimin, dostluğumuz süresinde değişmediğini ve senden sonra da aynen sürdüğünü düşünmek bana bu dünyada sürdürülebilir, tutarlı tavırların olduğunu öğretti ve hep bana iyi geldi.
Bu nedenle Faruk, senin yaşamın benim için öğreten bir yaşam oldu.
Sana ve senin ortaya koyduğun tavırlara her zaman saygı duydum, güvendim...
Özlemler...

Ocak, 2017

Dear Faruk!...
It was a special opportunity to meet you.
I learned a lot from you. You never left your amicability, your sincerity, your straightforward stance and your respect for what you did.
Dear Faruk, I thank you.
Thinking about how the impression I had about you before we met never changed throughout our friendship and remained the same even after you passed on has taught me that there are people relentless and consistent in their attitudes in this world and this always made me feel good.
This, Faruk, is the reason why your life was beacon to me.
I always trusted and respected you and the attitude you put forth...
Missing you...

January, 2017

Boulevard Raspaille
Ahşap kapı, 100 x 70 cm
Boulevard Raspaille
Wooden door, 100 x 70 cm

Faruk Sade & Komet, Paris, 1985

İsimsiz, 2016
Tuval üzeri yağlıboya, 150 x 170 cm

Untitled, 2016
Oil on canvas, 150 x 170 cm

Bazı karşılaşmalar insanın hayatında önemli bir yer kaplar. Zamanla bir çabanın, uzun bir yolun, emeğin, yaratılmış bir bütünün parçası oluverirsiniz. Güvenin, dostluğun ve birlikte yürümenin hazzını taşırsınız bu süreçte. Biriktirilmiş ve özenle korunmuş bir hayatlar topluluğunu temsil eder Faruk Sade. Bu anıların koruyucusuydu, itinayla çevresine sunardı, paylaşırdı çekince koymadan. Yitirmeler acıyla ve özlemlerle çevrelense de bazı gidişler bize yaşadıklarımızın doluluğunu hatırlatır.

Some encounters have a major impact on one's life. After some time, you suddenly become a part of a whole that has been created through the efforts, that has been conscientiously created over a long period. You take pleasure in trusted friendships and the journeys you have shared with your friends along the way. Faruk Sade represents an accumulated and meticulously preserved ensemble of lives. He conserved these memories; he would not hesitate to painstakingly share them with his environment. Losses are generally marked by sorrow and longing, but some losses remind us of the richness of our lives.

Ali Kotan & Faruk Sade, 2015

Faruk Sade, Siyah Beyaz, 2017
Pigment inkjet print, 110 x 140 cm
Faruk Sade, Siyah Beyaz, 2017
Pigment inkjet print, 110 x 140 cm

Faruk Sade, Siyah Beyaz, 1985

Yaşam Çizgisi, 2017
Camaltı, 100 x 50 cm

Line of Life, 2017
Underglass, 100 x 50 cm

Alev-Bihrat Mavitan &
Fulya-Faruk Sade, 2016

Bihrat Mavitan Sergi Açılışı,
Siyah Beyaz, 2016
Bihrat Mavitan Exhibition
Opening, Siyah Beyaz, 2016

Hey, çok kızgın, çok neşelim...
Hem arkamdaki koca dağ, hem önümdeki
yol, hem ağabeyim, hem erkek kardeşim,
hem can arkadaşım, canım kızımın olmayan
dayısı, amcası, eşimin can arkadaşı, sevgili
arkadaşımın çok sevgilisi, çok sevgili kızımın
bir tanecik güzel babası...
Ardında yüzlerce anı ve koca bir boşluk
Hey!...

Hey, my indignant, cheerful...
The grand mountain behind me, the road
ahead me, my older and younger brother, my
dearest friend, my beloved daughter's dear
uncle from another family, my husband's
dear friend, my dear friend's beloved, her
beloved daughter's only dad...
Hundreds of memories and a big void left
behind...
Hey!...

BİHRAT MAVİTAN

Farukçuğum sen kalk, onlar yatsınlar...
İsmimin bir yarısı seninle beraber gitti...
Karmakarışık malzeme, Ağustos, 2016

Dear Faruk you get up so they can lie down...
A part of my name left with you...
Completely mixed material, August, 2016

Bihrat Mavitan &
Faruk Sade,
Ankara, 1988

Faruk için;

*Bir insan olsun
Olsun da burada
Bir insan olsun
Orada,*

*Nerede olursa olsun
Bir insan
Gitse olsun, kalsa olsun
Giderse olan, gitmezse duran*

*Aranır bir insan bir insanı
Arar bir insanı bir insan*

*Söylenemiyor çok şey
S u s m a d a n ...*

Özdemir Asaf
Bebek İstanbul

Bihrat Mavitan Sergi Açılışı, Siyah Beyaz, 2016
Bihrat Mavitan Exhibition Opening, Siyah Beyaz, 2016

For Faruk;

*Let there be a person
Let him be here
Let there be a person
There,*

*Wherever he is,
A person
Let him be, whether he stays or goes
If gone, he is; if not, he stays*

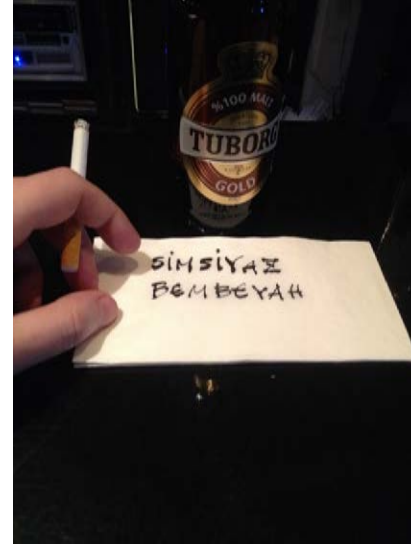
*A person sought a person
A person seeks a person*

*You can't say many things
Without falling silent...*

Özdemir Asaf
Bebek, İstanbul

Babası Boğa Olmak, 2015
Karışık teknik, 16 x 32 x 14 cm
Cretan Bull, 2015
Mixed media, 16 x 32 x 14 cm

Siyah Beyaz, 2014

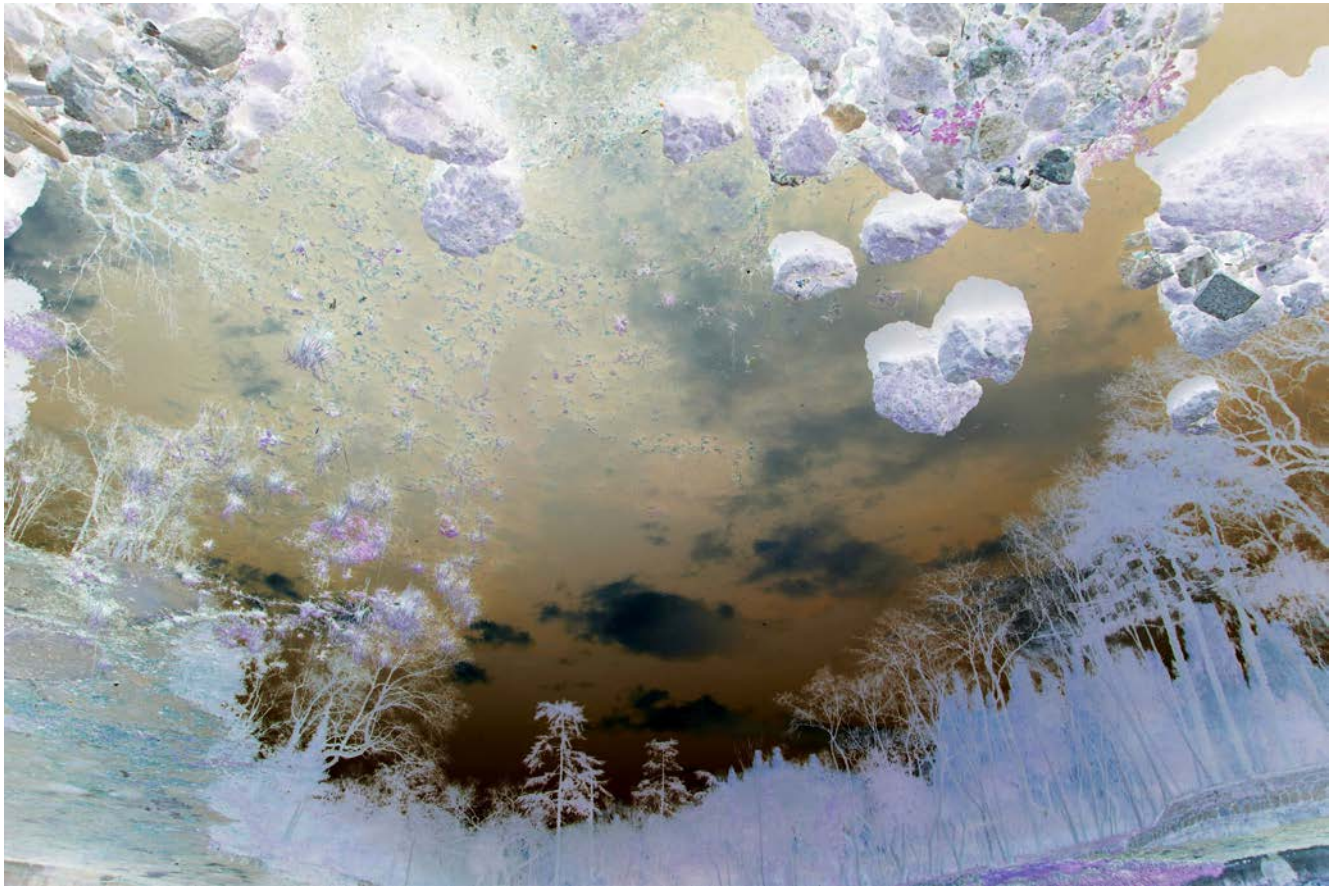

Barda oturuyorum.
 Faruk Abi yan taburede,
 klasik heyecanı ile —el kol havada— babama
 (Bihrat) bir hikaye anlatıyor.
 “Duyguları ne kadar net” diye düşünüyorum.
 “Siyah ve beyaz gibi,
 ama tek vücut olmuş” diye geçiriyorum içimden
 o arada önümdeki peçeteye yazmışım...

Siyah Beyaz, 2014

I am sitting at the bar.
 Faruk sits on the next stool,
 telling my father (Bihrat) a story with his
 classic enthusiasm.
 “How clear are his emotions” I had thought.
 Like black and white,
 but become one, I talked to myself
 Then I wrote that on the napkin in front of me.

Siyah Beyaz, 2014

İsimsiz, 2015
C print diasec, 110 x 80 cm
Untitled, 2015
C print diasec, 110 x 80 cm

Dünyaya başka gözlerle bakmak gerekiyor. Her gördüğümüz her zaman gerçek olmayabiliyor.
“At gözlüğü” ile bakanlar da var. “Fildişi kuleler”den bakanlar da.
“Kem gözle”, “yan gözle” de bakılır.
“Büyüteç”le bakanlar büyük görür.
“Dürbün”le bakan uzağı yakın.

You need to look through the world with different lenses. Everything we see could not be real all the time.
There are those who look at it through “blinkers” or “ivory towers.”
There are those who look at it with the “evil eye,” or with an “indifferent eye”.
The ones who look through the “magnifier” see big.
The ones who use “binoculars” see what is far up close.

Efes, 1997
Tuval üzeri yağlıboya, 73 x 113 cm

Efes, 1997
Oil on canvas, 73 x 113 cm

Faruk Sade, Siyah Beyaz, 1996

Bisikletle çıktıkları Normandiya turunda,
Faruk Sade, Ali Güreli, Mehmet Nazım, 1981
The bike tour to Normandy,
Faruk Sade, Ali Güreli, Mehmet Nazım, 1981

Faruk Sade,
Mehmet Nazım,
Paolo Giullini,
Menerbes, 1995

İsimsiz, 1973
Tuval üzeri yağlıboya, , 73 x 73 cm
Untitled, 1973
Oil on canvas, 73 x 73 cm

1992 yılında Galeri Nev'de açılan Mübin Orhon sergisini farklı zamanlarda ziyaret eden Faruk ve Fulya Sade birbirlerinden habersiz aynı eseri beğenirler. Faruk Sade için bu eserin başka bir anlamı da vardır. Eser, Mübin Orhon'un Paris'te ömrünün son dönemlerinde çalıştığı esere çok benzer. Faruk Sade, Mübin Orhon'un son dakikalarına tanık olurken, Orhon'un yanı başında duran eserde gördüğü renklerle, galeride karşılaştığı tablonun benzeştiğini fark ederek, eserle başka bir duygusal bağ kurar ve eseri satın alırlar. O günden beri evlerindeki şöminenin üzerinde yerini bulur.

After visiting Mübin Orhon exhibition opened in 1992 at Gallery Nev, in different times, Faruk and Fulya Sade without knowing that they liked the same piece on the show. According to Faruk Sade this piece has some special meaning. The piece looks a lot like the one Mübin Orhon worked on, in Paris distad the end of his life. While witnessing Mübin Orhon's last minutes of his life, Faruk Sade forms an emotional bond to the piece in the gallery, which has very similar colour the one right next to Mübin Orhon's bedside. So much that the couple has bought the piece. The piece has found its spot above the fireplace at their home ever since that day.

Bunun bir sanat eseri olduğundan emin değilim, 2003
Sanatçının ve İbrahim Bey'in izniyle
I am not sure this is a work of art, 2003
Courtesy by the artist and the collection of İbrahim Bey

"Kendimi sınamak veyahut kendimle hesaplaşmak gibi bir derdim yoktu bu çalışmayı yaparken. Kabaca ortaya attığım soru, kimin neden emin olduğu ya da eminmiş, gibi davrandığı ile ilgili diyebilirim. Bizatihi tutumun artık ne kadar önemli olduğunu da işaret etmek istemişim. İtiraf etmiyorum, itiraf ediyor gibi görünüyorum sadece. Aslında bu şekilde kendimi aklamış oluyorum. Sanırım Žižek söylüyordu; insanoğlu doğruyu söyleyerek yalan söyleyebilen tek yaratıktır diye. Bana kalırsa meselenin özü, işi koruyan ve güçlendiren bu ikilikte. Bütün yanlış anlaşılmalara açık bir doğruluk."

Haziran, 2005

(Orton Akıncı'nın sanatçı ile yaptığı söyleşiden alıntı)

"I did not have an ambition to test or confront myself when I created this piece. I could say that the question I am bringing up is, roughly, who is sure—or acting like they are sure—of what. I also wanted to point out the importance of an actual attitude. I am not admitting; I just appear to be admitting. This way I am just absolving myself. I think it was Žižek who said that humans are the only kind of creature who can lie by telling the truth. I think the gist of it lies in this duality that protects and empowers the piece. It is a truth that is open to all misunderstandings."

June, 2005

(Excerpt from an interview with Orton Akıncı)

Kim Bunlar, 2017

C-print, forexe sıvanmış fujicolor kristal arşiv kağıdı, 40 x 64 cm
ED 5 + AP

Who Are They, 2017

C-print, fujicolor crystal archive paper mounted on forex, 40 x 64 cm
ED 5 + AP

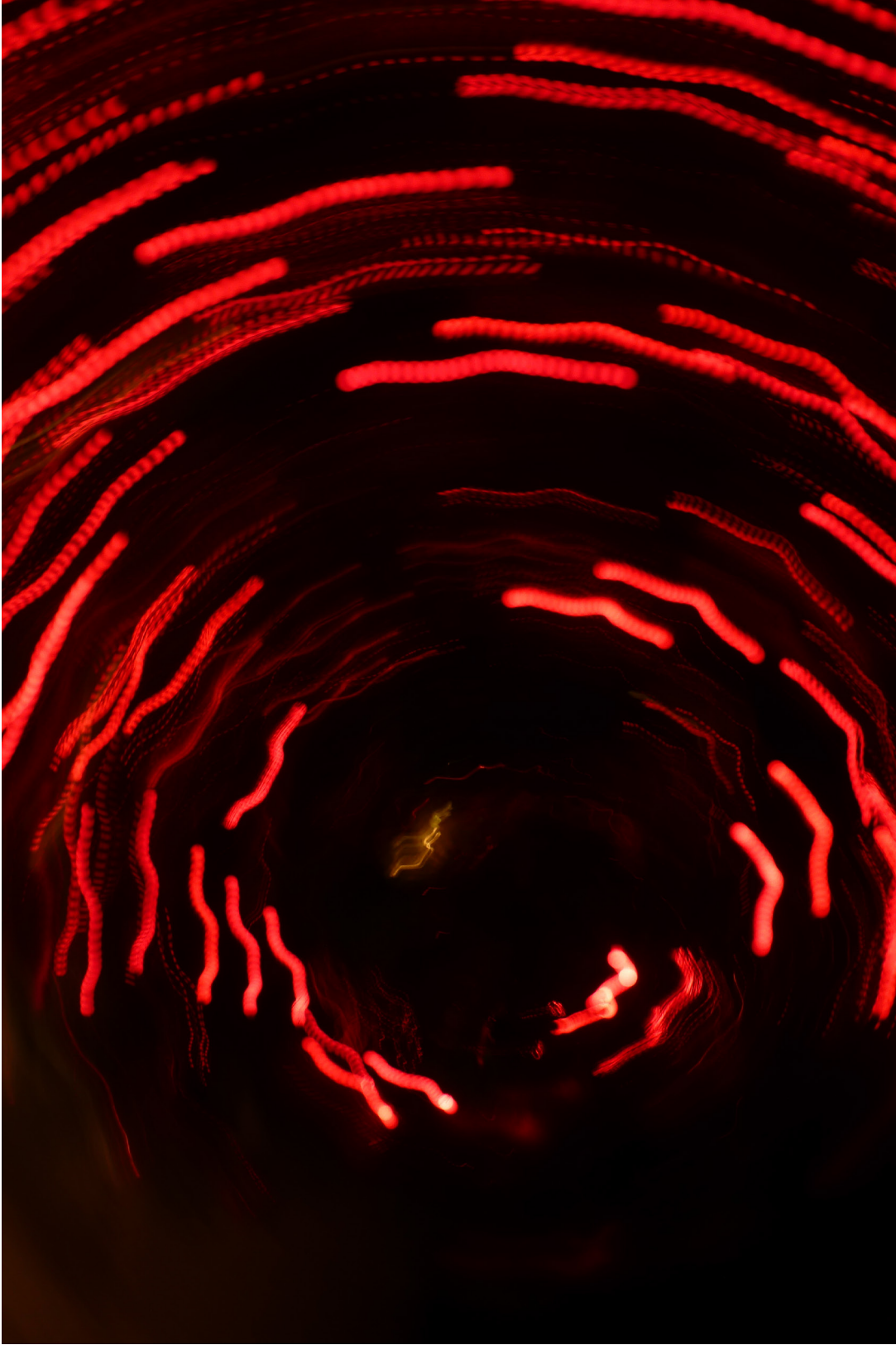

Sevgili Faruk,

Ben normalde sana “abi” ya da “baba” diye hitap ederim. Ama bu kez fotoğraftaki zamanına sesleniyorum. Sen de bana “aslanım” ya da “oğlum” dersin. Bu bana güç verir. Sevgini derinden hissederim. Bir şeyler yapabildiğimi, daha iyi şeyler yapmam gerektiğini bilirim. Sıtkı'nın yıllar önce çektiği fotoğrafta sana bakıyorum şimdi. Yanında kadim dostun Murat var. Barda oturmuşsun. İçinde her zamanki gibi gizli taşıdığın koca bir heyecan, bütün önündeki yıllara dair sonsuz bir merak var. Burada neler olacak, kimler gelecek o kapıdan içeriye, buradan kimler geçecek? Neler görülecek, neler söylenecek Siyah Beyaz'da, şarkılar hep devam edecek mi? Neler yaşanacak? Birlikte yolculuklar yapıp sabahlara kadar sohbetler mi edilecek? Çok mu sarhoş olunacak? Sanat burada yaşayabilecek mi? Peki bu fotoğraftakiler kim Faruk, şu girişin orada dans edenler? Onları da ben fotoğrafladım. Sizin fotoğraftan tam otuz yıl sonra çektim bu fotoğrafı. Onlar senin kurduğun o büyük hayali sonlandırmadan gerçekleştirenler işte. Adam sana çok benziyor. Yakışıklı, dimdik ayakta. Gülüşü o kadar dolu ve gerçek ki! Otuzuncu yılı kutluyorlar. Bu otuz yıl içinde burada çok güzel şeyler oldu çünkü. Öncesinden bunu anlamak tabii ki zordur. Ama tutku ileride olabilecek birçok şeyi önceden oldurur ya, bunu en iyi bilen sensin. Şimdi biz o gerçek olmuş hayalin içinde sanatla, aşkla ve dostlukla sana bakıyoruz. Burada otuz üç yıldır sevgi var. Siyah Beyaz daha çok yaşasın, sen çok yaşa Faruk! Seni çok seviyorum.

Dear Faruk,

I normally call you “big brother” or “father.” But this time I am calling out to your stance on this photo. You generally call me “my lion” or “son.” It fills me with power. I feel your love deeply. I know that I am capable of doing things, that I should do better things. I look at you now in this photo that Sıtkı took years ago. You have your friend Murat next to you. You are at the bar. There is a huge excitement and limitless curiosity inside you about the years ahead, as always. What events will happen there, who will come through that door, who will pass through? What will be seen, what will be said in Siyah Beyaz; will the songs be sung forever? What will be lived? Will there be journeys taken together, conversations that last till the morning? Will we get too drunk? Will art exist in this place? So who are these people Faruk, the ones dancing by the entrance? This time I photographed them. I took this photo exactly thirty years after that photo of yours. They are the ones who realize the big dream you started. The man looks like you. Handsome, standing up straight. His laugh is so loaded and real! They are celebrating the thirtieth anniversary. Because so many wonderful things happened here in those thirty years. It is hard to foresee, naturally. But you know this at best, how passion sets many things that will happen in the future. Now we look at you through this realized dream, full of art and love and friendship. There has been love in this place for thirty three years. Long may Siyah Beyaz live, long may live Faruk ! I love you very much.

Noel, Doha, 2013
Tuval üzeri baskı, 107 x 170 cm

Noel, Doha, 2013
Print on canvas, 107 x 170 cm

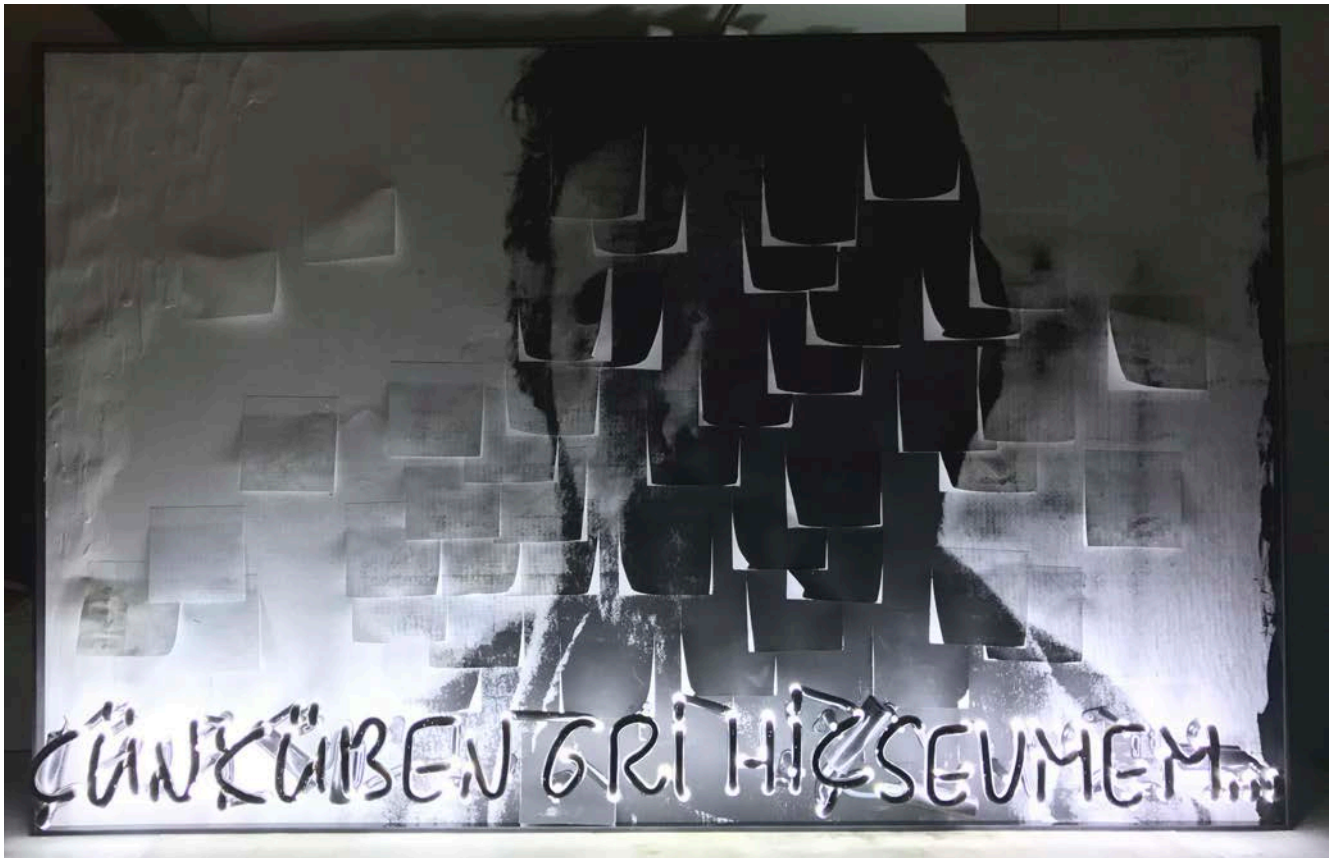
“Faruk konuştuğu insanlara dokunmaya bayılırdı. Çevrede dokunacak kimse yoksa dört parmağı ile saçlarını geriye atıp o unutulmayacak iç ısıtan gülüşü ile hem kendisi ile hem de herkesle dalgasını geçerd. En son, geçtiğimiz yaz Murat Artu’nun bürosunun bahçesinde, elinde birası, pazılarımı yoğurarak, ‘Abi sana kalsa 1973’te beni çaktırıp profesör yapacaktın. deyip kahkahasını atmıştı.”

“Faruk loved touching people while talking to them. If there were no person around to touch, he would push his hair back with four fingers and mock both himself and everyone else with his unforgettable warm smile. Last summer I saw him at Murat Artu’s office yard; holding a beer, grabbing me by the biceps and said, laughing, ‘Man, if it were up to you, I would have failed in 1973 and you would have turned me into a professor.’”

Suha Özkan *Bıçım ve Bağlam*
Sergisi, Fulya-Faruk Sade,
Suha Özkan, 1990

Suha Özkan *Bıçım ve Bağlam*
Exhibition, Fulya-Faruk Sade,
Suha Özkan, 1990

f., 2016
Post-it notlar üzeri ipek baskı,
beyaz neon yerleştirme, siyah boya,
pileksi kutu, 64 x 100 x 15 cm

f., 2016
Silk screen print on post-it notes,
white neon installation, black paint,
plexi box, 64 x 100 x 15 cm

Faruk efsanesin. Gitmeden önce de efsaneydin; tam giderken, gürleyen gök ile de efsane olduğunu bir kez daha gösterdin. O kadar güzel anım var ki... Ama gök gürültüsünden öncekini anlatacağım. Faruk'la son hatıram sanırım size nasıl bir galericiden, sanat insanından, sanatçı dostundan, sanatçı babasından bahsettiğim hakkında küçük bir ipucu verecektir. Galerideki solo sergimin açılış gecesi Faruk, Fulya (kitap okuyordu aynı zamanda) ve Sera'yla televizyonda Oscar ödüllerini izleyip, kahkahalar atıp, çok sevdiği birayı içiyorduk. Hepsi bu... Hayalimdeki galerici anlayışının üç boyutlu hali. Siyah Beyaz sanatı BİR'leştiren bir ailedir, ne kadar anlatsam tarif edemem, 29 harf yetmez.

İstanbul, 2017

Faruk, you are a legend. You were already a legend before you left; you showed us that you remain as a legend with the thunder. I have so many wonderful memories... However I will tell you another one, before the thunder. I believe my final memory with Faruk will give you a hint about what sort of gallerist, a patron of arts, a friend and a father of artists he was. At the opening night of my exhibition, I was watching the Oscars on TV with Faruk, Fulya (she was reading a book at that time) and Sera, and were drinking a beer he used to like; watching and laughing. That is all... A three dimensional representation of a gallerist in my dreams. Siyah Beyaz is a family that unifies art. I could not describe it as much as I want. The letters of the alphabet would not be enough.

Istanbul, 2017

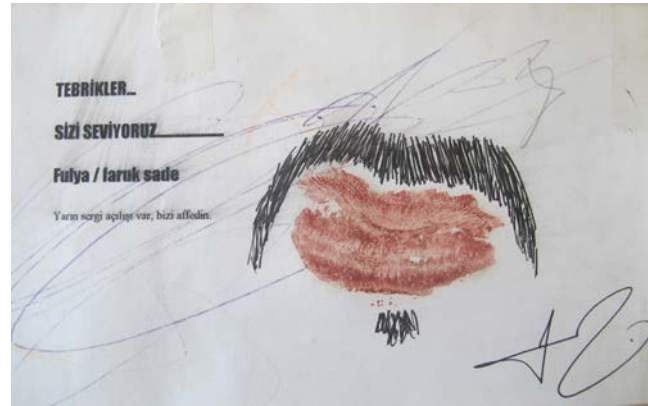

Trajectory, 2015
Polyester, 71 x 80 x 25 cm

Trajectory, 2015
Polyester, 71 x 80 x 25 cm

Faruk Sade'nin Günnur Özsoy düğün davetiyesine cevabı, 2001

The answer of Faruk Sade to the wedding invitation of Günnur Özsoy, 2001

Ben severim dokunmayı.

Eskiden yakın hissettiğim insanlarla konuşurken kolunu, yanağını tutar; hatta okşardım. Zaman içinde bu durumdan rahatsız olduğumu söyleyen dostlarım oldu. Ben de dokunmaktan sakınarak konuşmaya başladım, ta ki Faruk Sade'yi tanıyana kadar. Faruk benden çok daha "dokunmatik" bir insandı.

Ah o el ense çeker gibi sarılıp sallanıp sohbet ettiğimiz anları hep tebessüm ve mutlulukla hatırlıyorum. Çünkü samimiyetle yaşanmış bir hayatın mimarı, sevgili dost Faruk, varlığın baki..

Bu sergiye *Costa Mea* serisinden bir heykelle katılıyorum.

'Costa mea' benim kaburgam demek. Kaburga kemiği bizim için hayatidir.

Öyle ki, bir gün insan kopyalamak yasallaşır buradan alınacak kök hücre kullanılacak. Yaşam kısaca. Arkaik bir mit olan Adem ve Havva'nın yaratılış hikayesi de bunu destekler nitelikte. Yaşam sonlu ancak yaşayabilmek mümkün. Faruk Sade sevenlerinin içinde hep yaşayacak.

I like to touch.

Back then, I used to hold the one's I felt close on their arms, cheeks and even caress them, while talking. In time, there have been friends who told me that it feels uncomfortable. So I started to avoid touching while talking; that is until I met Faruk Sade.

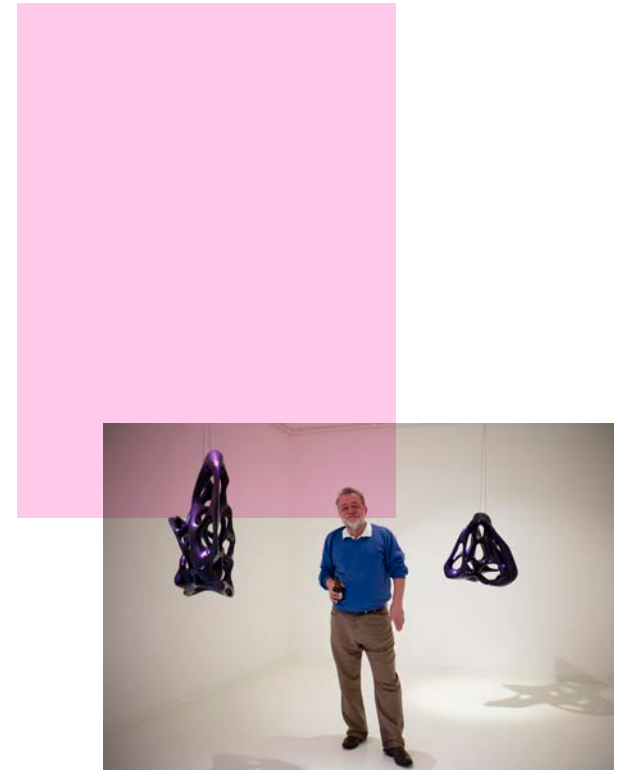
Faruk was even more touchy than I am.

Oh, those moments when we hug like a wrestler's hold and sway and we would have conversations; I remember them fondly with a smile. Because, my dear friend Faruk, you were the architect of a life in sincerity, and that is how you endure...

I participate in this exhibition with a sculpture from the *Costa Mea* series.

"Costa mea" means my ribs. The ribs are vital to us. So much so that if human cloning will ever be legalized one day, they will use stem cells from those ribs. In short, they mean life. The archaic creation myth of Adam and Eve also support this.

Life ends but it is possible to endure. Faruk Sade will forever live in the hearts of those who loved him.

Faruk Sade, Siyah Beyaz, 2014

İsimsiz, 2016

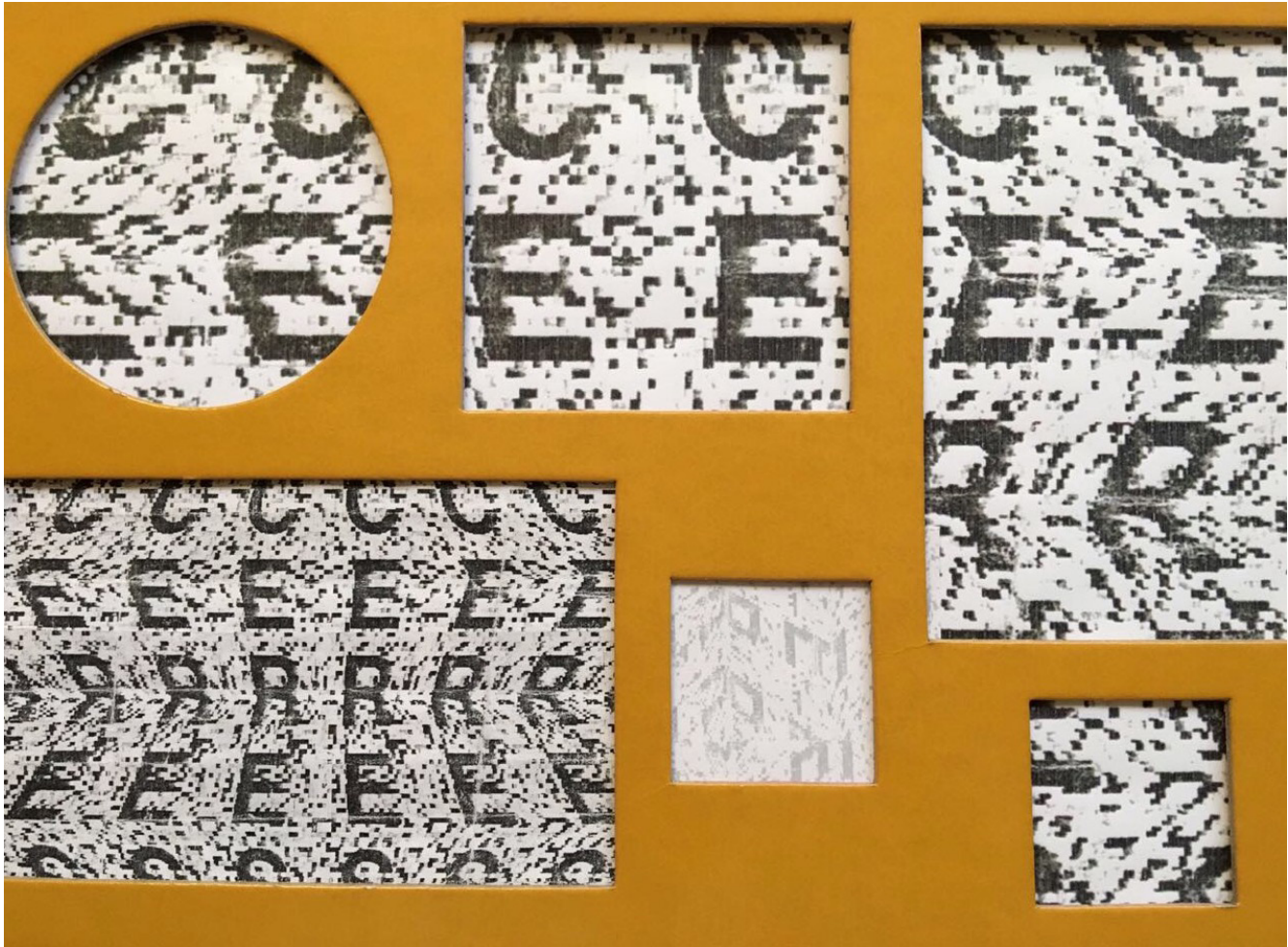
Alüminyum, misina, pirinç, boya, polyester, 50 x 50 x 30 cm

Untitled, 2016

Aluminium, fishing line, brass, paint, polyester, 50 x 50 x 30 cm

Faruk Sade benim için; Siyah Beyaz, sanat, güzel sergiler, Fulya, Ankara ve “Gurbette Ankara”, Kel Cemal, Sadık ve arkadaşları, güzel müzik, sohbet, kocaman bir aile ve kocaman bir yürek demek.

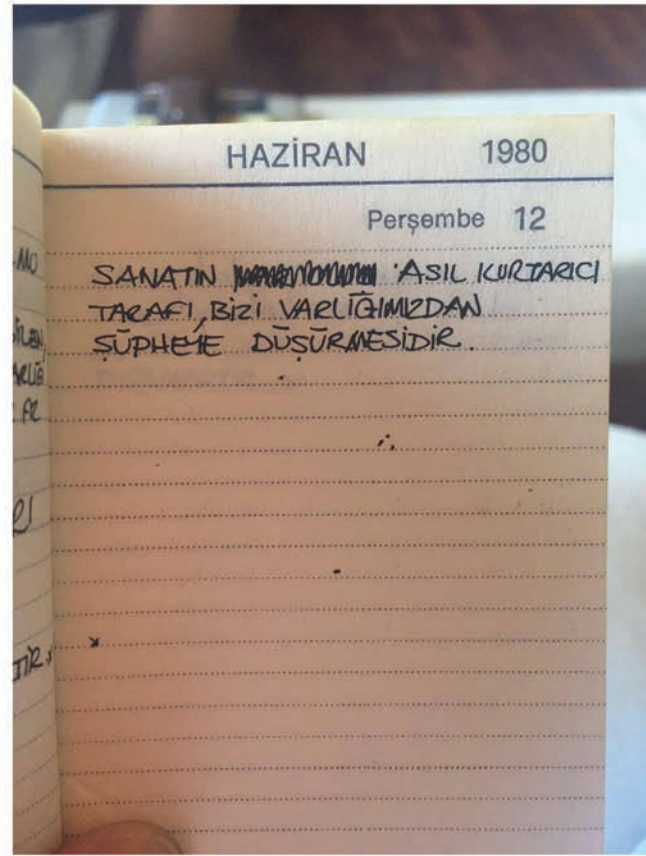
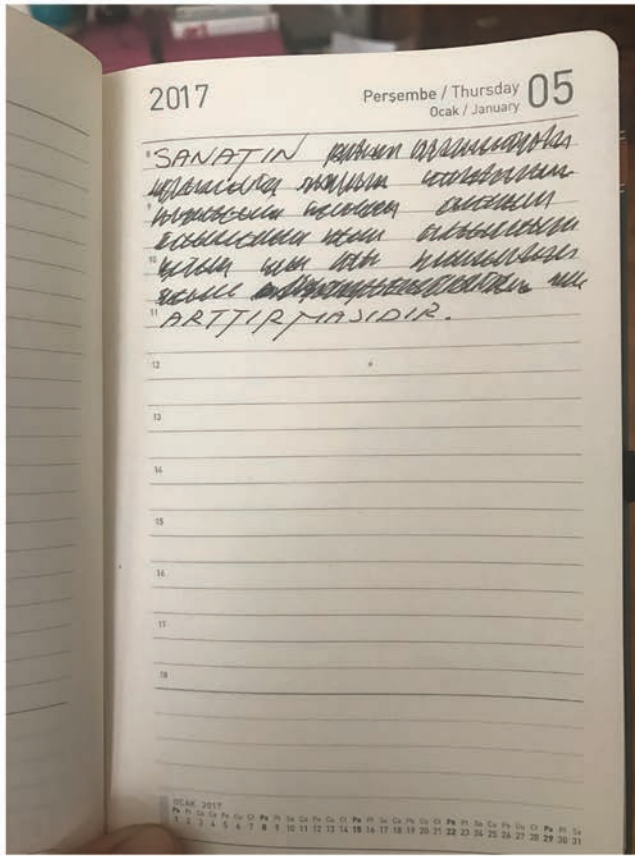
What Faruk Sade means to me: Siyah Beyaz, art, wonderful exhibitions, Fulya, Ankara and “Homesickness for Ankara”, Bald Cemal, Sadık and his friends, good music, chats, a huge family and a big heart.

Pele Mêle: come closer, 2016
Karışık teknik, 120 x 120 cm

Pele Mêle: come closer, 2016
Mixed media, 120 x 120 cm

Şimdi de Sen Merak Et, 2017

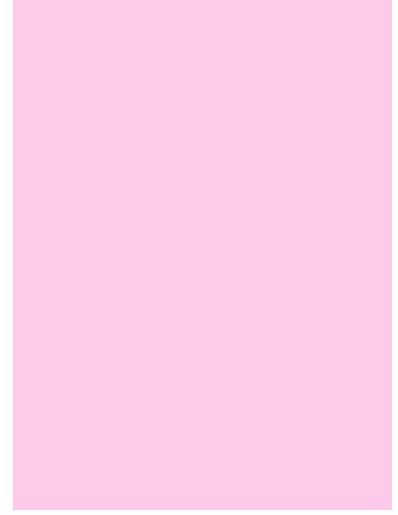
C print, 50 x 70 cm

Now You Wonder, 2017

C print, 50 x 70 cm

Tanışmanın büyük bir
şans ve keyif olduğunu
hissettirdiğin için sonsuz
teşekkürler.

Thank you for making me
feel that it is a great chance
and pleasure to meet.

Sonrası Kalır¹, 2016
Dibond sıvama, 100 x 16 cm

The Rest Remains¹, 2016
Mounted on dibond, 100 x 16 cm

¹Edip Cansever

Nevzat Sayın, Bihrat Mavitan,
Faruk Sade, İstanbul, 2015

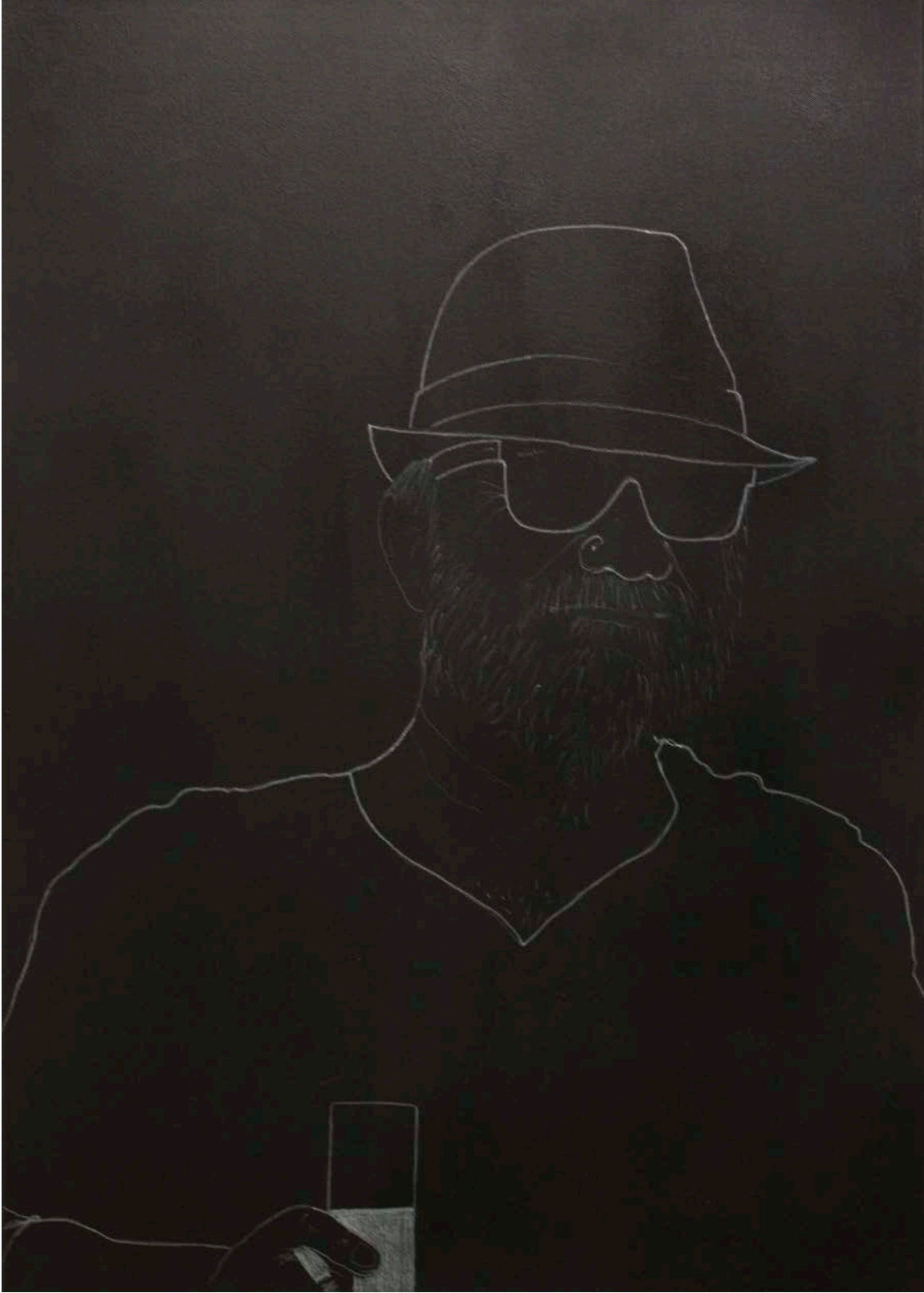

Kimi zaman mırıltı gibi gelen kendi varlığından duyduğu şüphe, kimi zaman avaz avaz ama kendini bildi bileli vardı. “Sanatın asıl kurtarıcı tarafı, bizi varlığımızdan şüpheye düşürmesidir.” cümlesini duyduğundan beri neye baksa duyduğu şüpheyi bir yere aktarmış olmaktan memnun, sanata daha yakından bakmaya başladı. İyi ya da kötü olup olmadığının bir önemi kalmayacak kadar kendi anlamını içine gömüp, saklayan bu söz bütün bunlarla doğrudan bir ilişkisi yokmuş gibi duran bir işin karşısında bile, aklına geldikçe ya geriye çekip olanları düşündürüyor ya da ileriye itip olacak olanları düşünmeye zorluyordu. Her iki durumda da varlığından duyduğu şüpheyle kalıyordu işin karşısında ve işi ne kadar sevdiyse o kadar artıyordu şüphesi. O anki varlığından duyduğunun yanı sıra, olanların toplamından oluşan kendi bütüncül varlığından bile şüpheye düşüyordu. Yine çok sevdiği bir işin karşısında durduğu öteki varlığa göre değiştiğini fark etti. Var olmanın belirtilerinden birinin bu şüphe olduğunu anladı ve Karadeniz’de bir evin duvarında taşa oyulmuş cümleyi gülümseyerek hatırladı: “Bir hat yazdım duvara, kala benden yadigâr, gün gele ne hat kala, ne ben, ne duvar.”

Aralık 2016

The doubt he felt about his existence sometimes sounding like a murmur, other times deafening but always present since he knows himself. Ever since he had heard this quote; “what makes art our saviour, is that it makes us question our own existence.” he was satisfied to have been conveying that doubt that he felt wherever he looked, and he started looking closer at art. This quote which hides its meaning within, no more matters whether it is good or bad, pushes one to think over even in front of a seemingly unrelated work, every time pulls back and makes you think about the past and what has happened, or pushes you forward to the future possibilities. In either case, he stood doubtful of himself in front of the piece, and the more he enjoyed it, the more his doubts increased. Besides his doubts in that moment, he also doubted the whole existence of what has ever been. At another instance when he was standing in front of a work of art that he loved, he noticed that how shallow/temporary/light or how deep/permanent/heavy his doubt is depended on the object in front of which he was standing. He realized that one of the symptoms of existence was this doubt, and he remembered this etching on the side of a wall of a stone house in the Black Sea Region with a smile: “I etched this script on this wall, a reminder of me for all; the day shall come when none remains, neither the script nor me nor the wall.”

December 2016

Faruk Saklanma Gözlüğün Arkasına, Seni Görüyorum, 2016
Tuval üzeri kalem, 50 x 70 cm

Faruk Do Not Hide Behind The Glasses, I See You, 2016
Pencil on canvas, 50 x 70 cm

Faruk Sade, Erhan Şengel,
Mert Eskici, İstanbul, 2014

“Faruk! Saklanma ben seni görüyorum.”

“Faruk! Do not hide I see you.”

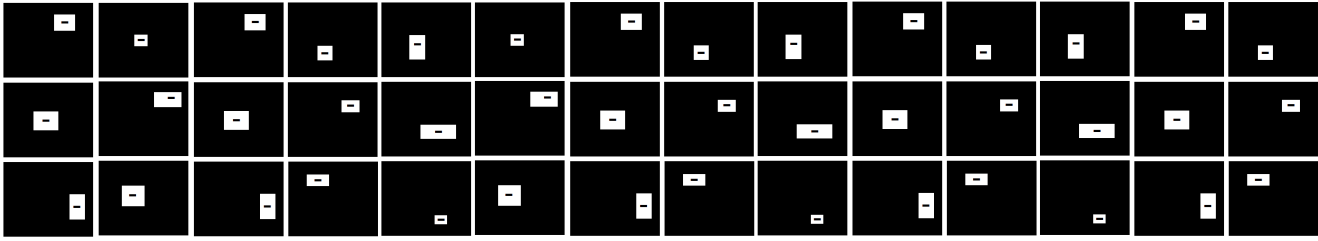
Bana Diğerini Anlama İsteği Derler, 2017
Karışık teknik, 150 x 200 cm

They Call Me The Will To Understand The Other, 2017
Mixed media, 150 x 200 cm

Sanat pratiğiyle beraber kendini keşfin yeniden başlıyor.
Sana seni yeniden tanıtmayı, her seferinde tüm bildiklerinin anlamını yitirmesi ve yeniden tanımlanması... Bu sayede kendi bilincinde başlattığın kavgalar ve varlığını sorgulatan kavramların oluşması, bu sorgulamanın verdiği hazzın bağımlılığı...
Kim bilir hangi meçhuller getirdi bizi buraya hangi kaygılar, korkular, heyecanlar... Bu anın tesadüflerine sonsuz teşekkürler.

When the art practice begins the rediscovery of yourself follow.
It reintroduces you to yourself, each time, everything you know loses all meaning and is then redefined... Oh, the fights you start in your own consciousness thus, the emerge of concepts that make you question your existence, the addiction of this questioning...
Who knows what unknowns brought us here; what worries, fears, thrills... Endless thanks to the serendipity of this moment.

Parantezin İçindeki Çizgi / Ne Varsa Orada, 2017

Karışık teknik, 15 x 20

Çok sayıda parçadan oluşan düzenleme

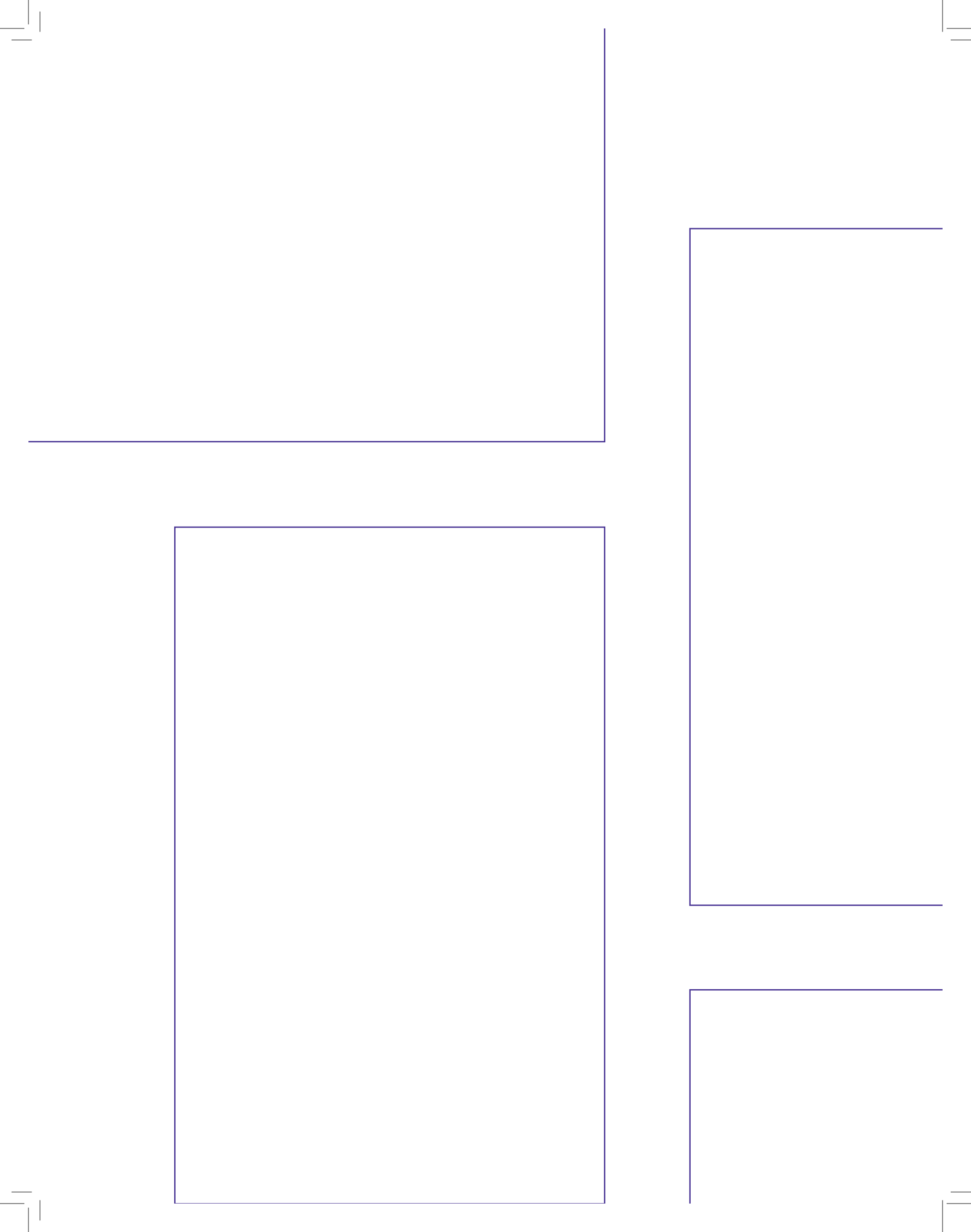
Line in the Brackets / Whatever There Is, 2017

Mixed media, 15 x 20 cm

Installation of multiple pieces

“Burası gerçekten ilginç... Çünkü imajların dağılması sırasında; imajın tam da yokluğa geçiş sınırında, ‘o’ kişinin karşımızda duran varlığından şüphe duymaya başladığımızda, okuduğumuz tümce bu: ‘Bizi varlığımızdan şüpheye düşürmesi...’ Paradoksal bir sürecin eşiğindeyiz: Notu tutmuş olan kişi şimdi yok, yalnızca onun belli belirsiz bir imajı var. Buna karşın ‘o’, daha önceki zamanda bir varlık olarak karşımızda duruyordu; onun bedenine dokunabiliyor, sesini ve kokusunu algılayabiliyor, hareketlerini izleyebiliyorduk. Şu an ise onun giderek yokluğa geçiş yapan imajını sezebiliyoruz. Varlığını seziyor, ama o varlıktan şüphe duyuyoruz. Ancak şurası kesin: ‘O’ kişi, daha önceki zamanda kendi somut varlığından da şüphe duyduğunu yazmış. O halde bizim zihnimizden uçup giden bir imajdan farklı olmadığını bildirmiş. O halde tam da ‘şimdi’ ve ‘burada’ onu düşündüğümüz belirsiz imaj neyse, kendi varlığının şüpheli hali neyse, tam da ‘o’ olduğuna işaret etmiş. Ve o halde biz, bu ajandayı bulduğumuz ve içine göz attığımız sırada, onu bütün varlığı ile algılamaktayız: ‘Şüpheli varlık’ olarak...”

“This part is interesting... Because at the moment of the image’s dissipation, at the image’s threshold of disappearance, when we are starting to doubt the existence, is the sentence we read: ‘That it makes us question our own existence...’ We are at the doorstep of a paradoxical process: The person who has written the note is no longer with us; there is only a dim visage of him. However, ‘that’ person, at some point in time, stood in front of us as a physical being; we were able to touch his body, perceive his voice and smell, follow his movements. Now, however, we can only sense his visage slowly passing further and further into inexistence. We sense his existence, but we doubt it. Only this is certain: ‘That’ person, in a previous time, wrote that he also doubted his physical existence. Thus, he is not different than our minds whom he pass through. So he points out that whatever this nebulous visage that we think is ‘here’ and ‘now’ is, it is exactly the same as his state of doubting his own existence. And thus, as we find this planner and take a look at its context, we perceive him as whole of his being: as a ‘doubtful being’...”

SADE-CE FOTOĞRAF

Sergiler, sohbetler, filmler, uzun sofralar, danslar, partiler, kutlamalar, geçmiş ve bugün; beraber geçen bir hayat...

'SADE-CE' PHOTOGRAPHS

Exhibitions, conversations, films, long tables, dances, parties, celebrations, past and present; a life spend together...

Faruk Sade, Ankara, 1957

Faruk Sade, Ankara, 1975

Vasia & Faruk Sade,
Siyah Beyaz, 1984

Faruk Sade, Ankara, 1976

Vasia & Faruk Sade, Nashville, Amerika, 1975
Vasia & Faruk Sade, Nashville, America, 1975

Nuriye, Faruk, Vasia, Süreyya
Sade, Ankara, 1967

Faruk Sade, ODTÜ, 1974
Faruk Sade, METU, 1974

10. Yıl Partisi, 1994
10th Anniversary Party, 1994

Siyah Beyaz'ın ilk yılları Fulya ve Faruk Sade, 1986
Primary years of Siyah Beyaz. Fulya and Faruk Sade, 1986

10. Yıl Partisi 1994
10th Anniversary Party, 1994

7 Çağdaş Fransız Sanatçısı Sergi Yemeği
Christian Babou, Faruk Sade, Paris, 1992
*7 Contemporary French Artists Exhibition Dinner
Christian Babou, Faruk Sade, Paris, 1992*

Yılbaşı Partisi, 1994
New Years Party, 1994

Siyah Beyaz Mutfak Sohbetleri,
Erhan Şengel, Nilüfer Şengel, Fulya Sade,
Leyla Avcı, Faruk Sade, Hüseyin Ülker, 2013
*Siyah Beyaz Kitchen Talks,
Erhan Şengel, Nilüfer Şengel, Fulya Sade,
Leyla Avcı, Faruk Sade, Hüseyin Ülker, 2013*

Sıtkı Kösemen Objektifinden
Faruk Sade ve Film Koleksiyonu, 2014
Faruk Sade's Film Collection,
through Sıtkı Kösemen's lens, 2014

30. Yıl Partisi, 2014
30th Anniversary Party, 2014

Sera, Fulya & Faruk Sade, *Siyah Beyaz*, 1988

Faruk Sade, Siyah Beyaz, 1986

Murat Artu

“İnsanın bir mekân hafızası içinde kendini tanımladığı şey mekân değiştikçe kayboluyor. İnsan da kendini kaybolmuş buluyor, artık kendini tanımlayamıyor. Çünkü kendini tanımlamasının araçlarından biri mekân ve şehriniz elinizden gidiyor, eviniz elinizden gidiyor, yolunuz sokaklarınız elinizden gidiyor. Faruk’un ki bence buna karşı mücadeledir. Siyah Beyaz hiç gitmedi hep olduğu gibi kaldı. Dolayısıyla insanlar orada kendi tanımlarını buldular. Onların Siyah Beyaz’daki yeri hep aynıydı. Orası değişmedi. O insanlar yaşlanmamış oldu. Bu manada çok iyi bir sosyal ortam yaratmıştır.”

Kaynak: “Orası Kamusal Alan: Siyah Beyaz’ın 30 Yıllık Tarihine Bakışlar”, Evrim Altuğ & Murat Artu röportajı, 2014

“An identification of a person within their memory of place disappears when the place transforms. People then find themselves lost and unable to identify themselves. Because places are means of self-identification and you lose your city, you lose your home, you lose your paths and streets. I think Faruk’s stance was against this. Siyah Beyaz never changed; it stayed as it always was. So people found themselves there. Their place in Siyah Beyaz was always the same. It never changed. Those people never aged. In that regard, it created a wonderful social scene.”

Source: “Orası Kamusal Alan: Siyah Beyaz’ın 30 Yıllık Tarihine Bakışlar”, Evrim Altuğ & Murat Artu interview 2014

Siyah Beyaz’ın ilk yılları,
Faruk Sade, 1985
Primary years of Siyah Beyaz,
Faruk Sade, 1985

Mafya Partisi, Fulya ve Faruk Sade,
Kirazlı Villa, Ankara, 1990
*Mafia Party, Fulya and Faruk Sade,
Kirazlı Villa, Ankara, 1990*

Siyah Beyaz'da Sergi Açılışı, Faruk Sade, Yasemin Aysan,
Yılmaz Aysan, Emin Mahir Balcıoğlu, 1986
*Exhibition opening at Siyah Beyaz, Faruk Sade,
Yasemin Aysan, Yılmaz Aysan, Emin Mahir Balcıoğlu, 1986*

Mafya Partisi, Ankara, 1990
Mafia Party, Ankara, 1990

Ahmet Boyacıoğlu, Faruk Sade,
Siyah Beyaz, 1994

Siyah Beyaz'ın ilk yılında bir Sergi Açılışı,
Fulya ve Faruk Sade, 1984
*Exhibition opening in the first year of Siyah Beyaz,
Fulya and Faruk Sade, 1984*

Sera & Faruk Sade, Ankara, 1993

Faruk Sade, Siyah Beyaz, 1984

Faruk Sade, Honfleur, Fransa, 1981
Faruk Sade, Honfleur, France, 1981

Siyah Beyaz'da İskoç Gecesi'nde İskoç müzisyenler ve Faruk Sade 1997
Scottish musicians from Scotch Night and Faruk Sade, 1997

30. Yıl Partisi, Sera ve Faruk Sade, 2014
30th Anniversary Party, Sera and Faruk Sade, 2014

Faruk Sade, Siyah Beyaz, 2007

Radikal Gazetesi röportajı için
Muhsin Akgün'ün objektifinden
Fulya ve Faruk Sade, 2009
*For Radikal Newspaper interview
through Muhsin Akgün's lens,
Fulya and Faruk Sade, 2009*

“Simsiyah Bembeyaz” Belgesel hazırlıkları, Faruk Sade, Murathan Özbek, Veysel Değertekin, Evrim Altuğ, Yahşi, Bodrum, 2013
“Simsiyah Bembeyaz” Documentary preparations, Faruk Sade, Murathan Özbek, Veysel Değertekin, Evrim Altuğ, Yahşi, Bodrum, 2013

Fulya & Faruk Sade,
Lyon, 2014

Vasif Kortun, Faruk Sade,
Erkan Can, Siyah Beyaz, 2015

Siyah Beyaz, 2016

Nevzat Sayın

“Artık aramızda olmayan insanlar için seçtiği yol, o ruhani ve dünyevi olanın arasındakinin sadece bir ışıkla anlatılıyor olması müthiş bir yol. Anlatma biçimi tam Faruk’a yakışacak bir şekilde. Yani o derin düşüncenin fırlama bir biçimde anlatılması tam onun dili. Belki en karardığım yerde hafifçe aydınlanıyorsun. Dolayısıyla onu çok anlamlı buluyorum. O insanların varlıkları ve yoklukları arasında fiziksel olarak aslında bir şey değişmediğini, kendi aramızdaki konuşmalarla, yapıp ettikleriyle, bıraktıkları izlerle hala o bir aradalığın sürdüğünü anlatması açısından da bence olağanüstü bir enstalasyon. Sanki bütün sanatların toplamı gibi bir şey yapıyor orada, sessizce. Düşün ki bunu 30 yıldır yapıyor. İçine zaman girmiş bir enstalasyon gibi. Tabii böyle bakınca sıkı bir performansa dönüşüyor. Çok az yer için bunu söyleyebiliriz. Düşün ki, bütün bunlardan oluşan şey, her ayrıntısıyla gerçek bir performanstır.”

Kaynak: “Orası Kamusal Alan: Siyah Beyaz’ın 30 Yıllık Tarihine Bakışlar”, Evrim Altuğ & Nevzat Sayın röportajı, 2014

“The path he chose for those no longer with us, the way he describes that which is between the spiritual and the earthly with only a light is so wonderful. It is just like Faruk’s way of expressing. That is to say, the way of conveying the deep thought via his rascal attitude is reflecting his language completely. You get enlightened just a little when you are at your darkest. So I find it all very meaningful. I also think it is a remarkable installation in the way that it tells us how, as I have said before over the course of 30 years, that nothing changes whether these people physically exist or do not, because the union is sustained through our conversations, their accomplishments, the marks they left on us. So what he is doing there, quietly, is like the sum of all arts. He has been doing it for 30 years. Like an installation that involves time. So when you look at it in that way, it turns into a performance. This could be said only for few places. If you think about it, the pattern that consists of all of these, is a real performance in every detail.”

Source: “Orası Kamusal Alan: Siyah Beyaz’ın 30 Yıllık Tarihine Bakışlar”, Evrim Altuğ & Nevzat Sayın interview 2014

Siyah Beyaz, 2014

Joanie-Eşref Üner, Fulya-Faruk Sade,
Eren-Murat Artu, Murat Artu Evi,
Ankara, 1983
*Joanie-Eşref Üner, Fulya-Faruk Sade,
Eren-Murat Artu, Home of Murat Artu,
Ankara, 1983*

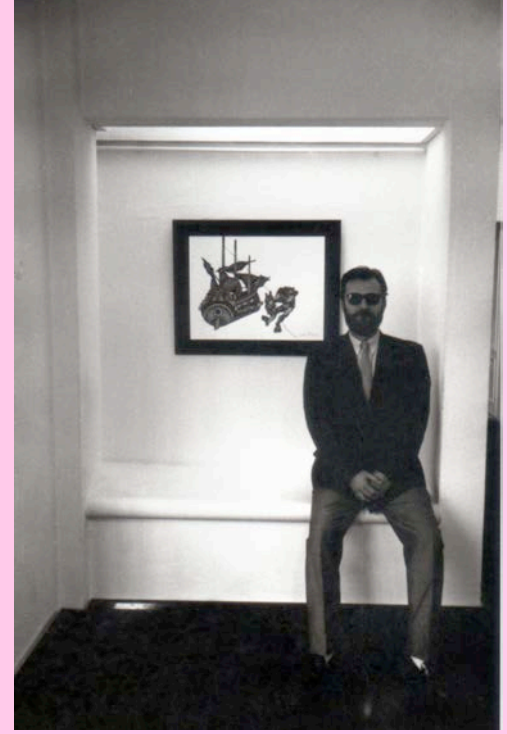
Ali Güreli, Doğan İnan,
Faruk Sade, Gümüşlük, 1978

Faruk Sade, Nashville,
Amerika, 1975
*Faruk Sade, Nashville,
USA, 1975*

Fulya ve Faruk Sade, Suha Özkan
"Biçim ve Bağlam" Sergisi, Siyah Beyaz, 1990
Fulya and Faruk Sade, Suha Özkan
"Biçim ve Bağlam" Exhibition, Siyah Beyaz, 1990

Faruk Sade, Mehmet Nazım Sergisi,
Siyah Beyaz, 1989
Faruk Sade, Mehmet Nazım Exhibition,
Siyah Beyaz, 1989

Mafya Partisi, "Tren, Öpsün Seni
Zeki Müren" seferi, Çankırı, 1995
Mafia Party, "Tren, Öpsün Seni Zeki
Müren" train voyage, Çankırı, 1995

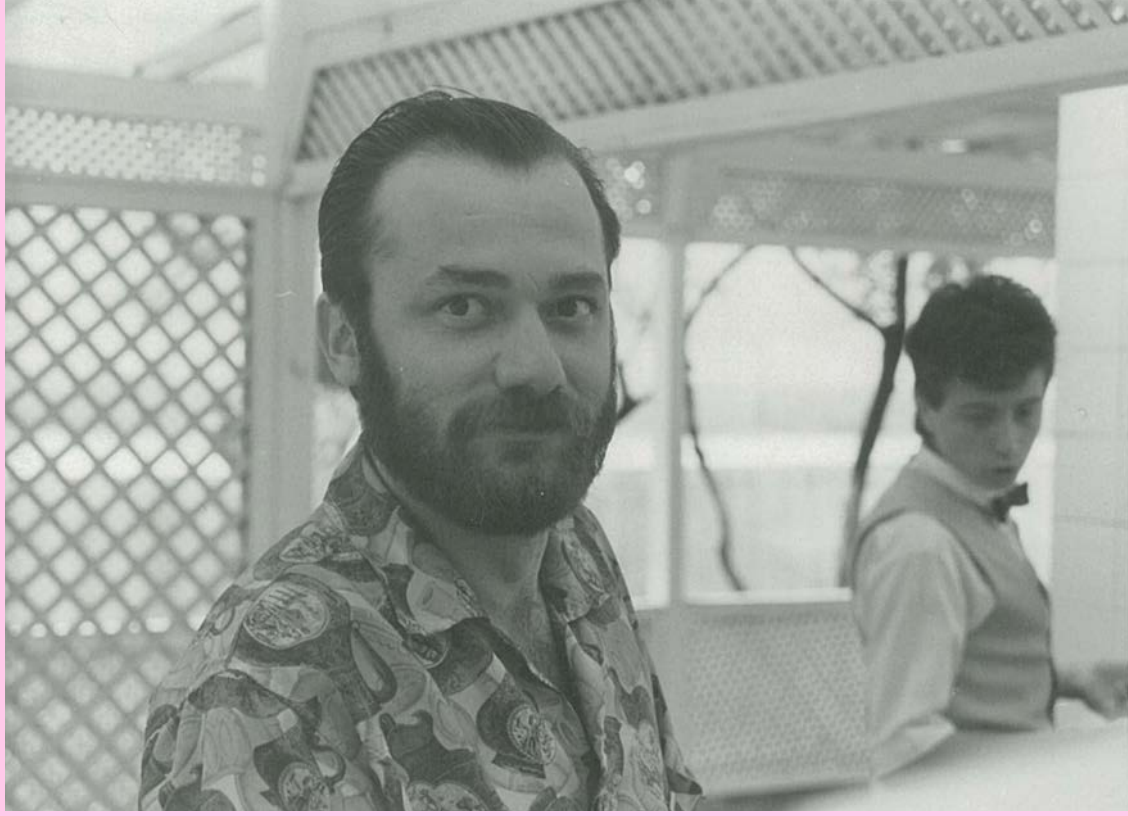

Mehmet Nazım ve Faruk Sade, Menerbes, Fransa, 1999
Mehmet Nazım and Faruk Sade, Menerbes, France, 1999

Fulya ve Faruk Sade, Bihrat Mavitan'ın yaptığı
"Sevgilerle, Sevgililere" kolajı, İstanbul, 1989
*Fulya and Faruk Sade, The collage of Bihrat Mavitan
"Dears to the Darlings", Istanbul, 1989*

Mafya Partisi, Faruk Sade,
Kemal'in Yeri, Ankara, 1994
*Mafia Party, Faruk Sade,
Kemal's place, Ankara, 1994*

Mafya Partisi, Faruk Sade, Kemal'in Yeri, Ankara, 1994
Mafia Party, Faruk Sade, Kemal's place, Ankara, 1994

Faruk Sade, Doruk Pamir
Mimarlık Bürosu, Ankara, 1979
*Faruk Sade, Doruk Pamir
Architecture Office Ankara, 1979*

Faruk Sade, Siyah Beyaz, 1989

Faruk Sade, Siyah Beyaz, 1984

Mafya Partisi "Tren, öpsün seni Zeki Müren" seferi, Faruk Sade, 1995
Mafia Party "Tren, öpsün seni Zeki Müren" train voyage, *Faruk Sade*, 1995

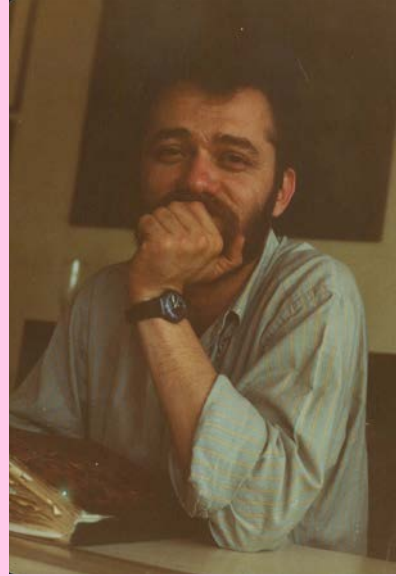

Mafya Partisi, Fulya ve Faruk Sade,
Kirazlı Villa, Ankara, 1994
Mafia Party, *Fulya and Faruk Sade*,
Kirazlı Villa, Ankara, 1994

Mafya Partisi, Sera ve Faruk Sade,
Tarihi Çatal Çeşme, Gölbaşı, Ankara, 1987
*First Mafia Party Sera and Faruk Sade,
The Ancient Çatal Çeşme, Gölbaşı, Ankara, 1987*

Faruk Sade, Siyah Beyaz, 1992

Fulya ve Faruk Sade, Sıtkı
Kösemen Bodrum Evi, 1997
*Fulya and Faruk Sade, Sıtkı
Kösemen Bodrum House, 1997*

Murathan Özbek'in objektifinden 30. yıl
röportaj fotoğrafı, Sera, Fulya ve Faruk Sade, 2014
*30th anniversary interview photograph through
Murathan Özbek's lens, Sera, Fulya and Faruk Sade, 2014*

İstanbul Art News "İkinci Nesil Galeristler"
dosyası için Sıtkı Kösemem'in objektifinden
Sera ve Faruk Sade, 2014
*Through Sıtkı Kösemem's lens for Istanbul Art News
"Second Generation Gallerists" document,
Sera and Faruk Sade, 2014*

Siyah Beyaz film çekimleri,
Faruk Sade ve Taner Birsel, 2009
*Film Shootings of Siyah Beyaz,
Faruk Sade and Taner Birsel, 2009*

Sıtkı Kösemen, Faruk Sade,
Eşref Üner, Murat Artu,
Yahşi, Bodrum, 2013

Faruk Sade & Ali Kotan, Siyah Beyaz, 2015

Sedat Ergin

“Bu kadar yıllık tecrübeme rağmen onu izah etmek de analiz etmek de benim bu kadar yıllık gazetecilik tecrübem ve gazeteci olarak benim metotlarım Faruk’u anlamak da, analiz etmekte her zaman zorlanmıştır. Zor bir vaka olduğunu burada teskin etmem gerekiyor. Faruk benim gazeteciliğimin sınırlarına geldiğim bir dosya.”

Kaynak: “Orası Kamusal Alan: Siyah Beyaz’ın 30 Yıllık Tarihine Bakışlar”, Evrim Altuğ & Sedat Ergin röportajı, 2014

“Despite all of my years of experience as a journalist and my journalistic methods I have had difficulties in understanding, explaining or analyzing Faruk. I must confess that he is a tough case. Faruk is the case that pushes me to the limits of my journalism.”

Source: “Orası Kamusal Alan: Siyah Beyaz’ın 30 Yıllık Tarihine Bakışlar”, Evrim Altuğ & Sedat Ergin interview, 2014

Faruk Sade Bodrum Evi,
Yahşi, 2014
*Faruk Sade Bodrum House,
Yahşi, 2014*

“Simsiyah Bembeyaz” Belgesel
hazırlıkları, Yahşi, Bodrum, 2013
*“Simsiyah Bembeyaz” Documentary
preperations, Yahşi, Bodrum, 2013*

30. Yıl “Orası Kamusal Alan” kitap yemeği, 2014
30th anniversary “Orası Kamusal Alan” book launch dinner, 2014

Ali Akay

“Ben Faruk’un inanılmaz tepedeki evine gidiyorum ve neredeyse her akşam onlarca kişinin geldiği sofralar var. O sofralar da çok ilginç. Bugünkü Türkiye’de artık 10-15 kişiyi her akşam toplayan bir sofra adeti yok. Bunlar 1960’larda, 1970’lerde vardı. Türkiye’deki entelektüeller arasında olurdu. Ama Faruk’un o ruhu hala taşıdığını söyleyebilirim. Dedim ya, çok bonkör bir insan. Onun için ona ‘feodal aristokrat’ diyorum çünkü ancak feodal aristokratlar ne olursa olsun davetler verip, insanları çağırıp bu dünyanın yani düşünce dünyasının, sanat dünyasının, eğlence dünyasının, sohbet dünyasının içine giriyor ve destekliyorlar.”

Kaynak: “Orası Kamusal Alan: Siyah Beyaz’ın 30 Yıllık Tarihine Bakışlar”, Evrim Altuğ & Ali Akay röportajı, 2014

“I am going to Faruk’s incredible house on the hill and almost every night they have dinner tables where tens of people sit. Those dinners are so interesting. Today’s Turkey there is no such tradition of having 10-15 people every night for dinner. Those existed in the 1960’s and the 1970’s. It took place among the intellectuals in Turkey. But I can say that Faruk still carries that spirit. Like I said, he is very generous. That is why I call him a “feodal aristocrat”, because only feodal aristocrats would hold fêtes and support no matter what, call people over and enter the world of thought, art, entertainment, conversations.

Source: “Orası Kamusal Alan: Siyah Beyaz’ın 30 Yıllık Tarihine Bakışlar”, Evrim Altuğ & Ali Akay interview 2014

Contemporary İstanbul 2013,
Galeri Siyah Beyaz Sanatçı Yemeği,
Sofa Hotel, İstanbul, 2013
*Contemporary İstanbul 2013,
Gallery Siyah Beyaz Artist Dinner,
Sofa Hotel, İstanbul, 2013*

Bay Maslin ve
Faruk Sade, Lyon, 2014
Mr. Maslin and
Faruk Sade, Lyon, 2014

Fulya & Faruk Sade, Yahşi, Bodrum, 2014

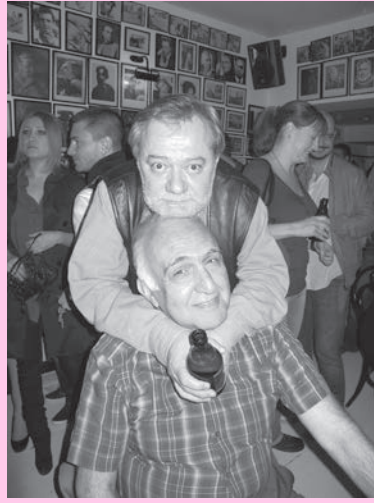
SALT Ulus Açılışı sonrası,
Faruk Sade ve Vasıf Kortun, 2012
After the opening of SALT Ulus,
Faruk Sade and Vasıf Kortun, 2012

Yapı Kredi "Peki Bu İşe Galeristeler Ne Diyor?"
Konferans Dizisi, Faruk Sade, 2013
Yapı Kredi "So What Do Gallerists Say to This"
Conference Series, Faruk Sade, 2013

Alev Mavitan Sergi Açılışı,
Bihrat Mavitan ve Faruk Sade,
Siyah Beyaz, 2015
*Alev Mavitan Exhibition
Opening, Bihrat Mavitan and
Faruk Sade, Siyah Beyaz, 2015*

Hüseyin Tanrıöver & Faruk Sade, 2014

Faruk Sade & Ali Güreli,
Yahşi, Bodrum, 2008

Faruk Sade ve Fransa Büyükelçiliği Kültür
Müşteşarı Jean-Luc Maslin, Lyon, 2014
*Faruk Sade and France Cultural
Attache Jean-Luc Maslin, Lyon, 2014*

Bihrat Mavitan

“Ankara’ya gittiğim zaman benim serüvenim dikine yürür. Kavaklıdere apartmanına girdiğimde, birinci kat bardır, ikinci kat galeridir, üçüncü kat bir dişçi olabilir, dördüncü kat Faruk Fulya Sera evidir. Beşinci kat anne evidir. Ve benim hayatım orada dikine yürür. Dördüncü kata çıkar uyurum. Beşinci kata çıkar teyzenin elini öperim. Birinci kata iner bütün bu yaşam telaşını ve dostlarla merhabalaşmayı sağlarım.”

Kaynak: “Orası Kamusal Alan: Siyah Beyaz’ın 30 Yıllık Tarihine Bakışlar”, Evrim Altuğ & Bihrat Mavitan röportajı, 2014

“When I am in Ankara, my journey takes a vertical trajectory. When I enter the Kavaklıdere Apartment building, the first floor is the bar, the second is the gallery, the third may be a dentist, the fourth is the Faruk Fulya Sera home. The fifth is the mother’s home. So that is where my life takes a vertical trajectory. I go up to the fourth floor and sleep. I go up to the fifth and pay respects to the old lady. I go down to the first and facilitate all of this rush of life and greetings with friends.”

Source: “Orası Kamusal Alan: Siyah Beyaz’ın 30 Yıllık Tarihine Bakışlar”, Evrim Altuğ & Bihrat Mavitan interview 2014

Fulya & Faruk Sade, Kavaklıdere Sokak, no3, Ankara, 2015

Robert Combas'ın Atölyesi,
Faruk Sade ve Robert Combas, Paris, 2010
*Studio of Robert Combas,
Faruk Sade and Robert Combas, Paris, 2010*

Sera & Faruk Sade,
Siyah Beyaz, 2014

Saba Akman, Esin-Ahmet
Boyacıoğlu, Faruk-Sera-
Fulya Sade, Ali Akman, 2015

Erhan Şengel'in Faruk Sade Portresi ve
Faruk Sade, Yahşi, Bodrum, 2014
*Erhan Şengel's portrait of Faruk Sade and
Faruk Sade, Yahşi, Bodrum, 2014*

Yavuz Böke, Ahmet Boyacıoğlu, Mehmet Akıncı,
Esin Boyacıoğlu, Sema Hersek, Funda Böke,
Fulya & Faruk Sade, Yahşi, Bodrum, 2014

Sergi Açılışı, Sera, Fulya ve Faruk Sade, 2015
Exhibition Opening, Sera, Fulya and Faruk Sade, 2015

Faruk Sade Bodrum Evi,
Yahşi, 2017
*Faruk Sade Bodrum House,
Yahşi, 2017*

Faruk Sade Bodrum Evi,
Yahşi, 2017
*Faruk Sade Bodrum House,
Yahşi, 2017*

Fulya & Faruk Sade, Siyah Beyaz, 1997

Günnur Özsoy "Costa Mea" Sergi Açılışı,
Bülent Kaleli, Günnur Özsoy, Faruk Sade, Erhan Şengel,
Meral Cebeci, Burak Gürsel, Figen Cebe, Siyah Beyaz, 2014
*Günnur Özsoy "Costa Mea" Exhibition Opening,
Bülent Kaleli, Günnur Özsoy, Faruk Sade, Erhan Şengel,
Meral Cebeci, Burak Gürsel, Figen Cebe, Siyah Beyaz, 2014*

Faruk Sade, Güllü Aybar,
Münevver Andaç, Komet &
Felipe, Paris, 1981

Güllü Aybar, Ali Güreli,
Faruk Sade, ODTÜ, 1977
*Güllü Aybar, Ali Güreli,
Faruk Sade, METU, 1977*

Esat Tekand, Erdağ Aksel ve Faruk Sade,
44A Sanat Galerisi, İstanbul, 2016
*Esat Tekand, Erdağ Aksel and Faruk Sade,
44A Art Gallery, İstanbul, 2016*

Murat Artu, Faruk Sade, Eşref Üner,
Güllü Aybar, Ali Güreli, Yahşi, Bodrum, 2002

İlk Mafya Partisi, Ali Artun ve Faruk Sade, Tarihi Çatal Çeşme, Gölbaşı, Ankara, 1987
First Mafia Party, Ali Artun and Faruk Sade, The Ancient Çatal Çeşme, Gölbaşı, Ankara, 1987

Faruk Sade & Büyük Matis, Siyah Beyaz, 2002

Mafya Partisi "Tren, öpsün seni Zeki Müren" seferi toplu fotoğrafı, 1995
Mafia Party "Tren, öpsün seni Zeki Müren" train voyage, 1995

Mitolojik Kahramanlar Partisi,
Fulya "Zeyna" Sade ve
Faruk "Herkül" Sade, Gümüşlük, 1995
*Mithologic Characters Party,
Fulya "Zeyna" Sade and
Faruk "Herkül" Sade, Gümüşlük, 1995*

Faruk Sade'nin Fulya Sade'nin
doğumgünü için hazırladığı davetiye,
Siyah Beyaz, 1999
*Fulya Sade's birthday invitation card
designed by Faruk Sade, Siyah Beyaz, 1999*

20. Yıl Sergisi'nde
Faruk Sade, Siyah Beyaz, 2004
*20th Anniversary Exhibition,
Faruk Sade, Siyah Beyaz, 2004*

Vasia & Faruk Sade,
Siyah Beyaz, 2004

Zeynep Böke & Faruk Sade,
Yahşi, Bodrum, 2010

Yer yatağında ağırloadığı
dostunu sen açlık kanapeye
geç o yatağı peşli yapacağın
diyen tek galeri.

O Beşikten başlayıp büşütüp,
okutup, eğitip, galeri sahibesi
yapan ~~tek~~ galeri.

Britim sanatçılarından kızları
için imzalı iş toplayan bir
galeri

Banka galerilerde de sergi
açıp sonra geni dönen
sanatçılarına Tekrar kapısını
Acan tek galeri

Ve bu işi **SADİ**ce yaparak 30
yıldır yaşayan bir galeri.

mavi geride bindikleri
tekneyi sanatçısını afizleri
ile kaplayıp sanatçısına
surpriz yapan ille galeri

Sohbet sırasında sanatçı
larının çizdiği yardığa,
her şeyleri arsiileyen bir
galeri

pembe annavut, muktesem baba
üstüne yok bir koca, hata çok
üyi nişmar, arkadaş çaulise
alkolle steril, can mı can bir
dost, 30 yılda tek kaugayı kendi
gıharan, kendine siir, ve eli
cebinden çıkmayan, ağırlama
gurusu, korlunıs arsi, vci, sizi,
fişlediyse yurttınız, demektir bir
adem ve tabii karısı ve kızı.....

Sanatçısına borcunu
hemem ödeyen, alacağına
bir yılda toplayan galeri

hiç gazete ilanı ve bez
afiz yaptırmamış olan
galeri

Bir iş satıldığında buna
hafifce borulan galeri

sanatçısını otelde
yatırmayan galeri

Sanatçısının aşağıdaki
barda açık hesabı olan
tek galeri

Sanatçısının çocuklarının
doğum günlerini hatırlayan
tek galeri

Sanatçıların sanatçı
olan çocuklarına ve
hatta babalarına sanatçı
olan babalarına da sergi
açan tek galeri

Yıldırım panitelerinin
efsane olduğu tek galeri

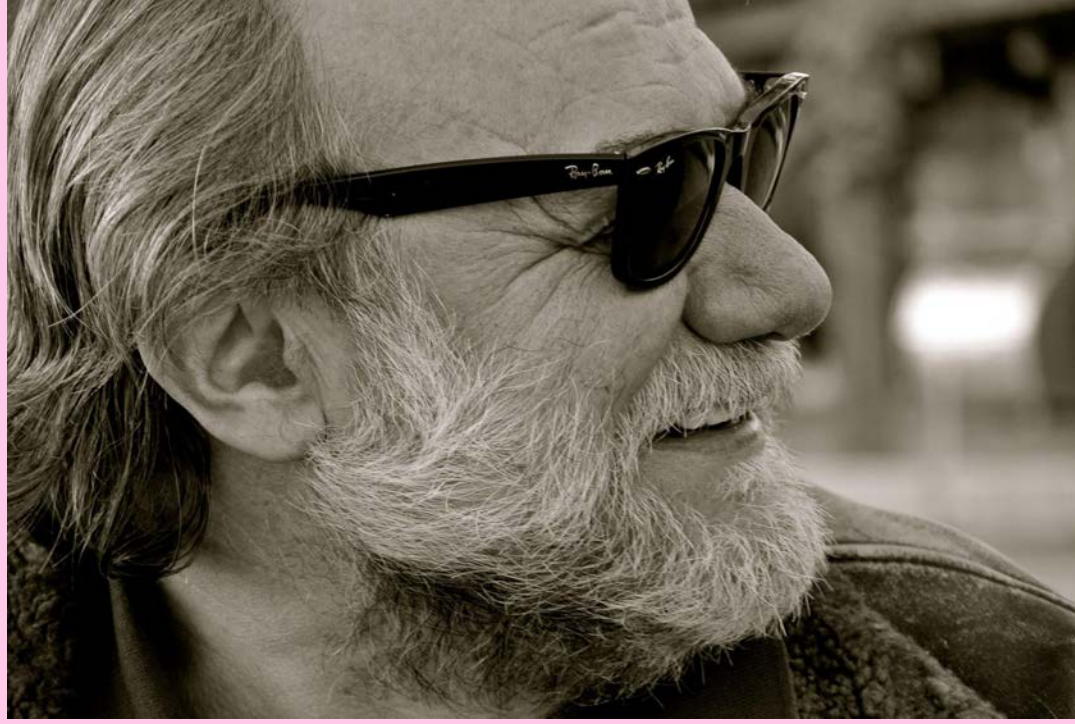
Bihrat Mavitan'ın Siyah Beyaz'ın
30. yılı için yazdığı notlar, 2014
Notes from Bihrat Mavitan written for
30th Anniversary of Siyah Beyaz, 2014

Faruk Sade, Ankara, 2015

Sera, Fulya ve Faruk Sade,
Cenevre, 1990
Sera, Fulya and Faruk Sade,
Geneva, 1990

Faruk Sade, Bodrum, 2015

Faruk Sade'nin 50. yaşgünü
partisinde Sera ve Faruk Sade,
Ankara Ev, 2004
*Faruk Sade's 50th birthday
party, Sera and Faruk Sade,
Ankara Home, 2004*

Faruk Sade'nin 50.
yaşgünü partisinde
Fulya ve Faruk Sade,
Ankara Ev, 2004
*Faruk Sade's 50th
birthday party,
Fulya and Faruk Sade,
Ankara Home, 2004*

Geleneksel Bodrum Ev Partileri,
Rabia Güreli, Faruk Sade, Sera Sade,
Yahşi, Bodrum, 2015
*Bodrum Traditional House Parties,
Rabia Güreli, Faruk Sade, Sera Sade,
Yahşi, Bodrum, 2015*

Fulya ve Faruk Sade, Murat Artu
Bodrum Evi, Yahşi, 2010
*Fulya and Faruk Sade, Murat Artu
Bodrum House, Yahşi, 2010*

Siyah Beyaz Film çekimleri sırasında,
Erkan Can ve Faruk Sade, Siyah Beyaz, 2010
*Siyah Beyaz Film shootings,
Erkan Can and Faruk Sade, Siyah Beyaz, 2010*

Faruk Sade Bodrum Ev'inde
yemek sonrası çekilen toplu
fotoğraf, Yahşi, 2015
*At Bodrum House after a
dinner, Yahşi, 2015*

İlk Mafya Partisi, Tarihi Çatal Çeşme,
Gölbaşı, Ankara, 1987
*First Mafia Party, The Ancient Çatal Çeşme,
Gölbaşı, Ankara, 1987*

Faruk Sade, Ahmet Sönmez, Haşmet
Seymen, Sema Hersek, Nezih Özdemir,
Gümüşlük, 1993

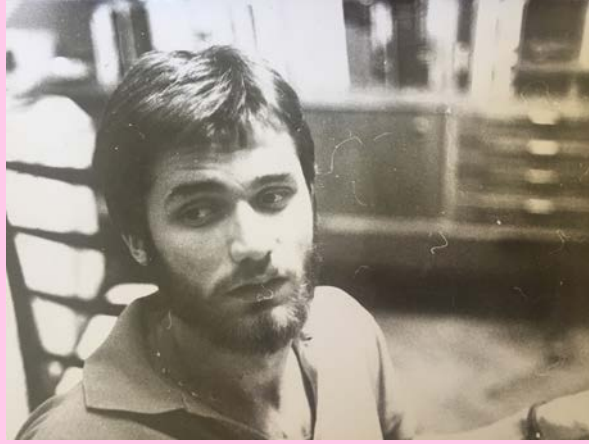
Faruk Sade, Yahşi, Bodrum, 2014

Ekin Bernay & Faruk Sade,
Siyah Beyaz, 2011

Vasia & Faruk Sade,
Siyah Beyaz, 2009

Faruk Sade,
Ankara, 1976

30. Yıl Partisi, 2014
30th Anniversary Party, 2014

Erhan Şengel, Yılmaz Aysan,
Faruk Sade, Yahşi, Bodrum, 2005

Turan Erol, Türkan Erol, Faruk Sade,
Siyah Beyaz, 2004

Fulya & Faruk Sade,
Siyah Beyaz, 2004

Faruk Sade, Bodrum, 2015

Faruk Sade Bodrum Evi, Yahşi, 2015
Faruk Sade Bodrum House, Yahşi, 2015

Faruk Sade, Faruk Sade
Bodrum Evi, Yahşi, 2015
*Faruk Sade, Faruk Sade
Bodrum House, Yahşi, 2015*

Sera & Faruk Sade, Faruk Sade
Bodrum Evi, Yahşi, 2015
*Sera & Faruk Sade, Faruk Sade
Bodrum House, Yahşi, 2015*

Sera ve Murat'ın düğününde, Fulya Sade, Serpil Artukmaç,
Murat Artukmaç, Sera Sade, Tarık Artukmaç, Faruk Sade, Yahşi, 2015
*Sera and Murat's Wedding, Fulya Sade, Serpil Artukmaç,
Murat Artukmaç, Sera Sade, Tarık Artukmaç, Faruk Sade, Yahşi, 2015*

Sera ve Murat Düğün,
Faruk Sade Bodrum Evi,
Yahşi, 2015
*Sera and Murat's Wedding,
Faruk Sade Bodrum House,
Yahşi, 2015*

Sara Adıbelli, Fulya, Sera, Faruk Sade,
Siyah Beyaz Mutfak, 2015
*Sara Adıbelli, Fulya, Sera, Faruk Sade,
Siyah Beyaz Kitchen, 2015*

Bernard Malauzat & Faruk Sade,
Gümüşlük, 1996

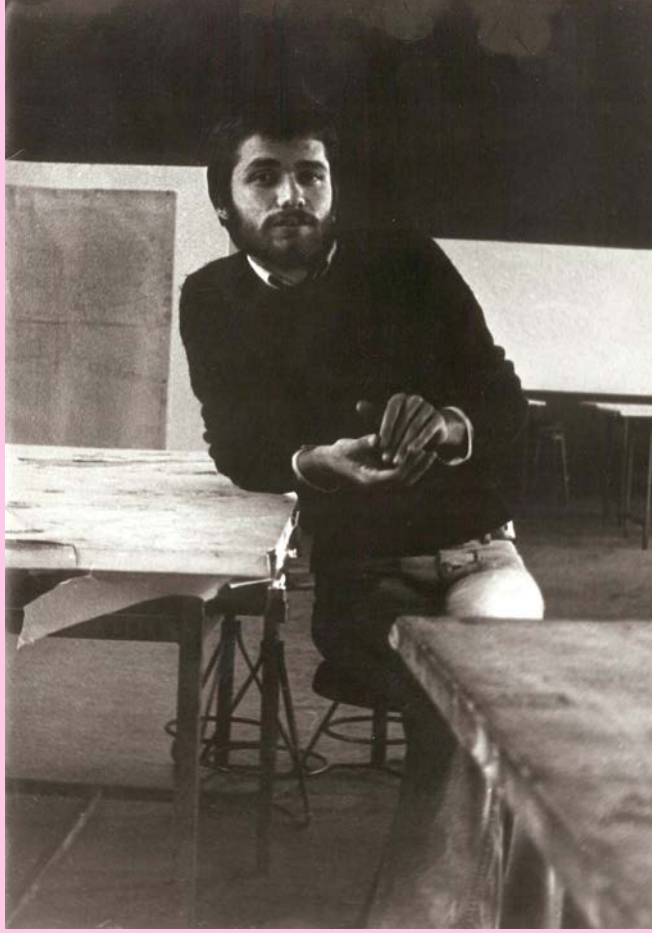
10. Yıl Kutlaması, 1994
10th year Anniversary, 1994

Yılbaşı kutlaması,
Siyah Beyaz, 1996
New Years Party,
Siyah Beyaz, 1996

Faruk Sade'nin Siyah Beyaz'ın
10. yılı için yaptığı kolaj, 1994
*A collage designed by Faruk Sade
for the 10th anniversary, 1994*

İstanbul, 1977

Faruk Sade'nin öğrencilik yılları,
ODTÜ, 1978
College years of Faruk Sade,
METU, 1978

Sera Sade'nin doğumgününde, Sera ve Faruk Sade, 2013
Sera Sade's birthday, Sera and Faruk Sade, 2013

Faruk Sade & Matis Jr.,
Ankara, 2009

Faruk Sade,
Yahşı, Bodrum,
2015

Mafya Partisi, Kirazlı Villa, Ankara, 1990
Mafia Party, Kirazlı Villa, Ankara, 1990

*200 kilogram sculpture stolen

The sculpture weighting 200 kilograms which was made by sculptor Erdağ Aksel and had been placed in front of the Siyah Beyaz Art Gallery in Ankara for the last 2 years was stolen on Thursday night. The first person who noticed that the two meter high sculpture, inspired by a propeller and titled "Morgantown Salzburg", was stolen was the artist Aksel, who is the department chief for the Department of Graphic Design at Bilkent University. The gallery owner Faruk Sade, who reported the theft to the police, conducted raids at four workshops where he believed the artwork could have been melted, but achieved no results. Sade announced that the person to find the sculpture would be given a 50 million Lira prize.

Erdağ Aksel

"Bir gün galeriye geldim. Galerinin parmaklığı çıkarılmış bir birinci kat balkonu vardı. Orada benim aşağı yukarı 150 kiloluk döküm alüminyum 'pervane' heykelim duruyordu. Ben baktım ki heykel yok. Hani satış o kadar hayali bir şeydi ki "Bu ne?" dedim. "Aman Allahım! Sattınız mı yoksa heykelimi?", "Ne satışı ne heykeli?" dediler. "Yok heykel dışarıda." Hep beraber dışarı çıktık. Heykel gitmiş. Sanıyorum bize alüminyum doğrama olarak geri döndü sonunda ama 150 kiloluk heykel yok oldu ve Siyah Beyaz'ın sanatsal köpeği, Matisse bile korumamıştı heykeli."

Kaynak: "Orası Kamusal Alan: Siyah Beyaz'ın 30 Yıllık Tarihine Bakışlar", Evrim Altuğ & Erdağ Aksel röportajı 2014

"One day I came by the gallery. The gallery had a first floor balcony where they had removed the railings. There they had been keeping my cast aluminium "propeller" sculpture which weighed about 150 kilograms. I went and saw that it was not there. A sale was such an imaginary thing to us that I asked "What is this? Oh my god! Did you sell the sculpture?" "Who sold what sculpture?" they asked, "Your sculpture is outside." We all went outside. The sculpture was gone. I think it probably eventually returned to us as aluminium frames or joinery but that 150 kilogram sculpture was gone and even Siyah Beyaz's art loving dog, Matisse, could not protect it."

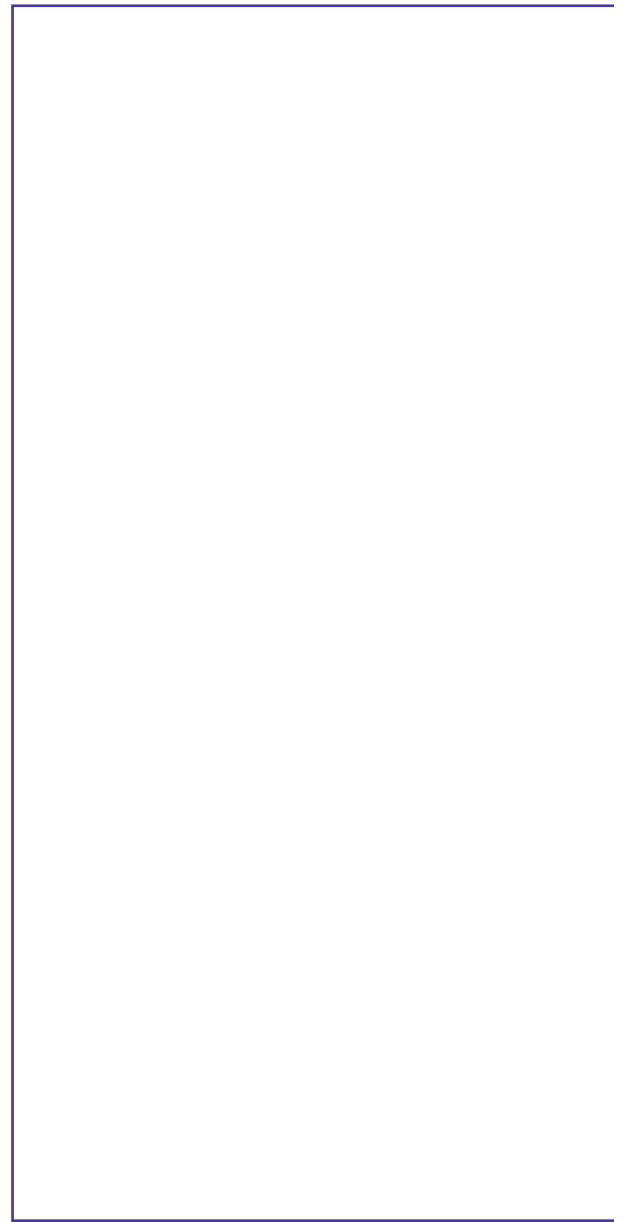
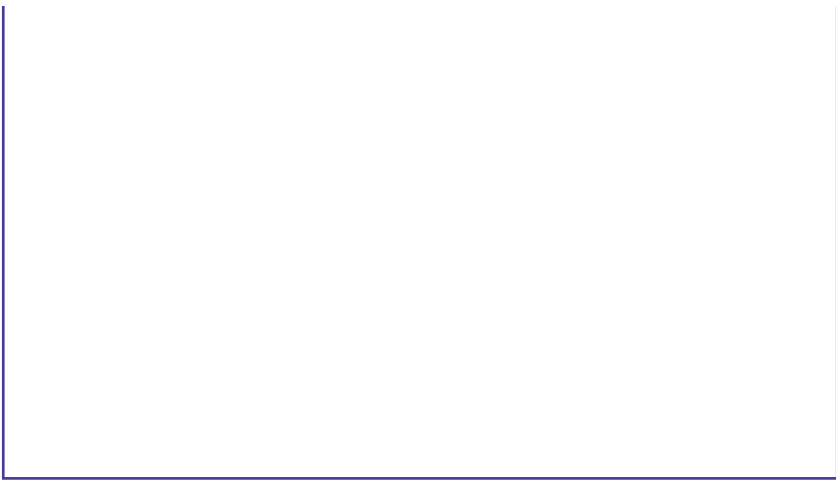
Source: "Orası Kamusal Alan: Siyah Beyaz'ın 30 Yıllık Tarihine Bakışlar", Evrim Altuğ & Erdağ Aksel interview 2014

Siyah Beyaz Ailesi, 30. yıl, 2014
Siyah Beyaz Family, 30th Anniversary, 2014

Contemporary İstanbul 2016 bitiminde Faruk Sade
fotoğrafının altında çekilen fotoğraf, İstanbul, 2016
*A photo after Contemporary Istanbul 2016 under the
Faruk Sade's photo, Istanbul, 2016*

FARUK AN-LAR
FARUK K-NOW-S

Bu yazıyı; bir yandan sevdiğim bir arkadaşım, Faruk Sade üzerine bir yazı olarak, diğer yandan ise bir kuruma, nerdeyse adını, bir şekilde, vermiş kamusal bir kişiliğe ait bir yazı olarak değerlendirmeliyiz diye düşünüyorum: Siyah Beyaz. Türkiye'nin başkenti Ankara'nın sanat dünyasındaki bir yeğlilik ve bir heyecan uyandıran bir kişinin anısına yazılmış bir yazı: Siyah Beyaz ve Faruk Sade.

İkisi aynı isim gibi çınlamakta hala kulaklarımda; her ne kadar aynı isimle birlikte hem Fulya hem de Sera, bu yankının içinde yer almakta olsalar da, benim hayatımda bu Ankara sanat dünyasında ilk tanıdığım kişi Faruk Sade olarak aklımda kalıyor; ve onun güzel gülüşüne Fulya'nın ve kızı Sera'nın güzel ve nadide gülüşü ekleniyor. "Bir şekilde" diye tekrar etmek istiyorum, çünkü herkes için olmayabilir, ama benim görüşüme göre Faruk ile Siyah Beyaz neredeyse aynı yerde durmaktalar ve aklımın bir yerlerinde yankılanmaktalar. Bu yankının içinde yukarıda adlarını

saydığım iki ayrı kişinin yüzleri de, Faruk'un yüzüne doğru yüzerek gelen yüzler olarak birbirlerine karışıyor. Bu yazı Faruk'un sadece benim aklımdaki kısmıyla alakalı olduğu için, benim Faruk'tan "gördüğüm" ve bende artakalan ve yaşayan yüzünün yüzeyindekilerinden oluşmakta. Bir "ruh yüzmesi" gibi çınlamakta kulaklarımda.

Yüz ve yüzme: Yan yana gelen bir kelime ve bir eylem bir önerme oluşturmaktalar. Sormayın bana, "Faruk yüzmeyi sever miydi?" diye. Faruk o kadar deniz ile alakalı değil gibi durmakta olsa bile, teknesiyle kimleri yüzdürmeye götürmedi, sahilden uzaklaştırıp yosunlara ayaklar değmesin diye. En "galant" kişiliğiyle Ankara'nın taşı toprağı olup da denizi olmamış olsa bile, hep nazik bir şekilde denizle ilişkisini sürdürdü.

Faruk, her zaman bir proje ve bir eskiz adamı oldu diye hatırlıyorum: Paris-İstanbul ve Ankara arasında var olduğu yerlerde hep düşündü ve bir şeyler gerçekleştirmek

Faruk İçin...

Faruk Sade, Seza Paker, Ali Akay,
Faruk Sade Bordum Evi, Yahşi, 2009
Faruk Sade, Seza Paker, Ali Akay,
Faruk Sade Bodrum House, Yahşi, 2009

ALİ AKAY

I think you could approach this as both an article about a beloved friend of mine, dear Faruk Sade; and as an article about a public figure that almost, in a way, had become synonymous with an institution: Siyah Beyaz. So this is an article written in memory of a person who could spark some intensity and excitement in the art world of Ankara, the capital of Turkey: Siyah Beyaz and Faruk Sade.

The two still have the same ring to my ears, like a single name. As much as both Fulya and Sera may appear within the same echo as this name; to my mind it evokes only Faruk Sade, the first person I have ever known in my life in the art world of Ankara. To his wonderful smile, then, the beautiful and precious smiles of Fulya and their daughter Sera join. “In a way,” I want to repeat, because this may not apply to everyone, but in my view Faruk and Siyah Beyaz stand one and the same, and that is how they echo within some depth in my mind. Within this echo, the faces of the other

two aforementioned people just blend as they swim towards Faruk’s face. Since this article concerns what is of Faruk in my mind only, it consists of what I’ve “seen” of Faruk and what has remained of him in me and what is on the surface of his enduring face. He rings in my ears like an “astral swim.”

Face and swim: a wind that comes side by side and an action to create a proposition. Do not ask me “Did Faruk like to swim?” Although he seemed not at all interested in the sea, oh, did he take so many out on his boat to swim, far from the shore so that no feet would touch moss. Albeit Ankara had a lot of earth and rock and no sea, he, with his personality most “*galant*” always did maintain that gentle relationship with the sea.

I remember Faruk always being a man of many projects and sketches: He was always in thought, wherever he may have been between Paris, Istanbul and Ankara, always trying to realize things. But he did not neglect to

istedi. Ama, kendisini ön plana çıkarmamayı da ihmal etmedi. Hep “bir şeylerin” arkasında vardı, oralarda durdu; ama bu duruşunu hissettirmeden yaptı. Hiç bir zaman “ulu orta” söylemedi ve kaçındı birinci planda olmaktan. Bir bakıma, Faruk’u, bende uyandırdığı bir duygu olarak, çoğu kez Orta Çağ şövalyelerine benzettim. Bir insandan bir duygu olur mu diye sormayın lütfen. Evet, ben, Faruk için ve belki de birçok insan için bir “duygu yumağı” olduklarını ve bu şekilde var olduklarını düşündüm. Ve, bu şekilde, belki de “hayal ettim”. Onlar yüzeydeki ruhun duyguları olarak madde halinde hareket ettiler ve suların üzerinden geçip yol aldılar; İsa’nın peygamberimsi yol alışında suyun yüzünde yürürmüş gibi, durduğu ve insanların da onu o şekilde görmüş olduğu gibi, bir bakıma. Bazı insanlar da mucizevi bir şekilde suların üzerinden kayıp gittiler, gidebildikleri yere kadar. Orta çağ şövalyesi, bir “saray aşkı” büyütüyordu, sanki, kalbinde. Gizli ve açık olarak aynı anda büyük bir sempati ile etrafına *sevgi büyülemek*teydi. Sevgi onun *büyüsüydü*. Elleri kolları, kendisine ait olan bu çekiciliğe ilave ettiği hareketler olarak, sevgisini fiziki olarak da yaymaktaydı yakın çevresine. Dokunmaktaydı, mesafeli olarak yaymaktaydı yüzeyden geçen derin sevgisini. Mesafe ise, onu şövalye yapan hareket tarzıydı. Bonkörlüğü büyüüne eklenen artısıydı. Sempati yaymaktaydı en şikayetçi olduğu sıralarda bile.

Paris ve “şövalye aşkı”¹ karakteri aynı yerde oluştu. Saray adamı gibi hareket etmekteydi Faruk, en serseri kelimeleri kullanırken. Ve, elleri kolları en sert hareketleri yaparken bile, sanki kadifeden bir gömlek giymişçesine hareketlerini yumuşatmaktaydı: Kavga etmek üzereyken sesini incelttiği zaman bile. Paris ve *Rus dünyasının spiritüalizmi ve parapsikolojisi* ile batakhane gibi duran Montparnasse barları. *Boucanier* yılları: Kırmızı ışıklı barın atmosferinde, her an dikkat çeken bir ruh eylemi gibi, barın sahibinin *spiritüalist* hareketlerine

eklenen Yugoslav kabadayıları ile birlikte Montparnasse yıllarının sevgi dolu dostlukları. Özgür bir Paris ve özgürleşen bedenlerin alkol ile karşı karşıya gelmesindeki heyecanın zeki ve kıvrak hayatını kendi hareketlerinde içselleştirirken bile, Faruk, “saray aşkı” gibi Orta Çağ’a ait olan şeyleri bir kenara bırakmayan yüzünü saklamasını bildi. Ve, yüzündeki neşe ile “şikayetçi bakışı” arasındaki kontrast her zaman Faruk’un sempatik halini gözler önüne doğru çekmekte, bana göre. Öngörmedeki ustalığı ile nezaketi hep birlikte işledi, sanki. Bulvar Raspail’da, yıllarca geçen zaman: *Cafe Le Gymnase* Ve, herkes, oradakiler, hep beraber, bohem bir Paris hayatı: Mehmet, annesi Münevver Hanım, Sinan, Gündüz, Komet, Güllü, Ali, daha sonra yine Mehmet, vb. köşedeki kahveden Select’e, Retonde’a, La Coupole’e, Rosbad’a, vs...uzanan yıllar...

Paris, hala 1950’leri ve 1960’ları yaşamaktaydı. Özgürlük, başkaldırı ve bohem yaşam. *Beat Generation* olarak adlandırılan bir grup sanatçının etkileri Fransız egzistansiyalizmiyle karışmaktaydı Türk dünyası için de. Bir bakıma Faruk’un yaşadığı Paris, *spiritüalizm, parapsikoloji ve özgürlüğe* açtı (Boucanier böyle bir bardı.) Bu aynı zamanda cinsel özgürlük devrimiyle taçlanmıştı. Cinsellik çiçek açmıştı Paris’te dünyanın başka yerlerinde olduğu gibi. Kadınların, feminizmin, etnik azınlıkların, *gay’lerin* özgürlüğü şehrin özgürlüğü ile bütünleşmişti². Sansür karşısında siyaset ve sanat özgürleşmişlerdi. Uyuşturucu dünyasına, nerdeyse polis bile tahammül etmekteydi. *Blues* ve *Rock’n’Roll* sanatsal formlar olarak yayılmaktaydılar. Jamaika *Reggae*’si buna eklenmekteydi. Janis Joplin, Bob Dylan yeni bir “gezegenin” habercisiydiler. Faruk bu ortamda Montparnasse’da yaşadı ve bundan ilham almasını bildi.

Dört boyutlu bir bakışın iki boyutlu bir pentüre doğru baktığı zaman bile Faruk’un perspektifleri birbirine karıştırırken, hep çelişkileri aşan bir sözü çıktı ortaya.

keep himself away from the spotlight. He was always the man behind “some things,” but he took this position discreetly. He never “boasted,” and he avoided the limelight. In some respect, as a feeling that he evoked in me, I have always thought of him being like medieval knights. Please don not ask me if a person can be an emotion. Yes, I have thought, about Faruk and perhaps for many others as well, that they were a “ball of emotions,” and that they existed as such. And, this way, I perhaps “imagined.” They were the emotions of the spirit on the surface, matter in motion, moving forward over waters prophet-like; like Jesus appearing to be walking on water, and people seeing him in that way. And some people glided over water as far as they could go. The medieval knight seemingly nurtured a “courtly love”² in his heart. He *enchanted his surroundings with love* with great sympathy, secretly and overtly at the same time. Love was his *magic*. His hands and arms spread this love physically, his gestures an addition to this peculiar allure. He touched, spreading this deep love that permeated by contact, distantly. And the distance was his movement style that made him into a knight. His generosity was a bonus to his *magic*. He spread sympathy even at his deepest moments of malcontent.

Paris and “courtly love” rose in the same spot. Faruk moved like a courtier, all the while using words most vulgar. His hands and arms, even doing the harshest gestures, softened his motion as if he were wearing a velvet shirt; even when his voice pitched up on the verge of getting into a fight. Paris and the bars of Montparnasse that looked like run down dives with *Russian spiritualism and parapsychology*. It is the years of *Le Boucanier*: the years in Montparnasse, the loving amity with Yugoslavian thugs who joined in on the *spiritualist* moves of the bar owner who seemed to be in an eye catching spiritual trance in the red-lit ambiance of the bar. Faruk knew

to hide that side of him that could never cast aside things that belonged to the Middle Ages like “courtly love,” even as he internalized the smart and limber life of excitement born out of the encounter between a free Paris, liberated bodies and alcohol. And I believe the contrast between the joy in his face and his “look of malcontent” always underlined his sympathy. He seemed to always weave together foresight with politeness. All those years spent on Le Boulevard Raspail. Café Le Gymnase and everyone there, all together, living a bohemian Parisian life. Mehmet, his mother Münevver, Sinan, Gündüz, Komet, Güllü, Ali and then Mehmet again, etc. moving from the café at the corner to Le Select, to La Rotonde, to La Coupole, to the Rosebud, etc., as the years passed...

Paris still lived in the 1950s and the 1960s back then. Freedom, rebellion and the bohemian life. And the effects of a group of artists known as the *Beat Generation* were starting to blend into the French existentialism even in the Turkish world. In a sense, the Paris that Faruk lived in was a spiritual, parapsychological Paris open to liberties (Le Boucanier was one such bar). This was also crowned by the revolution of sexual liberation. Sexuality had blossomed. As with many other places on earth, the freedom of the city had become one with the freedom of women, feminism, ethnic minorities, and *gay people* in Paris³. Politics and art had become liberated against censorship. The police even almost turned a blind eye to the world of drugs. *Blues* and *Rock and Roll* were spreading as artistic forms. The Jamaican Reggae would join them soon. Janis Joplin and Bob Dylan were the heralds of a new “planet.” Faruk lived in Montparnasse in such a time and knew to be inspired by it.

Even as Faruk’s perspectives jumbled together –in a time when a four dimensional view turned its gaze towards a two dimensional painting, a phrase of his emerged that

Pawlovski'nin kitabı gibi "hayali bir yolculuk". Faruk hiç bir yere gitmese ve hep aynı yerde durmakta olsa bile ruhunun içindeki bilinmez ve öngörülmez yolculuklara açıktı, kafasında. Hayali bir yolculuk onun ruhunun içindeki çalkantılardaki çocuksu halinde somutlaşmaktaydı. Hep çocuk gibi baktı, ama içinde uzun bir yolculuğun gelip de, İthaki'yi bulması gibi, maceraperest ruhunu sakladı, sanırım. İthaki onun vardığı, kafasındaki yerlerden birinde durmaktaydı bana kalırsa; ve, orayı buldu hayali olarak; ve, yine o nedenden dolayı, zannediyorum ki, film dünyası onun kafasının içindeki dünyanın büyük bir parçasını oluşturmaktaydı. Bu, daha sonra görünür oldu belki de?

Ankara, darbe sonrası bir Türkiye'de, her yeri sakatlanmış entelektüel ve sanatsal alanda, rahat ve özgür bir mekan gibi açtı Siyah Beyaz: Galeri ve Bar. İki de entelekte (akla) yönelikti. Biri aklın çalıştığını göstermeye, diğeri ise aklın, hayatın eğlencesinden bağımsız olamayacağını anlayan kafasında, baştan anladığını hayata geçirmek istemekteydi. YÖK mağdurları, muhalif entelektüeller ve daha sonra üniversitelere geri dönenler ve Ankaralı veya İstanbul'dan gelen sanatçıların uğradığı ve geçtiği yerlerden biri olarak Siyah Beyaz hem İstanbul ve Kuzguncuk'u, hem Urartı ve Nişantaşı'nı hem de Paris'i ve Bilkent Üniversite'sini birbirleriyle keşşen bir şekilde birleştirmekteydi. Konsolosluklar ve çalışanları, işlevlerini yürütenler için, Ankara'daki entelektüel yerler diye düşünüldüğünde, her halde akla ilk gelen yer, belki de, yine Siyah Beyaz olacaktır. Bu heterojen grupları yan yana getiren bir "zihniyet" olarak Siyah Beyaz, her zaman Ankara denildiğinde, ilk akla gelecek tarihi yerlerden biri olacak ve Faruk Sade ise sadece onun kendi kişiliğindeki gülümsemesiyle ve yorgun bakışındaki hayat dolulukla anımsanacak.

Bodrum; kocaman bir manzara. Manzaranın yanında, solunda duran bir dilek ağacı.

Uzakta duran bir ada. Ay ışığında aydınlandığında büyümlü bir ışığa bakan gözleri baştan çıkarıcı bir esintinin hazzı: Gecenin büyümlü. Gelenlerin sanki hacca gider gibi gelip de her sene aynı zamanlarda, burada karşılaştıkları insanlarla uzun seneler sonra sanki aynı okulda okumuşlar da yıllar sonra buluşuyorlar izlenimini sağlayan Faruk, Fulya ve Sera'nın esintisi. "Sera'nın ateş dansını" yaparken, Faruk'un "heyecanlı bir baba" şefkatiyle izlediği kızının hareketlerini takip ettiği gurur, hiç akıldan çıkmayacak bir şekilde kalacak olan bir imge olarak durmakta hala belleklerimizde. Bir zaman ki, o zaman bir süreçten başka bir şey olarak durmasa bile, her zaman beklenmekte olan bir imge hep sürecek sanki diye düşünmekteyim, hala. Bodrum'daki evin terası Paris'in eski salonlarındaki gibi bir yer olarak durmakta aklımda. Yazlık hayali bir salon ki, orada, 18.yüzyılda Madame de Defand'dan Voltaire'e ve sanki 20.yüzyılın başında Madame de Guarmantes'dan Proust'a kadar, yazarları ve düşünürlerin birbirlerine rastlayıp, konuştukları bir alan olarak duruyor aklımın bir yerlerinde. Burası Faruk ve Fulya'nın yarattığı bir ortam. Eski Türkiye'nin evlerinin atmosferi yankılanmakta orada. Davetler ve kapıyı çalan misafirlere açık bir kapı. Partiler ve yemekler ve yıl dönümleri ve doğum günleri ve derken Sera'nın düğünü. Faruk o gün heyecanlıydı ve zaten bir gün bana sessizce şöyle demişti: "Ali, kızıma bakınca hem üzülüyorum hem de seviniyorum; artık benim Sera'm olmaktan çıktığını ve bir kadın olduğunu onun gözlerinde görüyorum". Bu söz aklımdan çıkmadı düğün gecesini. Orada o kalabalığın içinde, Faruk çok meşguldü; bilmiyorum bana çok daha evvel söylediği duygusunu hala paylaşmakta mıydı? Ama en azından, Sera'nın mutluluğuna kendi mutluluğunu eklediğini düşünmüştüm, o sırada.

Faruk, Türkiye'de sanatın, olması gerektiği yerde olması için çabaladı çok uzun zamanlar. Her bir sanatsal faaliyeti destekledi. Bazen

went beyond any contradictions. “An imaginary journey,” like a Pawlowski book. Even if Faruk went nowhere and stood in the same place, the unknowable and unforeseeable within his soul was open to journeys, in his head. An imaginary journey became concrete in his childlike state within the turmoil in his soul. He always had the gaze of a child, but within, like a long journey finding Ithaca, I think he preserved his adventurous spirit. But in my view, Ithaca was in one of those places that he had arrived at in his head. And he found that place imaginarily, and because of that same reason, I believe, the world of film made up a large part of his mind. This was perhaps become more visible later?

Ankara, in a post-coup Turkey, in a wounded intellectual and artistic field, found a comfortable and free place in Siyah Beyaz: An art Gallery and a Bar. They were both focused towards the intellect. One aimed to show that the mind worked, and the other wanted to act out in his head –which knew that mind cannot be independent from the revelries of life, what he had understood all along. Siyah Beyaz was a place that the victims of YÖK¹, dissident intellectuals and those who returned to universities later on and artists from Ankara or Istanbul all passed through or stopped by; it somehow connected Istanbul and Kuzguncuk and Urart and Nişantaşı and Paris and the Bilkent University at a single intersection. For consulates and their workers, for those who carried out their functions, when they think about intellectual spaces in Ankara, Siyah Beyaz will probably be the first place that comes to mind. As a “mentality” that brings heterogenic groups side by side, Siyah Beyaz will remain one of the historical places that immediately come to mind whenever someone mentions Ankara, and Faruk Sade will be remembered only with his own idiosyncratic smile and the liveliness in his tired glance.

Bodrum; a majestic scenic view. To one side of the view, on the left is a wishing tree. In the distance, an island. The pleasure of a zephyr that, when illuminated by the moonlight, seduces the eyes beholding a magical light: The magic of night. The zephyr belongs to Faruk, Fulya and Sera, who create this atmosphere that makes the visitors arrive around the same time every year as if it is a pilgrimage. It makes people make new acquaintances and feel like those people had been their school friends and they are meeting once again after many years. The pride in Faruk’s eyes as he watches Sera do her “fire dance” with enthusiastic, fatherly affection is a sight that is still etched into our memories, never to fade away. It is a time that, even though it stands only as a single period, I still think it will remain an ever-anticipated imagery that will endure. The terrace of the Bodrum house remains in my mind like a place out of old Parisian halls. It sits in the depths of my mind like as this imaginary hall of a summer-house where writers and thinkers like Marquise du Deffand and Voltaire from the 18th century and Madame de Guermantes and Proust from the early 20th, meeting and deliberating. This is a space that Faruk and Fulya created. An atmosphere of the homes of Old Turkey echoes there. The door is open to invitees or anyone who’ll knock. Parties and banquets and anniversaries and birthdays and eventually Sera’s wedding. Faruk was excited that day, and he had at some point told me: “Ali, when I look at my daughter now, I am both saddened and overjoyed. I see it in her eyes that she’s no longer my Sera, but has become a woman.” His words did not leave my mind on the night of the wedding. Among that crowd, Faruk seemed busy, I do not know if he still felt how he said he did all that time ago. But at least, I thought then, that his happiness added to Sera’s happiness.

Faruk worked for a very long time trying to keep art in Turkey at a level that he felt it

eskilere takılıp kaldığı zamanlar da vardı belki; onun Orta Çağ şövalyesi karakteri de, zaten o güzel günlerin içine saklanmış durmaktaydı. Türkiye sanat ortamı ise ona bu beklediğini verdi mi ? Bunu belki de zaman gösterecek? Ama Faruk bir sanat karakteri olarak zaten yerinde durmakta. Film kahramanı olmadı mı? Sinema ise büyük bir tutkuydu sanırım onun için. Her zaman, yakın dönemlerde, Bodrum'daki bahçede, duvara yansıtacağı bir projeksiyonda eski bir sinematek gibi işleyecek olan filmleri görmek istemekteydi. O filmler onun "bir" zamanıydı. Ve, benim de bu filmlere olan heyecanımı gördüğü zaman, yeni filmleri gösterip, benimle yüzlercesini paylaşmak için İstanbul'a yolladığında, ayrı ve uzak mesafelerdeki iki ayrı insanın aynı heyecanı yaşamasının verdiği hazzı düşündüğümde, "duygu insanların" mesafeye ihtiyacı olup da, *mesafesizliği* yaşamalarının verdiği duyguyu paylaşmak, sanatın paylaşımına açılması kadar bana önemli gelmekte bugün hala.

Paris, 9 Aralık 2016

¹ "Şövalye Aşkı" Fransız tarihçi Georges Duby'nin Orta Çağ şövalyeleri hakkında yazdığı tarihi denemelerden yola çıkarak burada ve başka yazılarında ele almış olduğum bir kavram. *Le Roman de la Rose*'un yazıldığı döneme ait bir yaşam tarzı. 9 .yüzyıl ile 13 .yüzyıl arasında köylülerin Fransa'nın kuzeyinde bataklıkları kurutarak, ağaçları keserek, ormanı geriye doğru iterek iklimin daha yaşanılabilir hale getirilmesi sayesinde hayatın rahatlamasıyla başlayan bir edebiyat dönemine gönderme yapmakta. Saint-Louis'nin kraliyetindeki Fransa'nın sanatlara ayıracağı zamanın bollaşması ve barış dönemiyle alakalı olarak gelişmiş bir dönemdir. Tarımın yükselmeye başlaması, gotik mimari ile Notre-Dame kilisesinin inşası ile Guillaume de Loris'in romanı aynı döneme tekabül etmektedir. Fransızca "*courtois*" kelimesinin, yani saraya ait olan bir kelimenin kullanımıyla alakalı olarak, *curtis*'den türemiştir. Aristokratların avlularına verilen bir isim ve *curia* ise parlamento (şefin etrafında toplanıp onunla konuşan adamların olduğu topluluk) anlamına gelmektedir. Burada senyörler, eli açık kimseler olarak, avlularına insanları davet ederek konuşmalar, oyunlar, müsabakalar düzenlemektedirler. En bilinenleri ise kralın sarayındakilerdir ve şövalyeler burada müsabakalara katılmaktadırlar. Rafine bir hayat sürmeye başlayan Fransız asillerinin hayatı ile şövalyelerin kraliçeye olan sevgileri bu müsabakaların en dikkat çekici oyun tarzını oluşturmaktadır. Guillaume de Loris'in eseri, erkek dünyasının arasına karışmaya başlayan aristokrat kadınların, artık erkeklerden korkmadığı, onlarla bir "tavlama ilişkisini" başlattıkları bir döneme ait bir eserdir. 12.yüzyıla ait olan bu dönem, tarımın ve kültürün (agri-culture) birlikte yükseldiği bir barış dönemine aittir. Savaşçılar uygarlaşmaya başlamışlar ve kadınla ilişkilerinde *galanterie* (soylu bir kibarlık) kurma zorunluluğunu hissetmişlerdir. Sarayda, papazlar eski Yunan ve Latin edebiyatını öğretmeye başlamışlardır. Şövalyeler sadece dövüşmeyi değil, ama akıl ve bilgi kullanmayı öğrenmeye çalışmışlardır; kızlarını ve karılarını okumuş bir dünya içinde görmek istemişlerdir. Avlularda zevk ve tat alma üzerine kurulu sofralar ve sofralarda şiirler ve şarkılar söylenmeye başlanmıştır. Savaş, artık bir "saray oyunu" veya "saray müsabakası" haline çevrilmiştir. Turnuvalar şövalyelerin cesaretlerini *Dame*'lara gösterdikleri oyun yeri olarak algılanmaya başlanmıştır. Bir tür "medenileşme" sürecinin başlangıcıdır "şövalye aşkı" kavramı, Fransa için.

² Jacques Kerouac'ın *Yolda* kitabında yazdığı gibi "toprak Kızıldenizlilerindi".

needed to be. He supported each and every artistic endeavor. There were perhaps times where he would get stuck in old times; the medieval knight side of him was hidden in those wonderful days, anyway. But did the Turkish art world give him what he expected from it? Perhaps only time will tell. But already Faruk endures as a figure of art. Has he not been a film character? Cinema was a big passion, I think, for him. Always, even recently, at that garden in Bodrum, he wanted to see movies projected on a wall from a projector, turn the place into an old cinémathèque. Those films were his “once.” And when he saw the enthusiasm I also had for these films, when he showed me the latest ones and shared hundreds of them to send them to İstanbul, when I think about the pleasure of two people with long distances between them sharing the same excitement, I still believe that sharing this feeling of “emotion people” needing some distance, but living that *distancelessness*, is as important as letting art be shared with all.

Paris, December 9th, 2016

¹YÖK Abbr. “Yükseköğretim Kurulu;”The “Council of Higher Education” in Turkey.

²“Courtly Love” is a concept that I’ve discussed here and my other articles based on French historian Georges Duby’s historical essays on Medieval knights. It’s a way of living from the era that *Le Roman de la Rose* was written. It refers to a period in literature between the 9th and the 13th centuries which came to be when peasants in the northern France started draining swamps and cutting down trees, pushing the tree line back and making life easier. This period developed in relation with France under a Saint-Louis reign having more free time to spend on the arts and an extended period of peace. A heightened agriculture, the construction of Notre-Dame de Paris with Gothic architecture and Guillaume de Lorris’s *Le Roman* all take place around the same time. The term has roots in the French “courtois” and the Latin “curtis,” which was the name given to the courts of the aristocracy; and “curia,” meaning the parliament (a group of people who gathered around the chief and spoke with him). Here, seigneurs, being generous figures, invited people to their courts and organized speeches, games and contests. The most well known among these are the ones held at the royal court, where knights take part in contests. The more refined lives of the French nobles and the knights’ love for the queen form the most remarkable aspect of these games. Guillaume de Lorris’s book depicts a period where women were starting to exist more and more in a world of men and are not afraid of men, initiating “courtships” with them. This period takes place in the 12th century and corresponds to a period of peace that arose with agriculture. Warriors would start becoming more civilized, and start feeling an obligation to show more “*galanterie*” (chivalry) in their interactions with women. In the palace, priests would start teaching ancient Greek and Latin literature. The knights would try to learn not just fighting, but also the use of wits and knowledge; they wished to see their wives and daughters live in an educated world. At the courts, banquets with pleasure and taste in mind would be served, during which poetry and songs are performed. War becomes a “game of the court” or a “courtly competition.” Tournaments are perceived as events for people to prove their courage to Dames. For France, “courtly love” is the beginning of a process of “civilizing.”

³ As Jack Kerouac says in his book *On The Road*, “the earth is an Indian thing.”

Murat Artu &
Faruk Sade,
Bodrum, 2014

Zamanı Tutmak İsteyen Adam

“Her çocuk bir sanatçıdır,
sorun büyüdüğümüzde nasıl
sanatçı kalabileceğimizdir.”

Picasso

Her şey çocuklukla başlar.
İrki, dini, deneyimleri, rejimleri, nefretleri
olmadan, “toplumsal kuzu” oluşturulmadan
önce başlar. Tek bir güdümüz vardır; sevgi.
Zaman geçtikçe kirlenir ve bizi biz yapan
öğeleri terk ederek toplum değerlerine
yöneliz.

Çoğumuz için BAŞARI; toplumsal düzende
ifadesini para ile bulan bir parametredir.
Kendimize ne istediğimizi sormaz, yapmamız
gereklenlere harcarız tüm zamanımızı. Sanki
hep yaşayacak biri gibi zamanı ebedi olan bir
yaratığıdır.

Geçmişimizi besleyen, kendimizi
tanımlamamıza yarayan objeler ve insanlar,
zamana ve topluma uyum gösterir. Şarkılar
değişir, binalar, sokaklar, şehirler değişir.
Artık adeta başka insanlarla başka bir şehirde

yaşamaktayızdır. Bütün varoluşumuzu
kaybeder, adına başarı ırmağı denen pis bir
suda debelenir ve akıp gideriz.

“Hayır.” dedi Faruk. “Ben bunu
değiştireceğim. Değişmeyecek!!!”

“Ben dünyaya uymayacağım. Dünya bana
uyacak.”

Siyah Beyaz hiç değişmedi. Ankara’da 30
sene sonra gidenlerin hala aynı sandalye ve
barda aynı müzikleri dinlediği bir yer olarak
varlığını sürdürdü. Gidenler kendilerini
hatırladılar. Zor olan başarılıydı.

Ancak, zamanı tutmak çok zordu.

İnsanı yalnızlaştırıyordu.

Çoğunluğun toplumsal parametrelere
dayanan adanmışlığı ve gerçekliği o
açıdan değerlendirmesi, sizin kendi üzgün
değerlerinizle hareket etmenizi tereddüt ve

Murat Artu &
Faruk Sade, Siyah
Beyaz, 1985

MURAT ARTU

“Every child is an artist.
The problem is how to remain
an artist once we grow up.”
Picasso

Everything begins with childhood.
It begins without race, religion, experiences,
regimes, hate; before the “societal sheep¹” are
formed. Our only instinct then, is love.
As time passes, we are sullied; we leave
behind the features that make us what we
are and verge to other values. For most of us
SUCCESS is a parameter that is identified
with money through social order. We do not
ask ourselves what we want, but spend all of
our time on what we have to do. We live like
as if we are immortal and exist forever.
Objects and people that feed our past
and help us to identify ourselves adjust
themselves to time and society. Songs,
buildings, streets, cities change. It is almost
as if we are now living in another city with
different people. We lose our whole existence;

we flounder in the mucky waters of success
river, and we drift away in its stream.

“No,” said Faruk, “I will change this. It won’t
change!!!”

“I will not obey the world. The world will
adapt to me!”

Siyah Beyaz never changed. It remained a
place where, people could still sit in the same
chairs at the same bar, listening to the same
music 30 years later. Those who visited found
themselves. The difficulty was overcome.

But, it was hard to keep the time.

It made people lonely.

The dedication of majorities into the societal
parameters and the way of evaluation of
reality through this, puts your acting upon
your own values in jeopardy and makes
you doubt yourself. Your friends would not

tehlikeye sokar. Dostlarınız sizin gerçeğinizi anlamazlar ve sizi kendi gerçeklerine çekmeye çalışırlar.

Bunun adı 'yardım'dır.
İnat veya kararlılık insanı iyice yalnızlaştırır.
Bu durumdaki büyük boşlukta insan tutunacak bir şey arar.
Tutunacak tek şey vardır; umut.
Yaşadığımız bugünlerde yalnızca Faruk'un

değil hepimizin kaybettiği; umut.
Dünya üzerimize çok sert yüklenmeye başlamıştı ki, Faruk uykusundan kalkamadı.
Sizlere aktardığım bu başarı öyküsü çok sevdiğim dostumun varlık savaşına dairdir.
"Olmak ya da olmamak" söyleminde olduğu gibi.
Bütün zorluklarına rağmen var olmayı becermiş bu adama, paylaşabileceğimiz bir şiir yolluyorum;

*Hepsini bitirdin mi'ye kadar vaktim var
varsa var, ben koca g.tlü bir kadınıml alt tarafı, cam bölmeleri siliyorum
binlerce cam bölmeyi siliyorum, "neden hiç bitmiyor" a kadar
durmadan siliyorum, bunu hep yapıyorum, kurtulamıyorum
kurtulsam da ne çıkar, ben içi geçmiş bir kadınıml alt tarafı
anlarsanız siz anlarsınız beni, ben anlayamam.*

*Ve bana kızıyorlar, bilmem ki, nedense kızıyorlar
başım da duruyorlar, yanımdan geçiyorlar, ansızın geri dönüyorlar
üstüme dikiyorlar birden gözlerini
konuşsam konuştuklarımı
düşünsem düşündüklerimi görüyorlar
ne yapsam görüyorlar, örneğin
sabahları ben uyanır uyanmaz
dışarı çıkar çıkmaz yolumu kesiyorlar
yalnız yolumu kesseler iyi, bir de bakıyorum ki yüzlerine
çoktan onların olmuş gece gördüğüm rüyalar.*

*Sanki dünyada değil, dünyayı paylaşmış gibi yaşıyor onlar
ben içi geçmiş bir kadınıml alt tarafı, cam bölmeleri siliyorum
binlerce cam bölmeyi siliyorum, neden hiç bitmiyor' a kadar
durmadan siliyorum, bunu hep yapıyorum, kurtulamıyorum
o kadar kurtulamıyorum ki, bir gün ansızın
yaşamak ben oluyorum. Firdevs ki birden yok oluyor
ve zaman ben oluyorum
boşluğun kendisi ben olunca da, Firdevs cam bölmelerin içinde
boşluğun arta kalan parçalarına benziyor.*

Hizmetçi Firdevs ve cam bölmeler
Edip Cansever

understand your reality and attempt to pull you into theirs.

They call it Helping.
Stubbornness and stability makes people more lonely.
So, in that great void, people look for something to hold onto.
There is only one thing to hold onto; hope.
The hope that not just Faruk but all of us

have lost nowadays.

The world had started to burden us so heavily; Faruk couldn't awaken from his sleep. This tale of success that I have told you, belongs to my beloved friend's fight for existence.

As it is in the soliloquy "To be or not to be?" I send this man a poem who managed to exist despite the rigorous of life.

*I have time until 'have you finished all of it'
what of it, I am only a big assed woman, wiping the glass displays away
I wipe thousands of glass displays, up until 'why wouldn't it end'
I keep wiping, I keep on, I am unable to escape
and what would be the point of escaping, I am only a woman dejected
you are the only ones who can understand me, cause I can't.*

*And they are angry at me, I do not know why, for some reason they are
they stand around me, pass me by, turn around abruptly
suddenly they set their eyes on me
see what I talk when I talk
what I think when I think
they see whatever I do, for example
as soon as I wake up every morning
the moment I get out, they cut my way off
I wish it was just that, but I look at their faces
and they have already owned all the dreams I dreamed*

*They live like not on earth, like they have got earth divided up
I am only a woman dejected, wiping the glass displays
I wipe thousands of glass displays, up until 'why won't it end'
I keep wiping, I keep on, I am unable to escape
I am so unable that, one day, all of a sudden
I become living. Firdevs suddenly disappears
and I become time
and once I become the void itself, Firdevs, inside the glass displays
looks like the void' left over pieces.*

Maid Firdevs and the glass displays
Edip Cansever

¹ The ones who ride with the tide.

Güllü Aybar & Faruk Sade,
Ankara, 1974

Farukçuğum,
Bugün yılın son günü.
Oturdum düşünüyorum...
Zaten son aylarda durmadan düşünüyorum,
özellikle sabahları.
Eski, yeni yaptıklarımızı,
Yapamadıklarımızı, yapamayacaklarımızı...
Temize çeker gibi; durmadan düşünüyorum.
Doğum günüm bu gün, 44 yıldır ilk defa
sesini duymadım...
Memleket freni boşalmış kamyon gibi yokuş
aşağı...
Malum, konuşmuştuk “biz, iyi, kötü, güzel
günler gördük, bu çocukların hali ne olacak?”
 demiştin. Doğru!
Sadece biz değil, bütün dünya tepetaklak...
Cahillere, faşistlere teslim...
Paris’te Humeyni’nin darbesini
duyduğumuzda sevinen solcu dostlarımız

olmuştu! Büyük yanılğı o zaman mı
başlamıştı?
Yine de sonrasında uzun seneler sanat,
edebiyat öncelikli konulardı...
Hatta seni; Ankara’ya dönüp, Siyah Beyaz’ı
açmaya yüreklendirecek kadar...
İyi ki bunu yaptın!
İyi ki 80’lerde Paris’te sanat ortamıyla tanışan
delikanlı hiç değişmeden, hiç bozulmadan,
hep o naif heyecan ve inatla yaşadı...
Karamsar olmamak lazım!
Ama bu sabah hiç iyimser olamıyorum...
Konuşamıyoruz zaten; diyemiyorum
Sera’mızın, Memo’muzun hali nice olacak!?...
Çok özledim.
Bu lanet 2016!

Bebek, 31 Aralık 2016

GÜLLÜ AYBAR

Dear Faruk,
 Today is the last day of the year.
 I am sitting, thinking...
 I have already been non-stop thinking these few months, especially in the mornings.
 What we did, old and new,
 The things we couldn't do, the things we would not be able to do...
 I am constantly thinking; as if I am retracing...
 It is my birthday today; for the first time in 44 years I didn't hear your voice...
 The country is ripping through down the drain...
 You know, we have talked before and you once told me, "We have had our fair share of good days. What will happen to our children's future?" So true!
 It is not just us; the whole world is upside down... Surrendered with ignorance and fascists...
 When we heard about Khomeini's coup while

in Paris, we had left-winger friends who were happy about it! Did the grand delusion start back then?
 Nevertheless, for long years after that, art and literature remained as preferential subjects...
 Such that, encouraged you even to go back to Ankara and establish Siyah Beyaz...
 Enough to encourage you to go back to Ankara and open Siyah Beyaz, even...
 How wonderful it is that you did so!
 How wonderful it was that this young man who encountered the Parisian art world in the 80's lived unchanging, uncorrupted with that naïve enthusiasm and tenacity...
 We should not be pessimistic!
 But, I can not be optimistic this morning...
 We can not talk; I can not ask you "What will happen to our Sera, our Memo!?!.."
 I miss you.
 Curses to 2016!

Bebek, December 31st, 2016

Hayatımdaki Siyah Beyaz

Siyah Beyaz'da 1986'da açtığım *Dansöz-ler* sergimin 30. yılı bu yıl. İkinci sergim idi. Siyah Beyaz'ın 33. yılı nedeniyle bu sergide yer alan serigrafilerden bazı örnekleri tekrar sergilemek istedim. Hatıra olarak da, 2000 yılında gerçekleşen bir partinin video klibini paylaşıyorum.

1982'de Mehmet Mutaf ve Tuna Çiner ile birlikte büyükçe bir atölye tutmuştuk. Herkes kendi işini yapıyordu, onlar öndeki geniş salonu fotoğraf stüdyosu haline getirmişlerdi. Ben de diğer odada grafik işler yapıyor, aynı zamanda serigrafi tezgahımı kurmuş sanatsal baskılar üretiyordum. Henüz Siyah Beyaz açılmamıştı. Daha sonra Siyah Beyaz bir partiyle sanat hayatına katıldı. Faruk Sade'nin çevresi genişti ve bu çevre avrupa standardında olan/yaşayan, yüksek öğrenimli, entelektüel, yenilikçi insanlardan oluşuyordu.

Yapageldiğim baskıları sergilemek söz konusu olduğunda ilk aklıma gelen, piyasası dışında farklı sanatçılara fırsat tanıyan Faruk

Sade oldu. ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nden tanıdığım ve sevdiğim bir insandı ve sonrasında iyi arkadaşım olacaktı. Doğrudan galerisine gittim ve "Faruk ben burada sergi açmak istiyorum" dedim. En ufak bir tereddütü olsa hemen kalkacaktım. Başka bir galeriyle görüşme gibi bir niyetim de yoktu. Sonuçta ben, mimarlık eğitimi almama karşın grafik işlerle, serigrafiyle hayatını sürdürmeye çalışan ve sanat camiasında adı olmayan biriydim. Ama o sevinerek kabul etti. Benim bugün bir sanatçı olarak adım geçiyorsa işte sevgili Faruk'un o anda verdiği karar sayesinde. Ona müteşekkirim.

Ankara'da o sıradaki sanat alemi çok gelenekseldi. Zaten az sayıda olan galeriler sanat camiasında iyi bilinen ve klasik formlarda çalışan tanınmış sanatçıların eserlerini sergiliyorlardı. Ankara'nın eğitim düzeyi yüksek bürokratları, iş adamları bu sergilere ilgi gösteriyor ve eser satın alıyorlardı. Bu sanatçılar geleneksel malzemelerle klasik konuları;

This year is the 30th anniversary of my 1986 exhibition *Dansözler*¹. At Siyah Beyaz, it was my 2nd solo exhibition. So on the occasion of Siyah Beyaz's 33rd anniversary, I wanted to redisplay some of the screen prints that were in that show. As a memento, I am sharing a video from a party from the year 2000.

In 1982, Mehmet Mutaf, Tuna Çiner and I had rented a largish studio. Everyone were doing their own work; they turned the wide hall out front into a photography studio. I was making graphical works in the other room, in addition producing some artistic prints on my print setup. Siyah Beyaz have not opened yet. It joined the art world with a party soon after. Faruk Sade had a wide network and that circle was encapsulating the people who lived in more European standards, highly educated and innovative.

When it was time to display my prints in an exhibition, the first person to come to mind was Faruk Sade, who created opportu-

YILMAZ AYSAN

nities for unestablished, alternative artists. He was a man whom I liked and had known from METU Faculty of Architecture; he would later become a good friend as well. I went straight to his gallery and said "Faruk, I want to open an exhibition here." If he had shown even a small hesitation, I would have left immediately. I have had no intention of going to any other galleries. Despite my architectural education, I was trying to live, by doing graphical work and screen printing and having no name in the art world. But he happily accepted. If today my name is ever uttered as an artist, it is all thanks to that decision that Faruk made right then. I am endlessly grateful.

The art world in Ankara back then was very traditional. What few galleries that existed only displayed artists who were well known in the art world and who worked in classical forms. The well educated bureaucrats and businessmen were interested in the exhibitions at these places and were buying

natürmort, peyzaj, portre çalışıyorlardı. Oysa ben geleneksel bir sanat eğitimi almamıştım. Mimarlık eğitiminin getirdiği farklı, grafik ağırlıklı, proje bazlı bir yaklaşımım vardı. Klasik bir sanatçı olmadığım için beni en iyi anlayacak kişinin Faruk olduğunu biliyordum. 1983'te İstanbul Sanat Bayramı bünyesinde *Sanatta Yeni Eğilimler* sergisinde *Yalnızım* isimli kavramsal çalışmamın Bronz Madalya alması beni cesaretlendirmişti. Ankara'da yenilikçi sergiler açmaya eğilimli bir tek o vardı. Yurt dışında geçirdiği yıllar onu, dünyadaki yeni sanatsal eğilimlerin gittiği noktayı kavramasına neden olmuştu. Yaratıcı bir insan olduğu için o da sanatçıların da öylesi işler yapmasını arzu ediyordu, bunu biliyordum. Faruk bu şekilde sanat ortamında bir fark yaratacağını, çevresindeki genç sanatçılara ulaşabileceğini anlıyordu.

Siyah Beyaz'da ilk sergim 1985'te açılan *Akdeniz Soyutlamaları* isimli baskı sergisi oldu. Faruk bana galeri mekanını istediğim gibi kullanabileceğimi söylemiş bu konuda beni yüreklendirmişti. Ben de baskılarımı duvarlara asmakla yetinmeyip üç boyutlu bir enstalasyon ile galeri mekanına müdahale ettim. Bir sene sonraki *Dansözlerin Gizli Tarihi* sergisinde ise bu yaklaşımı daha da öteye götürerek tüm mekanı bir enstalasyona dönüştürmüştüm. Benim bu tarzım sanatseverlere çok ilginç geldi. Sergi ses getirdi. Sanat eleştirmenlerinden olumlu yorumlar aldı. Kaya Özsezgin şöyle yazmıştı: "Bu sergiye, lümpen kültürümüzün eleştirisine yönelik, yöresel nitelikli bir çevre düzenlemesi (enstalasyon) gözüyle bakılabilir." Önder Şenyapılı ise şöyle değerlendiriyordu: "Yılmaz, bilinenle yapılanlarla, yinelenenlerle; özetle kalıplaşmış şeylerle ilgili değildir. Özel şeylerin peşindedir. Araştırma, deneme, yaratma tutkudur. Her sergisinde yeni bir şeyler sunar seyircisine." Bu insanlar, Faruk'un yanı sıra, beni ve ne yapmaya çalıştığımı anlayan bir kaç kişiden biriydi.

Yağlıboya tablolara alışmış izleyici böylesi bir sergiye hoş yaklaşmadı. Bir önceki serginin temasının devam etmediğini gördüler, daha sonra açtığım tüm sergilerde olduğu gibi, içerik ve sunum olarak yeni bir proje ile karşılaştılar. Bu da eser spekülasyonu yapılamayacağını işaretliydi. Üstelik rahatsız edici, 'ahlaksızlık', cinsellik içeren konusu sert geldi, pek benimseyemediler. Bu fark dönemin sanat ortamında önemli bir ayrımdı. Ressamların, heykeltıraşların 'güzel' sanat eserleri ürettikleri 'tarz'ları vardı ve onlardan beklenen de bunu sürdürmeleriydi. Dolayısıyla 'ticari' anlamda başarılı olamadı *Dansözler*. Ancak, Faruk bu anlayışa pek itibar etmezdi. Satış kaygısıyla yönelebileceği piyasa sanatçılarından uzak durmaya çalışıyor, mümkün olduğu kadar yaratıcı sanatçıları arıyor ve buluyordu. Barındaki canlı müzikle, müzisyenlere destek oluyor, genç sanatçıları destekliyor, galerisindeki farklı sergilerle hep gündemde kalıyordu.

Faruk sadece iş zamanları böyle değildi, tatillerini de dolu dolu geçirmeyi severdi. Seksenlerin sonu, doksanların başında uzun yıllar Kulüp Gümüşlük'te yaz tatillerimizi paylaştık Sade ailesiyle, çocuklarımız birlikte büyüdü. Faruk boş boş saatlerce şezlongda yatıp duracak bir adam değildi. Nazmi'de yenen uzun bir akşam yemeği faslından sonra geç saatlere kadar Haşmet'in barında sohbetler eder ve çok geç yatar, dolayısıyla öğleden sonra kalkardı. Slip mayosuyla denizde şöyle bir ıslanır sonra yapacak şeyler arardı. Bu arayışı sonunda her yaz Faruk'un önderliğinde bambaşka konseptlerle kıyafet baloları düzenlemeye başlamıştık. Bir yaz *Tanrular Gümüşlüğe İndi* temalı mitolojik karakterlerin canlandırıldığı bir balo düzenledik. Bu baloya hazırlanmak en az bir hafta sürmüştü. Mitolojik kıyafetlere gereken nesnelere bulmak için Faruk sürekli Turgutreis pazarını, Bodrum nalburlarını turlar, tuvalet pompası, zincir, boru vs bulduklarını getirirdi. Birisi Pimaş borudan kocaman bir fallus yapmış, Bereket Tanrısı oluvermişti.

artwork. Those artists used traditional media and had classical subjects: they worked on still life, landscapes and portraits. In contrast, I had zero classical training. I had a more project based approach that focused on graphics, brought in by my architectural education. Therefore Faruk would be the one to understand me at best due to my non-classical artistic background. I was encouraged by winning the bronze medal with my conceptual piece *Yalnızım*² at the *Sanatta Yeni Eğilimler*³ which was part of the 1983 Istanbul Art Festival. And Faruk was the only person in Ankara who was eager to do innovative exhibitions. His years on abroad had led him to understand the directions in which the new artistic notions around the world point. Due to his creativeness, he wished the artists whom he works with, create such works. Faruk understood that this way, he could make a difference in the art world and reach young artists around him.

My first exhibition at Siyah Beyaz was *Akdeniz Soyutlamaları*⁴ a print exhibition that opened in 1985. Faruk had told me that I could use the gallery space however I liked and had encouraged me in this regard. So in addition to displaying my prints on the walls, I altered the gallery space with a 3 dimensional installation. A year later, in *Dansözlerin Gizli Tarihi*⁵ I took this approach a level further and turned the whole space into an installation. My style quirked the interest of the art world of Ankara. The exhibition made an impact. It got positive comments from art critics. Kaya Özsezgin wrote: "One could view this exhibition as an installation with local qualities that aims to criticize our lumpen culture." Önder Şenyapılı, on the other hand, evaluated; "Yılmaz is not about what is known *or* done or repeated; *or in other words, with the* clichéd. He is into exclusive things. He is passionate about researching, trying, creating. He presents to his audience new things in each exhi-

bition." Alongside Faruk, these people were one of few among all, understanding what I was trying to achieve.

The audiences who were accustomed to oil paintings, scunnered to such exhibition. They saw that the themes from the previous exhibition were not continued; and they encountered a new project in content and presentation were in each exhibition I do from then on. This was a sign that the speculation about the pieces on display was not possible. Moreover, the discomfoting, "immoral," sexual content was too edgy for them; they could not embrace it. This was an important distinction in the art world of that period. Painters, sculptors had their "styles" in which they created works of "fine" art; and they were expected to sustain that. So *Dansözler* could not have succeeded financially. However Faruk did not care for that way of thinking. He tried to stay away from artists that he could pick for financial interest; he tried to look for and find creative artists as much as possible. With the live music in his bar, he supported musicians, he supported young artists, and he kept the gallery in the public eye with different exhibitions.

It was not only work times that Faruk was like this; he loved living his life to the fullest. For many long years in the late eighties and early nineties, we spent our summer vacations with the Sade family at Club Gümüşlük, our children grew up together. Faruk was not a man to idly nap on a sun lounger for hours. After a long dinner at Nazmi's, he would stay at Haşmet's bar until the late hours of the night in conversation and would have waken up in the afternoon the day after. He used to take a brief soak in the sea and then look for things to do. This search yielded to annual costume parties led by Faruk that have had different themes each summer. One summer we organized a party themed *Gods Came Down to Gümüşlük*, where everyone dressed up as mythological

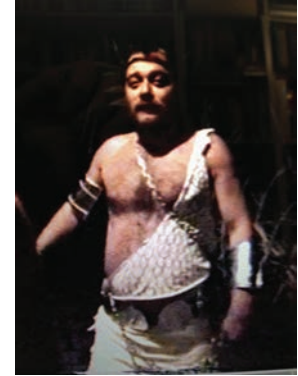
Bir diğeri kamışlardan gerçekten öten bir flüt yapmış, Pan kılığına girmiş, çala çala dolaşıyordu. Faruk'un kostümü gerçekten özenle hazırlanmış bir Herkül kostümüydü. Çoluk çocuk herkes hummalı bir şekilde kostüm üretmeye çalışırdı. Parti gecesi kulübün bungalovlarında herkes giyinir süslenir geceye hazırlanırdı. Öncelikle kostümlü olarak köyün içinde geçit resmi yapılır, sonrasında ise bara dönülüp sabaha kadar partilenirdi.

Bu sergide anı olarak paylaştığım video bir başka yazın bir başka partisi ile ilgilidir. 2000 yılının yazında, *Havana Social Club* filmi ve müzikleriyle birden parlamış, özellikle "Chan Chan" sık sık duyulur olmuştu, etrafta bir Küba havası esiyordu. Biz de bu etkiyle Küba partisi yapmaya karar vermiştik. O sırada kulüpte kalmakta olan Eftal Küçük'e "Canlı olarak çalar mısınız?" diye sordum. O da "Ben bestelersem çalarım" dedi. Tamam dedim, sözlerini de ben yazarım o zaman. Oturup Kulüp Gümüşlük'ü, oradaki yaşantıyı, barı işleten Haşmet abiyi konu edinen "Tenimde Akdeniz" parçasını yazdım. Eftal, Latin havasıyla başlayıp alaturkayla devam eden ilginç ve oynak bir beste yaptı. Pek çok arkadaşımız koroya katılmaya karar vermişti, bir yandan kostümler hazırlanırken bir yandan da şarkı provaları sürmekteydi, herkesi bir heyecan

kaplamıştı. Bir arkadaşımızın eşi Felix'in latin müzik, salsa meraklısı çıkması ve yanında pek çok cd olması bizim için bir şanstı ve gecenin DJ'i belli olmuştu. Bu eğlenceli partiyi filme çekmek ve bir klip oluşturmak da bana kalmıştı. Sevgili Faruk da arkadaşı Erhan ile bir çift Kübalı 'Arnavut' (?) gerilla kılığına girmişlerdi ve olayın gırgırındaydılar. Fulya ise kırmızı tüyleriyle tam bir Latin kraliçesi olmuş göz dolduruyordu. O gece kulüpte kalanların katkısıyla, bara gelenler nefis bir Latin gece-siyle doyasıya eğlenip kışın yükünü üstlerinden attılar, tatilin tadına vardılar. Eğlenceye doyamayan ekip, kışın İstanbul Babylon'da ve Ankara Siyah Beyaz'da birer performans daha gerçekleştirdi.

Yazlarımız her sene daha da renkleniyordu. Tatile gelmek artık daha da eğlenceliydi. Bu aktivite dolu ve yaratıcı yazlar Farukların Yahşi'de ev yapması ve orada yaşamaya başlamasıyla sona erdi. Sonrasında ise bu gelenek Sadelerin evinde yazlar boyu sürdü, kapıları her zaman dostlarına açıktı, sofraları her zaman kalabalıktı.

Tenimde Akdeniz klibi o güzel milenyum yazından elimizde kalan somut bir belge, sizlerle paylaşmak ve Faruk kardeşimi anmak istedim.

characters. The preparation for this party took at least a week. In order to find the items necessary for the mythological costumes, Faruk thrifted the Turgutreis market, the hardware stores of Bodrum, collecting plungers and chains and pipes, etc. Someone had fashioned a gigantic phallus from the drained pipes and had become the God of Fertility. Someone else had put together a functioning flute out of reeds and walked around playing it as Pan. Faruk wore a meticulously prepared Gladiator costume. Everyone frantically tried to create a costume. On the night of the party, everyone were dressing up and getting ready for the soirée. First, there were a parade in costume through the village; then return to the bar and party until dawn.

The party in the video I am sharing as a memento is from a different year. In the summer of 2000, the movie *Havana Social Club* and all of its musics had suddenly blown up; specifically the song “Chan Chan” was ubiquitous, there was a Cuban vibe in the air. So we decided to do a Cuban party. I asked Eftal Küçük, who had been staying at the Club at that point, whether he could play live at the party. He said he would if he could compose. I accepted and told him I would write the lyrics. I sat down and wrote the song *Tenimde Akdeniz*⁶ which was about Club Gümüşlük, the life there, the bar and Haşmet Abi who ran it. Eftal composed an interesting, playful tune for it that started off with a Latin sound but then faded into some Alla Turca. A lot of

our friends decided to join in for the chorus, so while the costume preparations were made, some of us were doing rehearsals. Everyone was filled with excitement. It was lucky that we had Felix (a friend’s spouse) with us, who was really into Latin music and salsa; and had brought numerous CDs, so the DJ for the night was settled. What was left for me to shoot a film of this fun party and create a video out of it. Dear Faruk and his friend Erhan were dressed as a couple of Cuban - Albanian (?) guerillas, making fun out of it. Fulya caught our eyes, looking just like a Latina queen with her red feathers. That night, with the help of all off the visitors of the Club, the people at the bar had a delicious Latin night, shrugging the winter exhaustion off their backs, really experienced their vacations to its fullest. The team could not get enough and did encore performances at Babylon in İstanbul and at Siyah Beyaz in Ankara.

The summers got more and more colorful each year. Going on a vacation was now more fun. These active and creative summers ended when Faruk and his family decided to build a house in Yahşi to live there. Later, the tradition continued at the Sade house for many summers; their door was always open to friends, their dinner tables were always crowded.

The video of *Tenimde Akdeniz* is a concrete document from that beautiful millennium summer, and I wanted to share it with you and remember my brother Faruk.

¹Tr. “Belly Dancers”

²Tr. “I’m lonely”

³Tr. “New Notions in Art”

⁴Tr. “Mediterranean Abstractions”

⁵Tr. “The Secret History of Belly Dancers”

⁶Tr. “The Mediterranean On My Skin”

Bodrum Ev Partileri, Sera-Faruk Sade,
Bedri Baykam, Yahşi, Bodrum, 2015

Bodrum House Parties, Sera-Faruk Sade,
Bedri Baykam, Yahşi, Bodrum, 2015

İçi Dışı Bir Faruk...

Faruk Sade ile anılarımız ilk gençlik yıllarımıza dayanmıyor. Onun Paris günlerinde, ben de Fransız başkentiyle içli dışlıydım, ama yollarımız hiç kesişmedi. 1960'lardan sonra, 80'lerin başından itibaren yeniden sürekli sergi açtığım Ankara'da, ayaklarım beni kaçınılmaz şekilde Siyah Beyaz'a taşıdı. Aslında uzun yıllar Siyah Beyaz benim keyif alarak gezdiğim, barında Ankaralı flörtlerimle eğlendiğim; kaliteli sanat ve keyif mekanı oldu. Sergilerim Devlet Galerisi'nde, Artisan'da, Bedesten'de, Urart'da, Ziraat Galerisi ve özellikle birkaç kez Nev'de açılmıştı. Buna rağmen Siyah Beyaz müdavimi olduğum yerd. 21. yüzyılda, bu sürekli ilişkiyi nihayet daha sağlam temellere taşıdık ve artık -bazı istisnalar hariç- Ankara'daki sergilerimi Siyah Beyaz'da açmaya başladık. Sevgili Fulya ve Faruk Sade ile olan dostluğumuz böylece profesyonel bir düzeye geçti.

Faruk, tam olarak nev-i şahsına münhasır bir kişilikti. Sonsuz güvenilir bir arkadaş olmasının ötesinde, sürekli takılmayı seven,

esprileri ve şakalarıyla herkesi neşeye boğan bir insandı. Öte yandan aynı Faruk, ince ve kalın takılmalarla, her an herkese tatlı sert mesajlar da yollamaktan çekinmezdi. Benim bunlardan payıma düşen genellikle pek ağır konular olmazdı. Mesela bana durmadan "Oğlum 3-4 telefonla gezip hepsine laf yetiştirmenden seninle konuşamıyoruz bile!" diyerek damardan girişirdi! Haklı mıydı? Evet! Abartıyor muydu? Biraz! Hak ediyor muydum? Kesinlikle! Bir başka sefer, *Munch'a Saygı* sergimin meşhur yemek konuşmasında, "Bu sergiyi yapmama neden olan kişi sanatçı dostum Başak Temel'dir, bana 'Munch sergisini niye bizler Ankara'da göremiyoruz?' dediği için hemen Siyah Beyaz'ı arayıp buraya getirmeyi planladım" demiştim. Demez olaydım! Faruk sonradan tatlı tatlı burnumdan getirdi "Oğlum bizim hiçbir etkimiz olmadı mı yoksa, hadi kız-mız anladık da, bu ne iş?". "Farukçuğum aşk olsun, yanlış anladın beni" sözlerime verdiği karşılık ise buraya yazılamayacak kıvamdaydı...

BEDRİ BAYKAM

My memories with Faruk Sade do not go back to our youthful years. During his Parisian days, I also frequented the French capital, but our paths never crossed. After the 1960s, in Ankara, where I started constantly opening exhibitions again, my feet inevitably carried me to Siyah Beyaz. Frankly, for many years Siyah Beyaz remained a place of quality, art and entertainment for me; a place where I visited fondly and where at the bar I had fun with my dates from Ankara. My shows opened at the State Gallery, at Artisan, Bedesten, Urart, the Ziraat Gallery and specifically a few times at Nev. Despite that, Siyah Beyaz was a place I frequented. In the 21st century, we finally took this long term relationship onto a more sound foundation and, barring some exceptions, I started opening my exhibitions at Siyah Beyaz. Thus, my friendship with dear Fulya and Faruk Sade moved on to a professional degree.

Faruk was a completely unique, idiosyncratic personality. In addition to being an

infinitely trusted friend, he was also someone who loved and playing around, one who gave joy to everyone with his wit and humor. At the same time, the same Faruk wasn't beyond making a point, big or small, and getting incisive with his teasing. I usually got the soft end of these. For example, he would constantly rib me: "We can't get a word in edge-wise between you constantly walking around with 3-4 phones and constantly getting calls." Was he right? Yes! Was he exaggerating? A little! Did I deserve it? Absolutely! Another time, during my speech at the dinner for my *Homage to Munch* show, I had said "The reason for this exhibition is my artist friend Başak Temel. When she asked me 'Why can't we see the Munch show in Ankara,' I immediately called Siyah Beyaz and made plans." I wish I had not! Faruk later gave me sweet hell for it: "So we had no impact at all, huh? I get that you're trying to impress a broad, but come on!" When told him that he got me wrong,

Bazen de Faruk, çoğu haklı gerekçelerle sevgili partim CHP'ye mensup bazı arkadaşların kendisini çileden çıkaran söz ve davranışları konusunda içini bana döker ve cidden bazen kendinden geçecek kadar sinirlenirdi. O anlarda da kendisini sakinleştirmek bana düşerdi. Özünde tabii ki hep Faruk'un haklı olduğu konulardı bunlar. Orada ana ayırım şuydu: Faruk gibi normal ve pozitif düşünceyle yüklü, mantıkla hareket eden bir insanın, siyasetin o kendine has kırıncı ve şaşırtıcı kaprisleri ve çelmeleriyle dolu dünyasına tepkisiz kalması düşünülemezdi. Özellikle kendisi için hiçbir şey istemediği halde bu saçma duvarlarla karşılaşmak onu üzüyor ve haklı bir tepkiselliğe itiyordu.

Sevgili Sera, gözlerimizin önünde büyüdü. Harika anne ve babasının onu Siyah Beyaz'ın yeni yetkili prensesi yapmayı düşündükleri, işin en başlarından belliydi. "Maşallah" zekası ve çekirdekten konu hakimiyeti belli oluyordu. Faruk, ülkede olanlara şaşırdığı oranda, elini ayağını bu dünyevi işlerden çektikçe, Fulya'nın da yardımıyla iş, keyifle yeni kuşağın emin ellerine, Sera'ya devredildi. Bu üç ayaklı güzel ailenin tüm fertleri, aslında çevrelerindeki sanatçı kozasıyla hep harika ilişkiler içinde oldular. Hem dost, hem sırdaş, hem zor gün dostu olarak... Zaten işte bu yakınlıklar yüzünden, bazen ciddi bir "ihanet" yaşadığında içi içine sığmaz, arkadaşlığa dayalı ilişkilerin etik değer vücutlarının nasıl çöpe süpürüldüğünü görüp resmen tepesi atardı. Bu özellikle son yıllarda giderek artan tavrıydı Faruk'un. Çünkü onun için dostluk ve güven, paradan puldan, her şeyden daha önemliydi. Bunun "iğfal edilmesi" kaldırabileceği bir şey değildi.

Faruk dobra bir insan olmasına rağmen, her düşündüğünün derinliklerini dış dünyayla paylaşmaz, bazı yorumlarını "tüm hakları mahfuz" olarak kendisine saklardı. Gerektiren konu hangisi olursa olsun, bazen ağzını bozup "düz" yol gitmekten çekinmezdi. Dış dünya-

nın kendisi hakkında ne düşündüğüne pek önem vermezdi.

Faruk, aralarında dev bir sevgi olan değerli eşi Fulya ile beraber, 30 yıl boyunca, Türk sanatına kelimenin tam anlamıyla hizmet etti. Genç sanatçılar bulup çıkarmak, onlarla kalıcı ilişkiler geliştirmek, Türk çağdaş sanatını dünya sahnesine çıkarmak için çaba harcamak, devletin yapamadığı şekilde çağdaş Türk kültürünün sesini dünyaya duyurmak onun sürekli hedefleriydi.

Bodrum'da yıllarca "komşu" sayılabilecek uzaklıktaydık. Gerek Ankara, gerek Bodrum'da Sadelerin dostlarına gösterdikleri samimi yakınlık ve arkadaşlık, hep göz yaşartacak bir düzeydeydi. Özel gecelerde, davetli arkadaşların kendilerini mutlu hissetmeleri için her şeyi yapmak Sadelerin güzel yanlarından "sadece" biridir. Saymakla bitmez...

Faruk'un kendini en iyi hissettiği yer büyük ihtimalle Siyah Beyaz binasının en üst katındaki evlerinin sinema odasıydı. Dünyada çok az sinemateke nasip olacak binlerce film onun elinin altında "Faruk'un" gözünden seçilmiş, dünyanın bin türlü halini betimleyen akışkan yaşam kesitleriydi... İşte Faruk Sade'nin yaşamı, o filmlerde biriktirdiği karakterlerin, kahramanların yaşattıkları renkli heyecanlar düzeyindeydi. Ne mutlu bizlere ki böyle güzel bir insanı, böyle güzel bir çifti, böyle güzel bir aileyi tanıma ve onlarla önemli zaman dilimlerini paylaşma fırsatı bulduk. Bulmaya da devam ediyoruz...

his reply wasn't something I could write here. Sometimes Faruk would open up to me about certain words and behavior from some people who belonged to my beloved political party, CHP. He would be rightfully annoyed or sometimes angry enough to lose himself. At that moment, it would fall to me to calm him down. These were essentially issues he was right about. The main distinction was this: It was inconceivable that someone like Faruk, a normal person full of positive thought who acts with logic, should remain unresponsive in the face of the hurtful and baffling vagaries and offenses of the world of politics. Suddenly running into these ridiculous walls especially even when he wanted nothing for himself would sadden him and force him into a rightful reactivity.

Dear Sera grew up in front of our eyes. From the start, it was obvious that her wonderful parents were planning to make her the new princess in charge of Siyah Beyaz. "Maşallah," her intelligence and her command over the subject was obvious. As Faruk kept being baffled by the goings-on in the country and as he withdrew more and more from these earthly subjects; the family business was handed over to the steady hands of the next generation, to Sera, with pleasure and with Fulya's help. All the members of this three footed family always kept good relations with the cocoon of artists that was built around them. Both as confidants and as faithful, dependable friends... And this is why they're so close to the business; at times he would experience a serious "betrayal" and blow up. He would be infuriated by how relationships based on friendship, bodies of ethical value, would be swept away into a bin. This was an increasingly common occurrence for Faruk especially in the recent years. Because for him, friendship and trust were more important than mere money; more important than anything else. That it could be "abused" was more than he could bear.

Though he was a candid man, Faruk didn't share all the depths of his thought with the outside world; he would keep some of his comments—"All Rights Reserved", to himself. Whatever the subject was, sometimes he would stop watching his words and let it all out. He wouldn't care what the outside world thought of him.

Faruk, with his wonderful wife Fulya, with whom he shared a great love, served Turkish art absolutely and completely for 30 years. Unearthing young artists, developing impactful work with them, making an effort towards putting Turkish contemporary art on the international stage, spreading the voice of the contemporary Turkish culture to the world in a way that the government always failed to do; these were his constant objectives.

For years, we lived in Bodrum close enough that we could be called "neighbors". Whether it was in Ankara or Bodrum, the earnest intimacy and friendship that the Sade family showed their friends was always enough to make you well up. On special nights, doing everything they can to make their invited friends feel simply happy is "just" one of their wonderful qualities among countless others...

The place where Faruk felt the best was probably the movie room in their home at the top floor of the Siyah Beyaz building. Thousands of films that only so many cinemathèques would have the privilege of owning were at his disposal; through his eyes, they were a thousand different fluid slices of life that reflected many different sides of the world...

And Faruk Sade lived a life that was not unlike those colorful thrills that the characters, the heroes collected in those films could make you experience. And how wonderful it is for us that we had the opportunity to know such a wonderful person, such a wonderful couple, such a wonderful family, and to share many a wonderful occasion with them; and we continue to do so...

Esin Boyacıoğlu, Fulya Sade, Ahmet Boyacıoğlu,
Faruk Sade, Elif Boyacıoğlu
Sade Evi, Yeşiltepe Blokları, Ankara, 1997

Faruk'un lise ve üniversite yıllarında sinemaya çok büyük ilgi duyduğunu, izlediği filmlerle ilgili notlar aldığı bir defteri olduğunu yakın dostları bilir. Katıksız bir sinema tutkusunu yansıtan bu defter aslında Faruk'un ileride nasıl bir hayat süreceğinin de göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ülkemizde 1970'lerde sinema eğitimi veren fakülteler yoktu ve o zaman iyi öğrenciler ODTÜ'de okurdu. Faruk eğer fırsat bulsaydı, kesinlikle sinema eğitimi almak isterdi diye düşünüyorum.

Bizim gençliğimize denk düşen 1960'ların sonları, 1970'lerin başlarında, günümüzle kıyaslandığında çok daha iyi filmler üretiliyordu. Dünya iki kutupluydu, birçok ülkede devrim rüzgarları esiyor, gençler yerleşik düzeni değiştirmek amacıyla sokaklara çıkıyordu. Böyle bir ortamda bırakın Avrupa'yı, ABD'de bile çok sert mesajlar içeren, eleştirel dozu yüksek, politik içerikli filmler yapılıyordu. Bu filmlerin çoğunun mutlu sonu olmasa da, anlattıkları öyküler bize umut veriyordu.

Akbabanın Üç Günü ve *Atları da Vururlar'*ı düşünün. Çok önemli filmlerdir. İkisinin de sonu son derece hüznüldür ama sıkılmadan bir daha, bir daha izleyebilirsiniz, çünkü sizi yakalar ve bırakmazlar. Filmle beraber sürüklenip gidersiniz. Sanıyorum böyle filmler bizim kişiliğimizin gelişmesinde de çok etkili oldu ve hayatımızı yönlendirdi.

Faruk 1980'lerin başında Paris'ten döndükten sonra *Siyah Beyaz*'ı açtı. 12 Eylül darbesinin izleri henüz silinmemişken, insanların bir araya gelip, içki içip sohbet ettikleri bir bar ve Faruk'un hep söylediği gibi "Barın sponsorluk yaptığı bir sanat galerisi". Bu ülkede barlar da, sanat galerileri de genelde çok uzun ömürlü olmaz. Faruk ile Fulya'nın ortak inatları *Siyah Beyaz*'ın bugüne kadar gelmesini sağladı. Duvarları yönetmen ve oyuncu fotoğraflarıyla dolu olan *Siyah Beyaz*, 80'ler ve 90'larda politikacı ve gazetecilerin uğrak yeri olarak, adının tam tersi çok renkli bir yerdi. Ancak böyle bir mekanı işletmenin kendine göre büyük zor-

Ahmet Boyacıoğlu, Faruk Sade
30. Yıl Partisi, 2014

Ahmet Boyacıoğlu, Faruk Sade
30th Anniversary Party, 2014

AHMET BOYACIOĞLU

People close to Faruk know that he was deeply interested in cinema during his high school and university years and that he had a notebook in which he kept notes about the films he had watched. This notebook reflected a pure passion for cinema and could be seen as a sign of Faruk's life in the future. Back in the 1970s we did not have any institutes where you could study film and good students went to METU back then. I believe that Faruk would have wanted to study film at university if he had the opportunity.

In the days of our youth, late 1960s and early 1970s, films were a lot better compared to the present ones. The world was bi-polar; in many countries the winds of revolution were felt, and youth was out on the streets to change the system. With the political climate as it was, very pointed, highly critical and politically contentious movies were made not only in Europe but also in the USA. Even though most of them did not have happy endings, the

stories they told gave us hope. Think *Three Days of the Condor* or *They Shoot Horses, Don't They?* These are seminal films. They both have very somber endings but you can watch them again and again without getting bored because they are captivating. You immerse yourself in the films' flow. I believe such films were really influential in the development of our personalities and they really steered our lives in specific directions.

In the early 1980s, after returning from Paris, Faruk opened Siyah Beyaz. It was a bar where people could get together to have a drink and chat at a time when the wounds of the September 12th coup d'état could still be felt; and it was also, as Faruk always said, "An art gallery sponsored by the bar." In this country generally neither bars nor art galleries last that long. It was the collective stubbornness of both Faruk and Fulya that let Siyah Beyaz endure to this day. Siyah Beyaz with its walls adorned with photographs of directors

lukları da vardı. Herkes gelişmiş ülkelerden ve az gelişmiş ülkelerden söz eder. Ben az gelişmiş ülkelerin olmadığını, üzerinde az gelişmiş insanların yaşadığı ülkelerin var olduğunu düşünürüm. Az gelişmiş ülkenin sanatçısıyla da, müşterisiyle de uğraşmak zordur. Sonuçta Faruk sıkılmaya başladı. İnsanlardan, ilişkilerden, saçma sapan isteklerden, kısaca her şeyden sıkılıyordu. Siyah Beyaz filminin senaryosu da aslında Faruk'un sıkılması üzerine kurulmuştur.

Ve sonuçta dünyanın bütün dertlerini sırtında taşıyan adam, filmlerin büyüdüğü alemine sığınmak zorunda kaldı. Bir insan neden kendini dünyadan soyutlayarak odasına kapanıp internette film indirmeye başlar ve sonuçta 35.200 DVD'den oluşan bir arşiv yapar? Faruk yaşadığı dünyadaki yalanlardan, ikiyüzlükten o kadar bıkmıştı ki kendi kabuğuna çekildi, kırk – elli yıl öncesinin çok daha masum dünyasının filmlerinde gençliğindeki temiz Türkiye'yi ve dünyayı yeniden bulmaya çalıştı. “Sen gidince bu arşiv bize bağışlanabilir mi?” diyen bir ‘arkadaş’ının var olduğunu bile biliyorum, artık nasıl arkadaş ise. Faruk son beş yılda kendini tamamıyla arşivine verdi. Neredeyse hiç odasından çıkmıyor, sürekli olarak internette indirdiği filmlerin DVD'lerini izliyor ve düzenliyordu. Bu işi o kadar ciddiye almıştı ki Bodrum'daki yazlıkta bile bu uğraş devam ediyordu.

Arşivindeki ilk filmin *The Wild Bunch* olduğunu biliyoruz. Siyah Beyaz filminde Faruk'u canlandıran Taner Birsal'in köpeğine “Hadi gel birlikte film izleyelim, bak burada *The Wild Bunch* var” demesi de çok tuhaf bir rastlantı. Faruk'u kaybettiğimiz gün ilk arayanlardan biriydi Taner Birsal. Çok üzüntülü olduğunu, sanki içinden bir şeylerin kopup gittiğini söyledi. Bir oyuncu ile canlandırdığı gerçek karakter arasında bazen çok sıcak bir iletişim oluşabiliyor.

Ağustos ayından bu yana düşünüyorum. Faruk'un heykeli dikilse, plakete ne yazılabilir? Böyle açık, dürüst belki de biraz saf bir insandan herkes nemalanmak ister. Çevrenize bir bakın, kendine Siyah Beyaz'dan pay çıkartmak isteyen bir sürü insan görürsünüz. ‘Siyah Beyaz aslında benim projemdi’ diyen bile var. Dilin kemiği yok ki. Onu kaybettikten sonra bir gazetecinin sorularına cevap verirken ‘Faruk'un kimseye borcu yoktu ama Siyah Beyaz ile şöyle ya da böyle ilişkisi olan herkesin ona borcu olduğuna eminim, maddi ya da manevi’ demiştim. Aradan geçen zaman içinde bu saptamanın ne kadar doğru olduğunu fark ettim.

Faruk'u hayatı boyunca eşi Fulya, kızı Sera ve Siyah Beyaz'dan Hüseyin ve Bakır'ın biraz olsun anladıklarını düşünüyorum. ‘Peki sen Faruk'u ne kadar anlayabildin de böyle büyük laflar ediyorsun?’ diye sorarsanız, ben hala otuz yıl boyunca çok yakınında olduğum, çok sevdiğim, bazen çok kızdığım Faruk'u anlamaya çalışıyorum. Yazık oldu, çok yazık oldu. Acaba duyarlı insanlar daha mı erken terk ediyor bizi?

Hepimiz Faruk'a borçluyuz. Ve bu borcu asla ödeyemeyeceğiz. Bunu asla unutmamalıyım.

and actors, was frequented by many a politician and journalist in the 80s and the 90s, and it was, contrary to its name, a colorful place. However running such a place also had its own big hurdles. Everyone talks about developed and underdeveloped countries. I believe that there is no such thing as an underdeveloped country; only countries inhabited by underdeveloped people. It is hard to deal with both the artists and the customers of an underdeveloped country. In the end, Faruk got tired of people. He was exhausted of people, the relationships, the bizarre requests; he was weary of everything. The script of the *Siyah Beyaz* movie is based on Faruk's weariness.

And in the end, the man who carried all of the world's sorrows on his shoulders had to take shelter in the magical land of films. Why else would someone lock themselves up in a room, isolated from everything else, and start collecting movies, creating an archive of over 35 200 DVDs? Faruk was so tired of the lies and the hypocrisy of the world he lived in that he simply withdrew into his shell, trying to find the pure and naive country and world of his youth in the more innocent films from forty-fifty years ago. I even know a "friend" of his, if you can call them a friend, who asked "Can this archive be donated to us when you depart?" Faruk dedicated himself fully to his archive in the last five years. He almost never left the room; he was just watching and arranging his DVDs. He was so serious about it that it even continued in the summerhouse in Bodrum.

We know that the first film in the archive is *The Wild Bunch*. It is a strange coincidence that in the *Siyah Beyaz* film, Taner Birsnel who played Faruk says to his dog "Come, let's watch a movie together. I have got *The Wild Bunch* here. One of the first people to call on the day we lost Faruk was Taner Birsnel.

He said that he was deeply saddened, that it was like something was lost from within him. Sometimes there can be an intimate and warm connection between an actor and the real-life character they portrayed.

I have been thinking since August. If we were to erect a statue of Faruk, what would they write on the plaque? Many people would like to take advantage of such an open, honest—and perhaps a bit naïve—person. If you look around, you can find many people trying to take credit on *Siyah Beyaz*. There are even those who say "Siyah Beyaz was actually my project." I suppose people can claim whatever they want. After he passed away, I said in an interview 'Faruk owed nothing to anyone, but I am sure anyone who has had any sort of relationship with *Siyah Beyaz* owed him something, material or emotional.' During the time that has passed since I have realized how true this observation was.

I think his wife Fulya, his daughter Sera, and Hüseyin and Bakır from *Siyah Beyaz* were the ones who understood him, at least a little. If you were to ask me "How much did you understand him that you can say such things," well, I am still trying to understand Faruk, to whom I was very close for thirty years, whom I loved dearly, with whom sometimes I was very cross. What a pity, what a huge pity. I wonder whether sensitive people leave us earlier?

We all owe something to Faruk. And we will never be able to repay that debt. We should never forget that.

HAYDAR "BAKIR" CIRIK

Haydar 'Bakır' Cırık, Faruk Sade, Hüseyin Ülker, Ankara, 2014

Ben Bakır,
Siyah Beyaz'a gönül ve emek veren, bu camiada yaşlanan tüm dostlara selam. 1987'den 2017'ye kadar olan Siyah Beyaz hayatımda, iyi ve hüzünlü günlerim geçti. Tabi ki beni etkileyen Siyah Beyaz'ın 5., 10., 15., 20., 25. ve 30. yıldönümleri ve Sera'nın düğünüdür. Bir akşam mangal partisinde Meryem'le beraberken Faruk Bey beni yanına çağırdı ve "Bakır, seni bu aralar çok mutlu görüyorum."

dedi. Evet, mutluydum.
O gece on iki sularında ayrıldık. Faruk Bey de ertesi sabah Bodrum'a Fulya Hanım'ın yanına gidecekti ama malesef biz Fulya Hanım'ı Ankara'ya çağırdık. İşte o gün benim Siyah Beyaz hayatımın en kötü günüydü. Abi, seni çok özledim. Her zaman istediğin gibi Fulya ve Sera'nın yanındayım. Siyah Beyaz devam edecek.

HAYDAR "BAKIR" CIRIK

I am Bakır.

Greetings to all friends who dedicated themselves to Siyah Beyaz and grew old in this community. My life at Siyah Beyaz, between 1987 and 2017, I have had good days and sad days. I was indeed, touched by Sera's wedding and the 5th, the 10th, the 15th, the 20th, the 25th and the 30th anniversaries of Siyah Beyaz.

One evening, at a grill party with Meryem, Faruk Bey called for me and said, "Bakır, I have noticed that you are very happy in these

days." Yes, I was happy.

We left at around midnight. The next day, Faruk Bey was supposed to go to Bodrum to Ms. Fulya unfortunately we had to summon Ms. Fulya over to Ankara. That was the worst day of my life in Siyah Beyaz.

Brother, I missed you so much.

I will stand by Fulya and Sera just like you wanted.

Siyah Beyaz will endure.

Haldun Dostoglu ve
Faruk Sade, Tarihi Çatal
Çeşme, Gölbaşı, Ankara, 1987

Haldun Dostoglu and
Faruk Sade, The "Ancient Çatal
Çeşme, Gölbaşı, Ankara, 1987

Faruk Sade'ye Veda Ederken

1970 yılında ODTÜ Mimarlık Fakültesi'ne başladığımda ülkeyi aydınlık günlere kavuşturacağımıza inancımız tamdı. Fakülte içinde abilerimiz önderliğinde gelecek günlere olan inancımızla çalışıyor, çabalıyorduk. Devrim çok yakın, güzel günler hemen yanımızdaydı. Üniversitenin tüm öğrencileri aynı ruh ve heyecanla geleceğe olan umutlarını, dünyayı dönüştürme motivasyonlarını bir arada kurarlardı.

12 Mart 1971 muhtırası çok ani ve ağır geldi. Kimileri hapse girdi, kimilerini kaybettik, kimileri yurt dışına gitti, kimileri de idam edildi.

Böyle bir ortamda tanıdım Faruk Sade'yi. İnce, uzun, sakallı ve yakışıklı. Fakülte kantininde Güllü ve karşı fakülteden Ali ile bir üçlü oluşturmuşlar, birlikte dolaşır, birlikte gezip tozarlardı.

Yıllar, bir yandan eğitimimizi sürdürürken diğer yandan ülkeyi ve dünyayı daha yaşanabilir kılma hayalleri ve mücadelesiyle geçti.

Mimar olmak hepimizin aklındaki belki de son hedefti. Asıl amacımız yaşanabilir ve adil bir dünya kurmaktı. Arada, biri sekiz ay diğeri on iki aylık uzun boykot dönemleri yaşadık. Her birimiz farklı yıllarda mezun olduk. Oraya buraya savrulduk. 1979 sonunda Amerika'ya giderken nasıl bir geleceğin beni beklediğine dair zerre kadar bir tasavvurum yoktu. Aynı şekilde Faruk'un da Güllü ve Ali ile Paris'e giderken kendisini ilerde nasıl bir kariyer beklediğine dair eminim fikri yoktu.

210, Boulevard Raspail'da geçen Paris yıllarında Faruk'un yeni ve farklı bir dünyadan dostları oldu. Aynı binada yaşayan Mübin Orhon, Komet, Sinan Bıçakçı, Mehmet Nazım, Münevver Hanım belki de Faruk'un hayatını şekillendiren isimler oldu. 1980'lerin başında bu binada vefat eden Mübin Orhon neredeyse Faruk'un ellerinde hayata veda etti.

12 Eylül Darbesi, üzerimizden geçen ikinci travma oldu. Ağır darbe koşullarına rağmen hayata tutunma, yaşamımızda

When I started METU's Faculty of Architecture in 1970, we had complete trust that we could carry the country into brighter days. At the faculty we worked and strived with full hearts with the help of our seniors. The revolution was close; brighter days were at hand. The university student's hopes for the future and their motivations for changing the world were blossoming all together.

The military memorandum of March 12th, 1971 came off suddenly and hit hard. Some were imprisoned, some were lost, some left the country and some were executed.

This was the environment in which I met Faruk Sade. He was thin, tall, bearded and handsome. He, Güllü and Ali from the faculty across the road had formed a trio at the cafeteria; were walking around and hanging out together.

The years passed as we dreamed about and struggled to make the country and the world more a livable while we continued our educa-

HALDUN DOSTOĞLU

tion. Becoming architects was perhaps the last thing in our minds. The real purpose was to create a livable, fair world. We had boycotting periods along the way, one eight months long, another, twelve. We all graduated in different years. We got separated. As I left for America at the end of 1979 I have not had a clue about what kind of future awaited for me. Similarly, I am sure Faruk, Güllü and Ali also had no idea about the kind of career awaited them in the future as they left for Paris.

During his years spent at 210, Boulevard Raspail, Faruk made friends from a new and different world. Mübin Orhon, Komet, Sinan Bıçakçı, Mehmet Nazım, Münevver Hanım—who all also lived in the same building—were perhaps names that shaped Faruk's trajectory. Mübin Orhon, who passed away in the early 80s in that building pretty much in Faruk's arms.

The Coup of 1980 was the second big trauma that hit us. Despite the difficult condi-

kendimize ve etrafımıza yer açma heyecanımızı, arzumuzu hiç kaybetmedik. Bu heyecan ve arzuyla yurda dönen Faruk, 4 Şubat 1984'de efsanevi mekân Siyah-Beyaz'ı açarken, biz de aynı yıl Mayıs başında Galeri Nev'i kurduk.

Darbe sonrasının kara bulutlu Ankara iklimine ve Ankaralılara, her iki mekân da ilaç gibi geldi. İnsanların kendilerini iyi hissetmek için uğradıkları mekân olmanın ötesinde sanat tarihimizin belki de en önemli iki kurumu, birbirine çok yakın tarihlerde hayata geçmişlerdi.

O yıllardan aklımda kalan bir sahne ise Galeri Nev'in Gaziosmanpaşa'daki mekânında, arka bahçedeki barda, baş başa içkilerini içen bir çift. Biri kara gözlüklü, sakallı yakışıklı delikanlı, diğeri yine kara gözlüklü, esmer harika bir genç kız. O gün bu gündür hep birlikte, yan yana göreceğim Faruk ve Fulya.

Siyah Beyaz, yolu Ankaradan geçip de kimsenin uğramadan edemediği sığınılacak, dertleşilecek, eğlenilecek, yeni dostluklar / yeni aşklar edinilecek, Kel Cemal ile Süleyman Bağcıoğlu'nu dinleyecek yer olmanın ötesinde sanat tarihimize vurduğu 30 yılı aşkın damga ile günümüz sanatının en efsanevi galerilerinden biri olmuştur. Faruk'un, her daim aşkı Fulya'nın ve kızları Sera'nın yıllar süren emekleri, çabaları sayesinde yaratılmıştır bu mekân.

40 yıllık arkadaşım Faruk'u bir başka darbe teşebbüsünün tozu dumanı havalarda olduğu günlerde uğurladık sonsuzluğa. Bu kez umudumuz biraz düşük ve kendimizi biraz yalnız hissederek.

tions of the coup, we never lost our passion and enthusiasm for holding on to life and making room for ourselves and others. While Faruk, who had returned home with this passion and enthusiasm, opened the legendary Siyah Beyaz on February 4th, 1984, we started Galeri Nev in early May in the same year.

Both places were a shot in the arm for the citizens of Ankara in the murky, nebulous post-coup climate of Ankara. Beyond the places where people went to feel better, these two places were perhaps the most important places of our art history were founded on very close dates.

A scene I remember from those years is of a couple, tête-à-tête, sipping their drinks at the backyard bar in Galeri Nev's Gaziosmanpaşa spot. One is a bearded, handsome young man wearing dark sunglasses; the other, a wonderful young brunette, also in dark sunglasses. They were Faruk and Fulya, whom I would always see together from that day on.

Siyah Beyaz is beyond a place where you shelter when you come to Ankara, communicate have fun build new friendships/find new loves, listen Bold Cemal and Süleyman Bağcıoğlu the traces that hit our art history with its 30 years past, it became the most legendary gallery of today. This place was created with the years-long efforts of Faruk, his eternal love Fulya and their daughter Sera.

We said goodbye to my friend of 40 years, Faruk, amid the fog of yet another coup attempt. This time with a little less hope, a little lonelier feeling.

Sanat varlığımızın sınırlarının aşılıp, var olmanın anlamının yeniden sorgulandığı bir olgudur. Yalın bir yaşamın, sınırları belli olan sıradanlığı, sanatla anlam kazanır ve değerlenir, varsıllaşır. Bir başka söyleyişle, sanat kısa hayatın uzun anlamıdır.

İlk insanın duvara çizdiği resimler, toprağa tohumun aynı anda bırakılmasını sağlayan ritmik sesler, vücudunun ritme uygun kıvrılmasıyla ortaya çıkan danslar, sanatın insanın doğasının vazgeçilmezi olduğunu belirler. Yüzyılları geride bırakarak, insanın usunun gelişimini gerçekleştiren olgudur sanat. Düşünce yapısının tanımını açıklar, sanat dönemlerini belirler, hayatın felsefesinin tarihini yazar. Sanat, zaman gibi izafi kavramlarla ve mekân gibi coğrafi tanımların paydasında, insan usunun belirlediği yüzyılları, sanatçıların dönemlerinin felsefesiyle yön bulan yeteneklerinin ortaya çıkaran sanat eserlerinde yaşam bulur.

Sanat dünya üzerinde insanın varlığını ve usunu belirleyen en temel olgudur. Bu bağlamda, sanatın hiç dokunmadığı, değmediği, bilincinin gelişmediği, algılanmadığı yaşamlar, kendi süreleri içinde tüketilip, yok olup giden sığ hayatlardır.

Oysa sanatı içinde nefes almak, algılamak, her gün yeni bir dönemi, yeni bir coğrafyayı, yeni bir sanat eserini keşfetmek, onun üzerinde, düşünüp, tartışmak, her sorgulamada yeni bir dönemle tanışmak, yeni bir eserle yüzleşmek varlığımızın kısacık sürecini, geçmişten alıp geleceğe götüren görüngüler yaratır.

Sanat varlığımız ve gerçekliği hakkında her an yeni şüphelerle yüzleşmemizi ve yeni gerçekliklerle yüz yüze gelmemizi gerçekleştirir. Sanat, yaşamımızı renklendiren anlamlandıran şüphelerin örüntüsüdür.

KIYMET GİRAY

Art is a notion of requesting the meaning of existence and going beyond our limits of existence. The mundaneness of an ordinary life with obvious limits finds meaning and value with art. In other words, art is the lengthy meaning of short life.

The cave paintings of the first man, the rhythmic sounds that allowed for seed to be planted simultaneously, the dances that arise from the body bending and twisting with the rhythm; these things are evidence that are an irreplaceable part of the human nature. It is the phenomenon that outpaces centuries and realizes the development of the human mind. It explains the definition of mentality, it establishes art periods, and it writes the history of the philosophy of life. It finds life in the works of art that uncovers the talents that find direction in the philosophies of the artists' epochs that the human mind has established within

the denominator of geographical definitions like place and relative concepts like time.

Art is the most elementary factor that establishes the human existence and mind on Earth. In this regard, the lives that art has never touched, or reached, in which a consciousness for art was never developed or could not be perceived are shallow lives that are exhausted within their own spans.

But breathing life, perceiving it, discovering a new period and a new geography, a new work of art every day, thinking about it, discussing it, discovering a new period and facing a new piece of art with each discussion creates phenomena that takes the meager span of our lives from the past and into the future.

Art actualizes that we always confront new doubts and realities in terms of our existence and its realness. Art is a pattern of doubts that colors and adds meaning to our lives.

Faruk, beyazın temsilidir.
 Onun felsefesidir beyaz.
 Arı, duru ve billur...
 Beyaz yaşam alanları yaratır kendisi için,
 Doğruları biçimlendirir hayatını,
 Lekesiz, bembeyaz düşünce alanları çizer
 kendisine,
 Hiç dokunulmamış, yalnızca kendisi olan,
 Bembeyaz alanlar yapılandırır,
 Kendine sakladığı asal beyaz, örtücüdür,
 Özelini, kendinin olanını sarar sarmalar,
 Sevdiklerinin beyazı, prizmadan kırılır.
 Coşkularıyla, heyecanıyla, sevgisiyle,
 Gökkuşağının yedi rengini yansıtır.
 Sınır tanımayan beyazıysa, 'güven'dir.
 Aydınlık, ışıklı.
 Değerlisidir;
 Bilgi ve anılarla dopdolu beyazlar.
 Faruk Sade'nin yaşamı' beyaz'ın hatta
 'bembeyaz'ın asal tonlarıdır.

Eski Yunanca'da; Tanrı bağışı, vergisi
 anlamında olan karizma,
 Tanrının hediyesi olarak kabul gören
 niteliktir.
 Bu nedenle ki,
 Karizma sözcüğünü niteler Faruk Sade,
 İnsanı peşinden sürükleyendir,
 Çevresi, onu izleyen sevdikleriyle sarılıdır.
 Sevdikleri için tanrının bağışısıdır o.
 Karizma tanımını onunla eştir.

Faruk Sade karizmadır,
 Sanat hakkındaki düşüncelerine tutunur,
 Üzerinde okur, inceler, konuşur ve paylaşır.
 İkna edicidir.
 İnandırır.
 Bu nedenle karizmadır, Faruk Sade,

Çevresinde, saygıyla oluşturduğu arkadaşlık
 bağlarının lideridir.
 Sosyal çevresinin saygın durağı,
 Sanat ortamının sözü dinlenen sanat
 danışmanıdır,

Sanatçılar, koleksiyonerlerin güvenilir
 limanıdır,
 Bu nedenle karizmadır, Faruk Sade.

Eğlence dünyasının otoritesidir,
 Çevresinde, alışlagelmiş kurallarıyla duran.
 Ama hep yenilikler yaratan,
 Otoritenin karizmasıdır Faruk Sade.

Her zaman evinde, yüreğinde yaşamının
 içinde olma şansı bulan
 Sanatın, sanatçının dostu, arkadaşı ve
 hamisidir,
 Sanat dünyasının tanrı vergisidir, hediyesidir
 Karizmasıdır Faruk Sade.

Faruk represents white.
 His philosophy is white.
 Pure, clear, and stark...
 He creates white living spaces for himself,
 His truths shape his life;
 He draws for himself
 Spotless, pure white thought spaces;
 He forms zones of pure white reflecting
 himself,
 Untouched by anyone else.
 The prime white he keeps for himself
 is covering,
 He wraps and hides what is his, what
 is private
 The white of those he loves refract in
 the prism.
 With his enthusiasm, excitement, love,
 He reflects the seven colors of the rainbow.
 But his unlimited white is 'trust'.
 Bright, glowing,
 It is his precious;
 Whites full of knowledge and memories.
 Faruk Sade's life is the prime tones of 'white',
 or even 'pure white'.

In Ancient Greek, charisma meant godsend;
 It is a quality that is accepted as a gift from god.
 This is why
 Faruk Sade characterizes the word charisma,

 He takes you along,
 Surrounded by those who love him.
 For them, he is godsend.
 He is the definition of charisma.

Faruk Sade is charisma,
 He holds onto his thoughts about art,
 He reads, thinks, talks about them; he shares.
 He is convincing.
 He makes you believe.
 This is why he is charisma, Faruk Sade,

He is the leader of the ties of friendship in
 his circle that formed with respect.
 He is respectful doyen of his social circle,

A counselor of art whose advice heeded,
 He is the safe harbor for artists and
 collectors,
 This is why he is charisma, Faruk Sade.

He is the authority in the world of
 entertainment;
 Standing in the fringe with his conventional rules.
 But always innovating;
 He is the charisma of authority, Faruk Sade.

Those who found a chance to live within his
 heart, at his home by his side
 He is a friend and patron to art and artists;
 He is a godsend and a gift to the world of art
 He is its charisma, Faruk Sade.

Ali Gürel & Faruk Sade,
Ankara, 1975

Yetişkin çocuklardık, Ankara'nın delikanlılarıydık Güllü Faruk'u bulduğunda.

Beraber büyüdük, hayatımızın adeta tüm ilk yaşananlarını, heyecanlarını, üzüntülerini, sevgilerini, korkularını, sevinçlerini birlikte kutladık ve paylaştık.

Kardeşim benim! Zaman zaman beni benden iyi tanıdı, anladı.

Mimarlık Fakültesi duvarlarına "Faruk Sade 10 lira, Meyveli 15 lira" yazıp durdum, arkadan silgi ile kovaladı.

Paris sokaklarını aşındırdık, bitiremedik. Faruk, Mehmet Nazım ve ben birlikte bisikletlerimizi Normandiya'ya sürdük.

Her zaman iddia taşıdı ama göstermedi, tutkusunu dile getirmedi, sadece yaptı mütevazilikle.

Beni büyük oyuna o itti, "Fuarı mutlaka yap, Türk çağdaş sanatına her zaman öncelik ver, daha iyi yap" dedi, herkesten önce hep bana güvendi.

Ne kadar güzel bir histir güvenilmek dostunuz, kardeşiniz tarafından. Ben de

ona güvendim, onu sevdim, yaşam boyu da seveceğim.

Yıllar boyunca ona telefonda ilk söz "Faruk Sade" dedim. O da bana "bana müsaade" diyerek güldü, gülüştük, konuştuk. Arkadaşları yaşamı boyunca çok kıymetli oldular. Murat'ı, Eşref'i, Güllü'yü, Mehmet'i sevdi, eminim başka arkadaşlarını da hep yanında, kalbinin üzerindeki üst cebinde taşımıştır.

Faruk kalbi kocaman kardeşim, o kalbi ile yaklaşır, etkiler, kızarsa içine atar, küserse darılmaz, bilir ki o kocaman kalbi ile her şey tamir olur bir gün...

Bodrum'a gidip "Hadi Faruk'lara gidelim." demek, "Dur bir kere daha düşün, Faruk kızar ha" diye konuşmak, Ankara'da olup Faruk'a gecikme karın ağrısını duymak ne güzelmiş.

Benim dostum, yaşam arkadaşım, kardeşim, Faruk; seni düşününce aklım çocuklarıma gidiyor, ne kadar mutluyum ki çocuklarım seni yakından tanıdılar. Koza'nın, Batu'nun ve Yunus Ege'nin de, her birinin birer Faruk'u olsun istiyorum, ama mutlaka.

Bisikletle çıktıkları
Normandiya turunda
Faruk Sade ve Ali Güreli, 1981
Bike tour to Normandy, Faruk
Sade and Ali Güreli, 1981

ALİ GÜRELİ

We were adult children. We were the youngsters of Ankara when Güllü found Faruk.

We grew up together, almost all of the “firsts” of our lives, the ups and downs, loves, fears, joys were celebrated and shared together.

My brother! He knew me better than I do, he understood me well. On the walls of the Faculty of Architecture I wrote “Faruk Sade: 10 TL, Fruit Flavored: 15 TL” and he chased me around with the eraser.

We eroded the streets of Paris, we could not get enough. We rode our bicycles to Normandy with Mehmet.

He was always assertive, but never showed it and his passions, only performed it humbly. He pushed me to do big, “You should definitely establish the fair, give priority to the Turkish Contemporary art, do it better.” he said, he trusted me most of all.

How good to feel to be trusted by a friend a brother. I trusted him, loved him as well and will love him till the rest of my life.

For years answered the phone saying

“Faruk Sade.” He replied “bana müsaade,” and we giggle, laugh, chat afterwards. His friends were very precious throughout his life. He loved Murat, Eşref, Güllü, Mehmet; and I am sure he always carried other friends in his shirts’ pocket right above his heart.

Faruk, my brother with a big heart, he approaches with that heart, he impresses through it, he bottle up his anger, he never get cross when offended, he knew that that big heart could fix everything one day...

How nice it was to be able to go to Bodrum and say “Let’s go to Faruk’s place,” or to be able to say “Wait, think twice, what if Faruk gets mad,” or to be able to be in Ankara and feel the ache of being late to meet Faruk.

My pal, my friend for life, my brother, Faruk; when I think about you my mind wanders to my children, I am so glad that they got to know you closely. I wish for Koza, for Batu and for Yunus Ege to have their own Faruk each absolutely.

İstanbul'a her gidişimde düşünürüm ...

Yahu, bu İstanbullular nerede?

Beraber olduğum bütün arkadaşlar, yemek yediğim dostlar, ünlü gazetecisi, ünlü sanatçısı, ünlü mimarı, ünlü iş adamı, ünlü yazarı, ünlü müzikçisi vs. hepsi Ankara kökenli...

Nedir bu Ankara'nın bilinmeyen gizemi, kim yetiştiriyor bu kadar adamı, kim eğitiyor, kim bilgilendiriyor, kim tecrübelendiriyor. Ankaralılar gitmiş İstanbul'u ele geçirmişler, gündemdekiler onlar, tepedekiler onlar, yöneticiler onlar. İstanbullular kaçmış gitmiş, kimi Bodrum'a, kimi Ege'ye, kimi yurt dışına savrulmuş. İstanbul zapt edilmiş. Kaymak tabaka Ankara'dan, gerisi Malatyalılar, Sivashlılar, Trabzonlular, Urfalılar vs. Ankara'da bu kültürü oluşturacak okullar var demek ki, Mülkiye'si var, ODTÜ'sü var, TED Koleji var, bunlar resmi olanlar. Bir okul da galiba Siyah-Beyaz; galerisiyle, barıyla, içkisiyle, sohbetiyle ve Faruk Sade'siyle...

Faruk Sade denilince, yanına bir parantez açmamak haksızlık olur. Bu parantezin

Okul mudur? Nedir?

içinde Fulya Sade yazıyor. Fulya Sade yer değiştirdi. Siyah Beyaz'ı üstlendi. Ama şimdi onun yanında parantezden öte bir isim daha parlıyor, Sera Sade...

İşte bir gelenek, bir görev, Faruk'tan sonra da devam ediyor. Üstelik bence ücretsiz ve bedava olarak...

Ankaralılar kültür ve sosyal eğitimlerini, Siyah-Beyaz'da da almaya devam ediyorlar.

Bu kolay kolay gözden uzak tutulacak bir işlev değil. Sadece bu kitabın sayfalarında yer alan isimlere bir bakmak yeterli. 2014 yılında 30. Yaşını kutlayan Galerî Siyah Beyaz'a ve sohbetleriyle, anılarıyla, dostluklarıyla yaşayan Siyah Beyaz Bar'a, Ankara adına minnet ve şükranlarımızla...

Rekmay A.Ş.

Every time I go to Istanbul, I think...

Heck, where are all the İstanbul people?

All the friends I spend time with, the friends I dine with, the famous journalists, the famous artists, architects, businessmen, writers, musicians, etc. are all routed from Ankara.

What is this unknown mystery of Ankara? Who is raising all these people? Who is training them, educating them, helping them gain experience? The children of Ankara went and took over Istanbul; they are on the agenda, they are the higher ups, the executives. All the people from Istanbul have run away, scattered, some to Bodrum, some to the Aegean coast, some abroad. Istanbul has been conquered. The upper crust is from Ankara; the rest are from Malatya, Sivas, Trabzon, Urfa, and so on and so forth. I suppose Ankara has the schools that can create that culture. It has the PoliSci, METU, the TED College; and those are the official ones. Another school is Siyah Beyaz with its gallery, bar, drinks, conversations and

AHMET HAGUR

Faruk Sade...

When speaking of Faruk Sade, it would be a disservice not to open some parentheses. Between them it reads Fulya Sade. Fulya Sade shifted to another position. She took over Siyah Beyaz. However now, next to her, another name shines beyond those parentheses: Sera Sade...

So a tradition, a mission continues after Faruk. Free of charge, too, I believe.

The people of Ankara continue to get their cultural and social education at Siyah Beyaz.

It is not easy to ignore, this kind of function. It would be enough to simply look at the names on the pages of this book. On behalf of Ankara, with appreciation and gratitude to Siyah Beyaz the gallery, which celebrated its 30th anniversary in 2014; and to Siyah Beyaz the bar, which lives on the conversations, the memories and the friendships...

Rekmay A.Ş.

Fulya aradı, “Faruk’un not defterlerini bulduk.” dedi.

Bunlardan haberdar değillermiş. Neler yazdığını hiç bilmiyorlarmış. Fakat hayli ilginç şeyler okumuşlar. Sonradan bu cümle, **“Sanatın asıl kurtarıcı tarafı, bizi varlığımızdan şüpheye düşürmesidir.”** cümlesi, ortada dolaşmaya başladı. Benden de düşündüklerimi yazmamı istediler. Bu görüş ve Faruk Sade etrafında kurulacak bir sergi için.

Bu konuşmanın ardından düşündüm. İki husus benim için önemliydi. Birincisi, defter kavramı.

Yıllardır defterlere görüşlerimi, düşüncelerimi yazıyorum. Bunların bazıları günlükler, günceler şeklinde ilerliyor. Bazıları sadece notlar. İleride yazacağım, üstünde durmak istediğim konulara ait düşünce kırıntıları. Bazen de düşüncelerimi, görüşlerimi örgütlemek, ne düşündüğümü öğrenmek için yazıyorum.

Düşünce öyledir: bir konuda fikrimiz olduğunu sanırız. Ama fikir, hele çözümlenme düzeyinde, hiç de öyle ‘sandığımız’ şey değildir. Bir düşünce zihnimize düşünce, gelişmeye

başlar, etrafını yıkar, sarmallar oluşturur, sarmaşıklaşır, öteye beriye sarkar, sıçrar ve bambaşka bir yerde bir yerde işlemeye devam eder.

O konuda, o an, zihnimizin, muhakememizin sınırlarına geliriz ve o dönemde, o evrede düşüncenin o boyutunda, o düzeyinde kalırız. Ama bu elimizdeki, zihnimizdeki düşüncenin bittiği, örgütlendiği, tüketildiği, düzenlendiği anlamına gelmez. Düşünce işlemeye devam eder. Düşünceyi düşlemeye devam ederiz. (Evet, bir düşüncenin etrafında kalmak, onu usla ilerletmek değildir; çoğu zaman düşünce düşlerle devam eder.)

İşte defterlerin, günlüklerin öncelikle önemi budur. Bu serüveni izlemek. Muhtemelen Faruk da böyle yaptı. Düşüncelerini irdelemek, yolunu bulmak ve çizmek için defter tuttu. Mimarı Faruk. Mimarların sistem kurma çabası ister istemez onların düşünceyle belli bir lojistik ilişki içinde olmasını, kalmasını gerektirir. Mimarlık bir küçük çizgiden başlayıp bir büyük yapıyla işi bitirmektir. Herhalde yazarken defterlerine, dedim kendi kendime, o düşünceden yola çıkıyordu: uzun yola, yollara!...

Bir Adam ve Bir Düşünce...

Fulya called, she said “We found Faruk’s notebooks.”

They had no idea that these existed. They did not know what was in them. However they come across with read some very interesting notes. Later this one quote, “What makes art our savior is that it makes us question our own existence.” started floating around. They asked me to write some thoughts about the exhibition revolving around this quote and Faruk Sade.

I gave it some thought after the call. Two factors were important for me. First of them was the concept of the notebook.

For years I keep remarks and thoughts in notebooks. Some of these develop into diaries and journals. Some of them are simply notes. Just fragments of thoughts that I hope to write about further. And sometimes I write to organize my remarks and thoughts, to figure out what I have been thinking

Thought is like that: we think we have an idea about a subject. But the idea, especially at an analytical stage, is not what we ‘consider’ at all. When a thought falls into our minds, it

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

begins to sprout, breaks through its around it, forms fractals, and turns into vines; it dangles from things to and fro, makes leaps and continues to labor somewhere else entirely.

At that moment, we arrive at the limits of our reasoning in regards to that subject and, for that period, we are left to stay at that level of thought. This does not mean that we have used up, organized, exhausted, and regulated the thoughts kept in our mind. Thought keeps laboring. We continue dreaming about the thought. (Yes, remaining close to a thought does not necessarily involve developing it with our mind; thoughts often move through dreams.)

And this, above all, is the importance of notebooks and diaries: Watching this journey. This is probably what Faruk did. He kept notebooks to probe his thoughts, to keep them on path and map that path. Faruk was an architect. Architects tend to have a tendency to create systems; and this requires to form and sustain a logistical relationship with their thoughts. Architecture is to start with a tiny line and end with a gigantic structure. As he

Yazmak bizatihi öyledir. Bir yazıya ne yazacağımızı bilerek başlarız bazen. Ama çoğu zaman da ne bildiğimizi öğreniriz yazıyı bitirdiğimizde. Yazdığımız yazıları bazen yazarlar olarak okumak istemeyiz. Hatta çoğunlukla okumak istemeyiz. Çeşitli nedenleri vardır bunun. Mesela, dediğim gibi, yazıyı sonradan okuduğumuzda, yazının, yazmak istediğimizden çok farklı bir yerde ve şekilde bittiğini görürüz. Bununla karşılaşmak istemeyiz. Bildiğimizi sandığımız görüşleri yeterli bir netlikle ifade edemediğimizi görürüz. Bazen de bizzat yazdığımız yazı bizi daha fazla etkiler. Yazının 'romansı' ile büyülenmekten uzak kalmaya çalışırız.

Defterler işte bütün bunlardan uzaktır. Defterlere yazılan görüşler sonradan dönüp bakıldığında daima 'romantik', hatta 'melankolik' unsurlar olarak çıkar önümüze. Yazının büyük, senfonik yapısının getirdiği sarsıntılar o notlarda yer almaz. Boyutları, koşulları buna izin ve olanak vermez. Hele büsbütün eski tarihli defterleri okurken görüşler, düşünceler, eğilimler daima geriye çekilir. Onları hazırlayan 'zaman', içinde oluştukları günler, dönem ağırlık kazanır: 'o gün böyleymiş' deriz. Metnin kendimize ya da bir başkasına ait olması bu gerçeği değiştirmez. İlk elde insana tesir eden budur. Sonradan düşüncenin üstünde düşünmeye başlarız.

Faruk'un defterlerini görmedim.

Ama mesela babamın vefatından sonra bazı defterlerine baktım. Bunların bazıları duruşmalarını (avukattı) kaydettiği tamamen randevu defterleriydi. Bazıları öğrenciliğinde tuttuğu notlardı. Bazıları mesleğine başladığında (belli bir zamana kadar) yükümlü olduğu kazanç defterleriydi. Pek azında babama ait özgün düşünce, saptama buldum. Gene de o defterler bana bahsettiğim zaman yüküyle çok şeyler söyledi. Bazı isimler, tarihler, olaylar... O zaman anladım ki, başkasına ait kişisel defterleri bile biz, son kertede, *kendimiz olarak*,

kendi belleğimiz içinden ve 'ben-ce' okuyoruz, benliğimizle, benimizle okuyoruz.

Yoksa niye okuyacağız? Babamın yazıhanesinde, vefatından sonra, çekmecelerini açarken de aynı şeyi düşündüm ve o vakit kaleme aldığım sonradan yayınladığım günlüklerime yazdım, bir insanın mahremine girmek korkunç bir şey. Bense kimsenin sırrını, gizini bilmek istemiyorum. Ama hayatın dayattığı bazı zorunluluklar da var. Öte yanda günlük okumayı seviyoruz. Ben çok seviyorum. Neden? Başkasının mahremine öğrenmek için mi?

Cevabım olumsuzdur. Fazla kişisel, kıvrır zıvır yazılı defterler eğer yayınlanmışsa onları okumam, kime ait olursa olsun. Ben biraz kişisel serüven içeren, defteri tutanın kendisini biraz roman kahramanına dönüştürdüğü, kendisine dışarıdan baktığı ve o manada da içini açtığı defterleri okurum. Gene de mahremiyet kısmı için değildir o okuma. Bütünyle düşüncelerini öğrenmek, bir dönemin olaylarını, arka planını (bu sır değildir, nesnel bir gerçeklikten söz ediyorum) tanımak için okurum.

İşte bu son nokta beni Faruk'un yazdığı cümleye, oraya sakladığı görüşe getiriyor. Faruk, '**Sanatın asıl kurtarıcı tarafı, bizi varlığımızdan şüpheye düşürmesidir**' diyor.

Kuşkusuz kuvvetli ve çarpıcı bir cümle. Okuyunca sadece cümlenin ana meselesi üstünde düşünmekle kalmadım. Zihnim sıçramalarla başka sulara da açıldı.

Gene de önce cümlenin kendisi...

Faruk'un bu yaklaşımı hayli paradoksal. Çünkü sanatın *kurtarıcılığından* söz ediyor. Doğrudur. Baştan beri, sanatın bir *sağaltım* yanı olduğuna inanılır. Sonradan sanatın *kurtarıcılığına* gelinir. Şamanistik bir sağaltım süreciyle kurtarıcılık birbirinden farklıdır. Farklı olduğu gibi, sanatın kurtarıcılığı çok özgül bir alanı çerçeveler: Hristiyan mistisizmi ve bizatihi kurtarıcılık kavramı.

wrote in those notebooks, I thought to myself, he must have started off with that notion: a long journey, journeys!

Writing is really like that. You start writing knowing what to write—sometimes. But often, by the time we are done writing we learn what we know from it. Sometimes as writers we do not prefer to read what we have written. Actually most of the time, we do not want to read it at all. There are various reasons for this. For example, as I have said, when we read the article later on, we find that it has ended up in some way that is entirely different from what was intended. We do not want to face that. We see that we could not clearly enough express our own remarks that we thought we knew intimately. Sometimes our writings affects us even more. We try to keep away ourselves entranced from the ‘romance’ of the text.

Notebooks are clear of all of this. The remarks written in notebooks, when looked back upon, always appear “romantic” or even “melancholy” to us. The jolts that come from the grand, symphonic nature of an article have no place in notes. Its size and conditions do not allow for that. Especially when you are reading notebooks with dates going back quite a bit; the thoughts, the tendencies are pulled back. The “time” that prepared them; the days and the period in which they are created gain heft. “That is what that day was like,” we say. Whether it belongs to us or someone else does not change this fact. This is what at once affects the person. We only consider the thought itself later.

I did not see Faruk’s notebooks.

But I have, for example, looked at some of my father’s notebooks after he passed away. Some of these were appointment books where he recorded his trials—he was a lawyer. Some of them were notes he kept as a student. Some of them were financial books that he was required to keep (until a certain date) when he

started his career. Only in a very few of them did I find original thoughts or observations that belonged to my father. Still those notebooks told me a lot about the period of time that I am talking about. Some names, dates, events... Then I knew, that even when we are reading notebooks that belonged to others, when it comes down to it, we read them as ourselves, through our own memories, in the language of “me”.

Why else would we read them? I thought the same thing when I was in my father’s office after his passing, while going through his drawers, and I wrote it in the diaries I penned during that time and eventually published. It is awful to venture into a person’s private life. I do not wish to know anyone’s secrets or mysteries. But there are things that life obligates us to do. On the other hand, we like reading diaries. I love it. Why? Is it to find out someone else’s private thoughts?

Not at all, I would say. If a published journal is too full of personal trifle, I do not read it; no matter to whom they belong. I prefer journals that contain a little bit of adventure, where the author has turned themselves into a bit of a novel protagonist, where they look at themselves from the outside and reveal themselves in that way. Again, this is not done to unravel privacy. I read to learn about their thoughts, the events of a period, and the background (as an objective truth) as a whole.

And this last point brings us to that sentence that Faruk wrote, the opinion he hid there.

“What makes art our saviour is that it makes us question our own existence.” Faruk says.

Undoubtedly it is a forceful, impactful sentence. I did not simply get stuck on the main thrust of the sentence. My mind made some leaps and set out on different waters.

But there is still the sentence itself...

Kurtarıcılık, iki önemli dönemde ortaya çıkmış önemli ve güçlü bir olgudur. İlk Yunan tragedyaları dönemidir. Yunan sanatı en geniş ölçüde 'heroik' görüntüler etrafında cereyan eder. Yunan heykelinde kadınlarda bile göze çarpan, bırakın erkekleri, temel ifade budur: *kurtarıcı kahramanlar*.

Yunanlar antik Roma'nın bildiği kadar bilmiyordu, 'erdem' kavramını. Çünkü onlar demokrasiyi temellendirmişti. Roma ise cumhuriyetti ve erdem cumhuriyet kavramıyla doğrudan ilişkilendirilmişti. Ama *Perikles* büyük nutkunda bu kavrama üstü örtülü bir biçimde değinir ve esasen başka şeylerden söz ederken kurtarıcılık kavramına, bu 'heroizm' kavramına yeni anlamlar yükler.

Yunan tragedyası ise *kurtarıcıların mağlubiyetidir* özünde. Belki çelişki gibi görülür ama hayır, doğrusu budur. *Tragedyada* iyi, doğru, olumlu tipin gene iki doğru, iyi, olumlu unsur arasında karar verememesi, çelişkiye düşmesi ve öylece çökmesi anlatılır. Bir iyi ve bir kötü arasında seçim yapmak kolaydır ve çelişki o *dramanın* içeriğini oluşturur. Çünkü insan bazen bilerek ve isteyerek de kötüyü seçebilir. Ama iki doğru arasında sadece erdemliler, iyiler kalır ve onların çöküşü Tanrısal bir düzeydedir.

Bu anlayış *Fransız Devrimi*'nden sonra bir kere daha canlandırıldı. Dönemin sanatsal dili zaten neo-klasisizmdi. Fransızlar Cumhuriyete dönmüşlerdi. Halk başlı başına bir kurtuluş kaynağı olarak görülüyordu. Halk kurtarıcı kabul ediliyor ve o nedenle 'bütün iktidar halka' deniyordu. Devrimin liderleri Yunan Tanrıları ve Roma soylularına benzetiliyordu. 'Vertu' kavramı yeniden sahneye çıkmıştı. Robespierre mesela 'incorruptible' olarak adlandırılmıştı.

Dönemin resminde de bu görüş yansıtılır. David, çağın görsel ideolojisini oluştururken *Horasların Yemini*'nde bütün yapmak istediklerini özetler. *Sabine Kadınları* da, *Sokrates'in Ölümü* de aynı maksada dönüktür. Sokra-

tes'in kaçma teklifini reddedip hakkındaki yasal kararın yanlış olduğunu bile bile ölüme gitmesi bizatihi bir olgudur. Hatta *Marat Ölürken* tablosunda bile bu devrim insanı tam bir 'vakar' içinde can vermektedir.

Kurtarıcılık başka planlarda da göze çarpar. 18. yüzyılın fırtına resimleri bunun en somut örneğidir. Birçok resimde kahraman, bizzat kendisi kurtulmaya çalışan bir gençtir ve aynı zamanda karısını, babasını, karısını ve çocuğunu kurtarma gayreti içindedir.

Bu kurtarıcılık meselesi daha sonra başka bir boyut kazanır.

Dostoyevski, bizdeki kanının aksine, Avrupa romanı içinde *değerlendirilmeyen* bir roman yazmaya koyulur. Evet, Dostoyevski, bir Avrupa bilinci romancısı *değildir*. Dosto, düpedüz Batı karşıtı, Hristiyan mistisizmine inanmış, haddinden fazla muhafazakar birisidir. Karakterleri metodik bir şekilde Yunan tragedyasıyla iç içe geçer. Çünkü neredeyse başyapıtı sayılan *Karamazovlar'da* doğrudan doğruya Tanrı ile kendisi arasında sıkışmıştır. Neticede onu yadsıyan biriyle Tanrısal bir kurtarıcılık ve iyicilik savunan bir başka tip romanın belkemiğini meydana getirir. Dosto Baba'nın asıl meselesi 'theodisi'dir. Yani, Tanrı 'kötülük' yapabilir mi, kötülük de Tanrı'dan geliyorsa, bunun manası nedir sorusuna yanıt arar Dosto ve kurtuluşu gene Tanrı'da bulur. (Ama belirteyim ki, romanın güçlü bölümü Tanrı'nın eleştirildiği, zayıf bölümüyse savunulduğu yerlerdir.)

Bu kurtarıcılık gerçeği Faruk'un da içinde yaşadığı ve yetiştiği 1970'lerde Türkiye'de hayli yaygındı. 1968 olaylarıyla içine girilen ve 1980'e kadar devam eden dönemde 'kurtarıcılık', 'kahramanlık' ve nihayet 'seçilmiş kurban' ('martyr') dönemin ruhunu, yapısını, dokusunu, kısacası bütün atmosferini meydana getiriyordu. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamıyla belli bir dönemeç alan ve nihayet 1980 askeri darbesinin zindanlarda yok etmeye çalıştığı on binlerce genç ile belirlenen

This approach of Faruk's is highly paradoxical. Because it talks about the redeeming aspect of art. Since the beginning, people have thought of art to be therapeutic. You get to redemption later. A shamanistic process of therapy and redemption are distinct from one another. In addition to their distinction, the redeeming aspect of art frames a very specific area: Christian mysticism and the concept of redemption therein.

Redemption is an important and forceful concept that has come up in two eras. The first is the era of Greek tragedies. Greek art largely revolves around "heroic" displays. That is the baseline ideal in Greek sculpture that even women, let alone men, display: redeeming saviors.

The Greeks did not know the concept of "virtue" as well as ancient Rome did. Because while the Greeks had formed the basis of democracy, Rome was a republic and virtue has been deeply associated with the concept of republics. However, *Pericles* touches upon this subject implicitly in his grand orations while essentially talking about other things and charges these concepts of "saviors" and "heroism" with new meaning.

Meanwhile, Greek tragedies are, in essence, about the defeat of saviors. It may appear to be contradictory, but no, this is the truth. In tragedy, the good, righteous, positive type fails to make a decision between two good, righteous, positive elements; and falls apart when faced with the resulting dilemma. Choosing between good and evil is easy and the contradiction forms the content of *drama*. This is because a person may knowingly choose evil. But only the virtuous, the good may be stuck between two rights and their fall is Divine.

This concept was revived after the *French Revolution*. The artistic language of the era had already been neo-classicism. The French had turned to the Republic and the people

themselves as their salvation. They accepted the people as the saviors and said "All power to the people". The leaders of the revolution were likened to Greek Gods and Roman nobles. The concept of "Vertu" was once more front and center. Robespierre, for example, was named "incorruptible".

You can see this reflected on the paintings of the era as well. David, in creating the visual ideology of the period, summarizes everything he wants to achieve in the *Oath of the Horatii*, *The Intervention of the Sabine Women* and *The Death of Socrates* have the same intentions. Socrates' refusal to run and his going to his death despite knowing that the legal sentence was wrong is a phenomenon in and of itself. Even in *The Death of Marat*, this revolutionary dies in absolute solemn dignity.

Saviorhood stands out on other grounds as well. 18th century paintings of storms are the most concrete examples for this. In many paintings the hero is a young man trying to save himself as well as his wife, father and child.

This issue of saviorhood gains additional dimensions later on.

Dostoyevsky, contrary to our belief, sets out to write a novel that is not identified as a European novel. Yes, Dostoyevsky is not a novelist of the European mentality. He is in blatant opposition to Western values; an entirely too conservative man who bought into Christian mysticism. His characters methodically overlap with those of Greek tragedies. You see, in *Brothers Karamazov*—which is almost considered his magnum opus—he is stuck between God and himself. Consequently, someone who denies Divine redemption and goodness and someone who defends it form the backbone of the novel. Dostoyevsky's real issue is with "theodicy". That is to say, Dostoyevsky looks for an answer to the question of whether God can do "evil" and what it means if "evil" comes from God.

bu dönemde sanatın da kurtarıcı olarak görülmesinden daha doğal ne olabilirdi? *Toplumcu gerçekçi sanat* kitlelere ışık götürecekti, onlara yeni bir bilinç kazandıracak, onları kurtuluşa taşıyacaktı. Nazım Hikmet'in buraya neyi anlatmak istediğini göstermek için bilhassa orijinal haliyle alıntıladığım

Ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak,
nasıl
çıkarmak
karanlık
aydınlıkla..

şiiri dönemin asıl ruhudur: yanmak ve kurtarmak!...

Faruk'un cümlesi sadece ilk kısmından ibaret olsaydı ve sanat kurtarıcı, sanat kurtarıcıdır gibi bir cümle olsaydı mesele tamamlanırdı. İşte bütün bunları yazar, söyler, onun da kendi döneminin egemen ruh ikliminde yaşadığını, onun içine doldurduğunu dile getirirdik. Mesele tamamlanırdı.

Ama öyle değil. Bir de ikinci kısmı var bu cümlenin ve *sanat bizi varlığımızdan şüpheye düşürür* diyor.

Bu şaşkıncı. Dikkat çekici. Ve benim için çarpıcı.

Çünkü, yukarıda verdiğim 'kurtarıcılık' kavramının çizgisini sürdürürsem varlık, kuşku ve varlıktan kuşkuya düşmek söz konusu bile değildir. Fakat Faruk varlıktan kuşkuya düşürerek sanatın kurtardığını söylüyor.

O zaman ben de aynı çizgiyi izleyerek bir saptamada bulunayım.

Sanatın varlıkla olan kesinkes Heideggerci ilişkisine burada girmeyeceğim. Ama şu kadarını vurgulayayım. Heidegger, evet, sanat yapıtını gerçekliğin teşekkül ettiği 'yer' olarak belirtiyordu: *aletheia*. Ama sanat yapıtının (ve sanatın) onun varlık dediği *dasein* ile sorunlu

ve çetrefil bir ilişkisi vardı ki, bu çelişki ve kısıtlamalar neticede Heidegger'i *Kebre* (dönüş) dediği farklı düşünceler üretmeye götürecekti.

Faruk'un o dönemde bu konularla ilgilendiğini sanmıyorum. Kimse Heidegger okumuyordu Türkiye'de. Dolayısıyla buradaki *varlık-kuşku* ilişkisini başka perspektiflerle ele almak gerekir. Onu gene yukarıda belirttiğim kontrol çizgileri içinde tanımlamanın doğru olduğu kanısındayım ki, iki nokta üstünde durmak istiyorum.

Birincisi, Faruk'un elbette bildiği '*absurd*' (saçma) tiyatrosunun (ve psikolojisinin) anlamıdır. Hepimiz bunu önce *Ionescu*'nun oyunlarından öğrendik. Ama *Ionescu*'da saçma çok farklı bir anlam içerir. Asla varlıkla metafizik bir ilinti kurmaz. Bu büyük oyun yazarı tam tersine bütün o ironisine rağmen gayet somut hatta mekanik bir tiyatrodan yanadır.

Saçmanın varlıkla olan ilişkisini sorgulayan *Beckett*'tir.

Godot'yu *Beklerken* oyununun yeryüzünü sarsmasının anlamı budur. Beckett, sırrı hala parça parça çözülür bir şekilde ama henüz tam çözülmemiş bir gizemlilik içinde varlığın kurtuluşla olan ilişkisini Hristiyan metafizikine örtülü göndermelerle ama daha ziyade bir kurutulmuş *olmadığını* da bilecek şekilde dile getirir. *Worstward Ho*'da söylediği '*Yenildin mi, iyi, bir daha yenil, daha iyi yenil*' sözleri bu yaklaşımı perçinler. Zaten Beckett aynı zamanda '*en büyük günah doğmaktır*' demiş adamdır.

İkincisi, şu: Faruk'un bu düzlemde bir *varlık-kurtarıcı-sızlık* ilişkisini kafasında gezdirdiği kanısındayım. Kişisel ve gündelik hayatında da bu anlayıştan, bu yaklaşımdan izler bulabiliriz. Şundan...

Faruk vazgeçmiş ve vazgeçen biri değildi. Tersine, kalan ve direnen bir kişiydi. Dost canlısı oluşu, herkesle kurduğu yakın ilişki onun ana özelliklerini meydana getiriyorduydu bu gene direnmenin bir başka göstergesiydi. Bunu, *Siyah Beyaz*'da Cuma akşamları çalınan

And he once again finds salvation in God. (I have to say, the stronger parts of the novel are where God is criticized and the weaker parts are where God is defended.)

This concept of redemption and saviorhood was very prevalent in the Turkey of the 1970s in which Faruk lived and grew up. In the period that started with the events of 1968 and continued until 1980, “redemption”, “heroism”, and ultimately “martyrdom” made up the period’s spirit, its structure, its texture; basically the whole atmosphere of the era. In a period shaped by the executions of Deniz Gezmiş and his friends and defined by the tens of thousands of young people whom the coup of 1980 essentially tried to eradicate in its dungeons, what could be more natural than art itself being seen as a redeemer? The socialist realist art was to bring light to the masses, help them achieve a new awareness, carry them to redemption. This poem by Nazım Hikmet that I am quoting here conveys the real spirit of the period: one of burning and redemption.

If I do not burn
if you do not burn
if we do not burn
how will the light
vanquish the darkness?

If Faruk’s sentence was simply made up of its first half and simply said that art redeems or that art is redemption, that would be it. We would simply have written all of the above, say that he was living in the spiritual climate of his era and wished to express it. That would be it.

But that is not it. There is a second half to the sentence, and it says that *art makes us doubt our own existence*.

This is surprising. It is striking. It is compelling to me.

Because, if I were to continue this line that I have drawn about the concept of “redemption,” then existence, doubt and doubting existence would be out of the question. But Faruk states that art redeems by making you doubt existence.

Then I have to follow that same line in order to make a statement.

I will not get into the decisively Heideggerian relationship between art and existence here. But let me underline this much. Yes, Heidegger specified that the artwork was a “place” where reality took place: *aletheia*. But the artwork (and art) had a difficult and complicated relationship with *dasein* (“being” or “presence”), and this contradiction and these limitations would ultimately lead Heidegger to the production of different ideas which he called *Kehre* (“u-turn”).

I doubt that Faruk was interested in these subjects at the time. No one read Heidegger in Turkey back then. So perhaps it is necessary to look at this relationship between existence and doubt from different perspectives. I still believe it would be correct to define it within the control lines I have established above, so I would like to underscore two points.

The first of these is the Theater of the Absurd (and its psychology) which Faruk undoubtedly knew, and its meaning. We learned about this from the plays of Ionesco *at first*. But the absurd carries a different meaning with Ionesco. There is never a metaphysical connection with existence. On the contrary, this great playwright is on the side of a very concrete or even mechanical theater despite the irony.

It was *Beckett* who questioned the absurd’s relationship with existence.

That is the meaning of *Waiting for Godot* being so groundbreaking. Beckett articulates the relationship between existence and redemption in a way that this secret is solvable

müziğe kadar uzatmak mümkün.

O zaman bu kurtarıcılık ve varlıktan kuşkuya düşmek ilişkisinin sanat düzlemindeki anlamı Faruk bakımından açıktı.

Faruk, sanatın insanı kendi benliği, bençilliği hakkında kuşkuya sürüklediğini düşünüyordu. Varlık dediği/miz kendimiz hakkında, ego merkezli kurduğumuz, anlamlar, algılar ve kabuller dünyasıdır. Varlık gündelik ilişkilerimiz içinde egomuzdur. Elbette Hedeggerci anlamda '*dünyaya atılmışlık*' duygusunu yaşarız. Ama onu da gene egoyla aşacağız.

Faruk, sanat yapıtının, bizi kendimize ait bildiklerimizden, kabullerden uzaklaştıracığını, bizi soyutlayacağını, belki '*evrensel bir töz*'e dönüştüreceğini düşünüyordu. Ondan sonra yani kendi varlığımızın evren-merkezli oluşundan kuşkuya düştükten sonra kazanacağımız yeni ve 'yücelmiş' kişilik üstünden başkalarıyla bir 'kurtarıcılık' ilişkisi kurabilirdik.

Kısacası, Faruk, bu *metafizik/mistik* bir yan anlamla okunabilecek cümlesinde bile başta tanımladığım üzere *sanatın somut işlevine* göndermede bulunuyordu. Bu sanatın tözüne dönük soyut bir değerlendirmeydi. Belli bir tür, belli bir akıma dayanan, belli bir anlam içeren sanata değil, töz olarak, öz olarak sanata dönük bir değerlendirmeydi. Ondan daha ötesi ve fazlası *insanın evrensel varoluş trajijini* aşmak için sanatı bir araç olarak değerlendirmeyi öneriyordu.

Nihayet galiba iflah etmez bir iyimserlikle, ben-merkezcil bir dünyadan, varlığımızı/benliğimizi 'sağaltarak' çıktıktan sonra gene 'kurtarıcılar', gene 'kahramanlar', gene 'kurbanlar' olabilirdik. Bu sanata hayli devrimci bir anlam yüklemektir. 1970'lerde ki genel siyasa düzlemi hatırlanırsa ve sanatın o meyanda işlevselleştirildiği düşünülürse, Faruk'un o günlerde veya çok sonra, hiç önemli değil, sanatı dar bir mihverden kurtardığını, ona alan açtığını, ona sonsuz bir özgürleştirme olanağı kazandırdığını söylemek gerekiyor. 'Formel' veya 'politik'

sanat değil, sanatın doğrudan kendisidir bu imkanı hazırlayan. Bu bir yerde sanatı insanın üstüne çıkararak, ona aşkın hale getiren bir yaklaşımdır. Ama buradaki inancın öznesi sanat değil insandır.

Amaç Faruk'a göre oydu: kurtarıcılık ve seçilmiş kurbanlık! Bu kavramların içerdiği 'yüce' duygusu! Bunların tümü doğrudan insana dönük, ona yönelik bir inancın uzantısıdır. Sait Faik 'dünyayı güzellik kurtaracak' diyordu. Faruk o söze yeni bir boyut katmış, sanata, insanı varlığından yani kendisinin tek olduğu düşüncesinden arındıracak şekilde yeni bir işlev yüklemiştir.

Faruk sadece sanatla olan ilişkisini değil hayatla olan bütün ilişkisini şimdi anlıyoruz ki bu anlayış etrafında kurdu.

Yaşantısı bunun tanıklığıdır.

piece by piece, but remains within a mysteriousness as of yet unresolved, with implicit references to the Christian metaphysics and, more importantly, knowing that there is no redemption. This quote from *Worstward Ho* underlines this approach: “Ever tried. Ever failed. No matter. Try again. Fail again. Fail better.” Beckett, after all, is a man who once said “The only sin is the sin of being born.”

The second point is this: I believe that Faruk had the trine of existence-redeemer-lack thereof in his mind. We can find traces of this approach in his personal and daily life. Here is why...

Faruk was not a man who gave up or one to give up. On the contrary, he would stay and resist. If his friendliness, and the close relationships he formed with everyone make up his main quality, that was simply another sign of his resistance. You can extend this to include even the music that played on Friday nights in Siyah Beyaz.

Then, the meaning of this relationship between redemption and doubting existence in terms of art was clear in respect to Faruk.

Faruk believed that art led people to doubt in terms of their self and their self-centrism. What he/we called existence is the world we build about ourselves, centered on the ego; a world of meanings, perceptions and concessions. The existence, in our daily relationships, is the ego. Naturally we feel that sense of having been “thrown” into the world in the Heideggerian sense. But we also overcome this with ego.

Faruk thought that artwork would distance us from what we know about ourselves, from concessions, that it would abstract us and turn us into a “universal essence”. Only after that, that is to say, after we have become doubtful of our existence being universe-centric, could we form “redeeming” relationships with others through this new and “ascendant” personality.

In short, Faruk, in this sentence that could be interpreted to contain metaphysical/mystical connotations, was referring to the concrete function of art that I have previously defined. This was an abstract assessment regarding the essence of art. It was an assessment not of a specific type or movement of art or one that contained a specific meaning, but art in its essence, its core. More than that, he proposed an assessment of it as a tool to overcome the existential tragedy of man.

Ultimately, with an incorrigible optimism, after leaving a self-centric world by “treating” our existence/selves, we could be “redeemers”, “saviors”, “victims” once more. This would be attributing a very revolutionary meaning to art. If you consider the general political climate of the 1970s and consider that art was functionalized in such a stage, we have to say that Faruk, in those days—or much later, that is beside the point—saved art from a narrow path, opened new venues for it, and gave it a limitless opportunity for becoming free. It is not “formal” or “political” art but art directly itself that has allowed this opportunity. In a way, this is an approach that raises art above people and turns it transcendent. But the subject of the belief here is not art, but people.

For Faruk, this was the purpose: redemption and martyrdom sacrifice! The sense of “exaltation” that these concepts involve! These are all the extensions of a belief directed towards mankind. Sait Faik once said that beauty would save the world. Faruk added a new dimension to that notion, and ascribed a new function to art that would purify mankind from its own existence, from the thought that it was singular.

We now understand that Faruk based not just his relationship with art but his relationship with life around this idea.

His life is testimony to that.

BERNARD MALAUZAT

Christian Babou, Fulya Sade,
Bernard Malauzat, Faruk Sade,
Siyah Beyaz, 1998

Siyah Beyaz yalnızca Ankara'daki diğer sanat galerileri arasında herhangi bir galeri değil, her cuma akşamı Kavaklıdere'nin, çağımız başında Ankara bağlarının yeşerdiği 'Kavaklı Dere'sinin en müzikal barı.

Siyah Beyaz öncelikle siyah ve beyaz mermerden bir şömine. Yazları Bodrum yöresinin gümüşü kumsallarıyla ünlü Gümüşlük Koyu'na göç eden dünyanın dört bir yanından dostları, kış ayları süresince ısıtan bir şömine.

Tüm bu dostların siyah beyaz fotoğrafları barın duvarlarını süslüyor. O fotoğraflarda; felsefe profesörü, sinema oyuncusu Şahin'i, Sinan ve modern mimari üzerine bir yansımali eserin yazarı mimar Uzun Ahmet'i, diplomat Şakir'i, Ankara Film Şenliği yöneticilerinden cerrah Kısa Ahmet'i, şehirci Hüseyin'i, Devlet Bilimsel Araştırma Merkezi Başkan Vekili Metin'i ve eşlerini bulabilirsiniz.

Faruk Sade de aynı ekipten mimar, sabahlara kadar süren proje çalışmalarının yorgunu, Avrupa gezgini, 'Parisli Türkler'e özlemi var.

Galerinin açıldığı 1984'ten bu yana;

Mehmet Nazım'ın yanı sıra, Hakkı Anlı, Alantar, Mehmet İleri, Sinan Bıçakçıoğlu, Honour Haiart, Selim Turan, Ali Atmaca gibi sanatçıların eserleri sergilendi. Tabi ki başkaları da geldi; Viyana'dan, Brüksel'den, Göttingen'den veya Amerika'dan, ama onlar hep dostları idi.

Faruk Sade'nin özel bir sanat felsefesi yok. O; hoşuna gideni, değişik olanı sergiliyor, özellikle de nitelikli olanı. Yalnızca imzalarını satmakla yetinenlerden nefret ediyor. Faruk için resim, ulaşılamayan acıları veya yaşamın özünü açığa çıkarmalı. Faruk Sade'nin galerisine isteyen herkes giremez. Bir cömertlik belgesi gerekiyor.

Kaynak: 7 Çağdaş Fransız
Sanatçısı Katalog Yazısı, Eylül 1992

Siyah Beyaz is not just another gallery among all the galleries of Ankara; every Friday night, it is also the most musical bar of Kavaklıdere¹, the poplar covered river where the vines of Ankara grew at the turn of the century.

Siyah Beyaz, first of all, is a black and white marble fireplace. It is a fireplace that, through the winter months, warms all the friends who gather from all around the world at the Gümüşlük Cove— known for its silvery beaches— in the Bodrum region during the summer.

The black and white photos of these friends adorn the walls of the bar. In those photographs, you can find Şahin the philosophy professor and film actor, Tall Ahmet the author of an article that reflects on Sinan and modern architecture, Şakir the diplomat, Short Ahmet the surgeon who organizes the Ankara Film Festival, Hüseyin the city planner, Metin the Deputy Chairman at the State Scientific Research Center, and many of their peers.

¹Tr. roughly, “River with Poplars”

BERNARD MALAUZAT

Faruk Sade is an architect of the same ilk; the exhausted one from all-night projects, a traveler of Europe with a longing for the ‘Parisian Turks’.

Since 1984 the gallery opened, the work of many artists such as Mehmet Nazım, Hakkı Anlı, Alantar, Mehmet İleri, Sinan Bıçakcıoğlu, Honour Haiart, Selim Turan, Ali Atmaca have been displayed in the gallery. Indeed some others came, too: from Vienna, Brussels, Göttingen or from America; those were friends.

Faruk Sade does not have a specific philosophy in art. He displays what he likes, what is different, especially what is quality. He hates those who simply sell their signatures. For Faruk, painting needs to uncover unreachable pain or the essence of life. Not everyone can get into Faruk Sade’s gallery. It requires a certificate of honesty.

Excerpted from the text of 7 Contemporary French Artists, September 1992

Arkadaşa Sırt Yaslamak

Mimar Murat Artu benim çok eski, can bir dostumdur. Senede toplam 15 gün beraber olsak da, 350 gün merhabalaşırdık ve her bahane ile adı geçerdi. Murat benim Ankara'daki dost ordumun da mimarıydı.

Yıl 84 ya da 85 idi. Yine Ankara'da Artu-larda sucuklu yumurtalı kahvaltıdan sonra "Gel, sana birisini tanıştıracam" dedi. Yan apartmanın çatısına çıktık. Beni Faruk'a tanıttı, Faruk'u bana tanıttı. O nasıl bir tanıştırmaysa, 2016 Ağustos'una kadar sürdü. 31 yıl = 11 315 gün ediyor!!!

Açmayı düşündüğü sanat galerisinin ilk sergisini bana teklif ettiğinde, ileride orada 15 sergi açacağımı bilmiyorduk henüz.

Bana başka galerilerden gelen sergi tekliflerini reddettikçe ben, Faruk'a gelip "Siz sanatçınıza ne yapıyorsunuz ki, bizlerle veya başkalarıyla çalışmıyorlar?" dediklerinde "Ben bir şey yapmıyorum, sadece onlar benim dostum" derdi.

Hatta görüşlerine pek kulak asmadığım bir ressam bile "Yahu Faruk'a ne kadar yaslan-

mışsın senin sırtın kolay yere gelmez" demiş idi. Ne yapsındı Bihrat Mavitan? Faruk'la çok sıkı dost olmuştu. Eh, dost dediğine de yaslanılır. Biz böyle görmüştük.

Sonra Mavitan çetesi olarak bütün Mavitan ailesi; Vedat, Bihrat, Alev, Tan sergi açtık Faruk'un mekanında... Bir gün sıra Tane'de.

Sevgili eşi Fulya Sade ile eşim Alev çok sıkı bir dostluk inşa ettiler. İmrenilesi bir dostluktur bu da.

Yatağında doğan Sera Sade şimdi galerinin komutanı olunca, ki bu Faruk'un rüyasıydı, onun dilediği gibi yürütüyor her şeyi...

Yani şimdi biz sırtımızı taze bir dostu da yasladık devam ediyoruz...

Faruk önden yer ayırmaya gitti. Biz de rahat edeceğiz gittiğimizde...

The architect Murat Artu is a dear old friend of mine. Although we get in a year in total for 15 days, on the remaining 350 we were greeting each other remotely and his name was mentioned somehow each time. Murat was “the architect” of my Ankara friend crew, as well.

The year was '84 or '85. Once again in Ankara, after an eggs and ham breakfast at Artu's, he told me “Come over I am going to introduce someone to you”. We went up to the next building's rooftop. He introduced me to Faruk and Faruk to me. It was such a meeting that; it lasted until August of 2016. 31 years = 11 315 days in total!!!

When he proposed the first exhibition in the gallery to me where he was planning to establish, we didn't know yet that I would open 15 exhibitions more there.

The more I declined the exhibition offers from other galleries, they were asking Faruk “What do you do to your artists that they won't work with us or with others?” He replied “I

don't do anything; simply they are friends of mine.”

A painter whom opinion I was being pretty negligent too once even said; “You leaned your back to Faruk so tightly; that there is nothing that you could not overcome” What was he to do? Bihrat Mavitan had become close friends with Faruk. You lean your back to your close friend. That is what we were taught to do.

Later, each member of Mavitan family, the gang; Vedat, Bihrat, Alev, Tan opened an exhibition at Faruk's place... Tane will be the next.

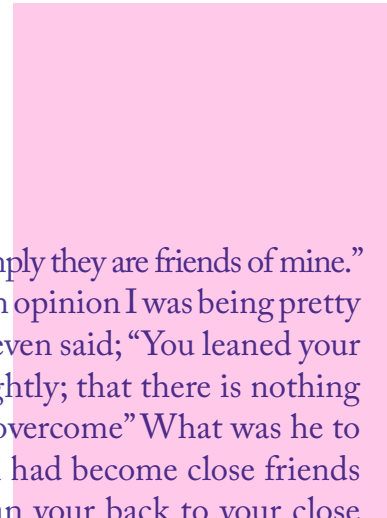
His dear wife Fulya Sade and my wife Alev have constructed a solid friendship. It's a friendship to be admired.

Since Sera Sade, who was born on my bed, is now in command of the gallery—just as Faruk used to dream, she's running everything as he would...

So now we leaned our back to a recent friend, and we go on ...

Faruk took off ahead to save us seats. We'll be comfortable when we get there...

BİHRAT MAVİTAN

Faruk için;

*Bir insan olsun
Olsun da burada
Bir insan olsun
Orada,*

*Nerede olursa olsun
Bir insan
Gitse olsun, kalsa olsun
Giderse olan, gitmezse duran*

*Aranır bir insan bir insanı
Arar bir insanı bir insan*

*Söylenemiyor çok şey
S u s m a d a n ...*

Özdemir Asaf
Bebek İstanbul

For Faruk;

Let there be a person

Let him be here

Let there be a person

There,

Wherever he is,

A person

Let him be, whether he stays or goes

If gone, he is; if not, he stays

A person sought a person

A person seeks a person

You can't say many things

Without falling silent...

Özdemir Asaf
Bebek, İstanbul

Bihrat Mavitan & Faruk Sade,
Siyah Beyaz, 1999

Ben “hepimizin” diyeyim siz “çoğumuzun” (diye okuyun) içinde yatan bir yaratıcılık ivmesi yok mudur? Bir şeyler yapmak istersiniz. O şeyi sunmak, paylaşmak istersiniz. Ama ya ortam yoktur ya da zaman. Belki de çekingensinizdir. Olmaz. Sizin yaratıcı içsel devininiz ortam bulamaz. Sonunda o içsel heyecanınız paylaşılamaz erir ve zamanın acımasız girdabında yok olur gider.

Bende de oldum olası bir görsel sanat üretme dürtüsü olageldi. 1966’da ilk sergimi Yiğit Coşkun ve İraj Shojai ile açtım. Ürettiğim güçlü biraz “architectonic” olan soyutlamalar bence Dünya heykel sanatında öncül yapıtlarla boy ölçüşecek nitelikteydi. Ankara’nın kısır ortamı içinde doğru dürüst belgelenemeden, fonda kullandığımız Poulenc ve Mimaroglu’nun müziği ile izleyenlerin belleklerinde bir tortu olarak kaldı. Hala anılır.

Yirmi yılı aşkın bir uykunun ardından içimde sakladığım sanat özleminin ürünlere

dönüşmesi Faruk Sade sayesinde ve desteğinde gerçekleşti.

Faruk’u ODTÜ Mimarlık Fakültesi birinci sınıfta, öğrencim olarak tanıdım. Yaratıcı, sempatik, bilgili ve bilinçli bir öğrenciydi. Anımsadığım en önemli özelliği sıkı dostlukları olan ama tümüyle bağımsız bir gençti.

Stüdyoda projelerine yeterince vakit vermiyor ve hak etmesi gereken notları alamıyordu. Yıl sonunda ona yılı tekrar edip average’ini yükseltmesini ve kendisini akademik kadroya hazırlamasını önermiştim.

Bana çok kesin bir biçimde, “Yok. Hoca, sen bana notum neyse ver ben bildiğim gibi devam edeyim.” demişti. Notu düşük değildi ama çok daha yüksek olabilirdi. Ertesi yıl ikinci sınıf jürisinde projesini gördüğümde hayran olup, bir üniversite hocasının yapacağı bir jest ile ondaki yeteneği önceki yıl saptayamadığımız için, açıkça özür dilemiştim. Bu olay aramızda bir eskiyi anma şakası

Bence Faruk

SUHA ÖZKAN

Do not all of us—well, most of us, have a creative potential that lies within? You want to do something. You want to present or share them. You either have no place or time. Maybe you are just shy. Things go nowhere. Your inner creativeness fails to find a space for itself. In the end, your inner enthusiasm, unshared, dims and disappears into the merciless vortex of time.

I had the urge to create visual art as long as I have known myself. I had my first exhibition in 1966 with Yiğit Coşkun and İraj Şojai. The powerful “architectonic” abstractions that I created, I think, have the quality compared to the international precursors. It was not able to be properly documented by the poor art circles of Ankara at the time. It remained a little sliver of a memory in people’s minds with the Poulenc and Mimaroglu music we used in the background. It is still mentioned today.

That yearning for art that I had hidden inside for over twenty years managed to transform into artwork realized under the favour and the support of Faruk Sade.

I met Faruk in his first year at the METU Faculty of Architecture as my student as my student. He was a creative, sympathetic, conscientious student. His most important characteristic that I can remember was that he had strong friendships but was also very independent.

He did not spend enough time on his projects at the studio, could not get the grades he deserved. At the end of the year I suggested him that he should repeat the year to raise his GPA and get ready to enter in academia.

He told me, very curtly, “No. Professor, why don’t you just give me whatever grade I deserve and let me keep doing what I know.” His grades were not too low, however they could have been a lot higher. The next year,

olarak onyıllarca sürdü gitti.

“Abi, sen averajımı yükseltiyim diye beni çaktırmak istedin. Beni akademik yapacaktın.”

Ben; “ Ama, sonra yeteneğini izleyince özür diledim.”

“Doğrudur.” derdi ve sarılıp kucaklaştık.

Faruk üstün yetenekli tasarımcı bir mimar olarak meslek hayatına atıldı. İyi bürolarda çalıştı. Yarışmalarda dereceler aldı ve çok erken bir zamanda adından söz ettirdi. O mimarlık ve tasarım alanında mesleğini sürdürdü, ben de akademik alanda. 1980’lerde ikimiz de alan değiştirdik. Ben ODTÜ’yü bırakıp yönetim görevi ile İsviçre’ye taşındım. Faruk da Türkiye’de var olduğuna inandığı nitelikli çağdaş sanatı kanıtlayıp desteklemeye karar verdi. Faruk’un tüm varlığını bu konuya ayırmasını bir çok kesim beklemiyordu. Siyah Beyaz girişimi olumlu bir sürpriz olarak karşılandı. Onun inanmışlığı, ailesinin ve Fulya’nın eşsiz desteği ile başarı daha en başından görülmüyordu.

Sık sık Cenevre’ye gelirdi. Buluşur söyleşirdik. Ona henüz eskiz aşamasında bile olmayan düşüncelerimi aktardığımda, “Tamam abi,” deyip cep takvimini çıkardı ve altı ay sonraya tarih verdi. 28 Eylül 1990. Benim sergimin açılış tarihiydi.

Hemen evin bodrumunu işliğe dönüştürdüm. Günler haftalar su gibi akıp geçti. *Biçim ve Bağlam* Siyah Beyaz’daki ilk sergim oldu. Tuvale basılmış fotografik bağlam üzerine yağlı boya eklemelerden oluşan bir sergiydi. Benim sekiz yıl boyunca geçtiğim ülkelerden izlenimleri bambaşka bir izlenimle sunuyordu.

Sonraki sergi dört yıl sonra gerçekleşti. Temelinde Faruk’un işlerin fiyatlandırılmasında tuval büyüklüğünün ön plana çıkmasına anlam veremeyen eleştirisi vardı.

Öfkeyle, “Resimleri metrekaire ile satacağım,” deyince, ben de heyecanlanmışım.

“Ben yaparım,” dedim. Yine hemen tarih verdi 29 Nisan 1994.

Bu kez evin bodrumu gerçekten bir resim atölyesi oldu. Yoğun seyahatler ve yönetim işlerinden arta kalan zamanda Siyah Beyaz için çalışmak başlı başına bir keyifti. Resimleri toparlayıp pvc borunun üstüne sardım. İrice bir halıdan büyük koskoca rulonun ne olduğunu anlatmak zordu. Ankara Gümrüğü’nde olay oldu. Açıklayınca ticari bir değeri görülmediğinden, gümrükten kolayca çıkıp gergi ve çerçeve için atölyeye erişti. Sonradan Türkiye sanat ortamında olay olan *Boş Çerçeve*’yi 1994 de gerçekleştirmiştik. Dileyen resmin sadece beğendiği kesimini satın alacaktı. Göz önünde canlandırmak için boş çerçeveler ve tarihi folklorik onlarca makas sunumun ekleriydiler. Tüm bu “yaramaz” eleştirel ortamın oluşmasında Fulya’nın bitmek bilmeyen neşesi ve nüktedanlığı önemli desteğimizdi. Bu sergi Siyah Beyaz’ın 10. yıl kutlamaları kapsamında İstanbul Atatürk Kültür Merkezi’nde de yer aldı. *Parçala-R* epey ses getirmişti.

Bir sonraki sergim yine dört yıl sonra gerçekleşti *Renklerin Tadı: Lapis Lazulili Sabanda Yumurta* yine iş edindiğimiz farklılığın başka bir ürünü idi. Bir tür masaüstü fotoğraf tekniği ile mavi, sarı ve beyaz siyah fonda dans ediyordu.

Yıllar sonra Retrospektif sergisinde tanışıp konuştuğum Roy Lichtenstein’a “Her sanat akımı bir ay geçmeden Türkiye’ye gelir. Ama nedense ‘comics’ konusu hiç çalışılmadı,” dediğimde. “Resim yapıyormuşsun. O zaman sen yap.” demişti. Ben de ona söz verdim ve Sezgin Burak’ın Tarkan’ı ile Faruk Geç’in melodramlarından çıkan “Pop” saptamalar yaptım. Sanırım Faruk en çok o sergimi beğenmişti. Sonra aynı tonda gerçekleştirdiğim *Öpüşmeler* ile Contemporary İstanbul’da beni galeri sanatçısı olarak sunarak onurlandırdılar.

Siyah Beyaz’daki son sergim tekrar fotoğraf üzerine oldu. Kamerayı fırça gibi kullanarak ışık kaynaklarını renk ve doku üreticisi

when I saw his second year jury project, I was amazed and apologized to him -which would now fit a professor's behaviour- indicating not being able to see the talent in him the previous year. This incident went on to become an inside joke for many years.

"Man, you tried to fail me so I could raise my GPA. You were trying to make me work in academia." I said; "But I apologized once I saw your talents." "That is right," he would say, and we would hug.

Faruk started his professional life as an extraordinarily talented architect. He worked in good offices. He won awards at competitions and pretty soon his name had become known well in those circles. He continued his work in the architecture and design fields and I did mine in academia. In the 1980s, we both changed fields. I quit METU and moved to Switzerland for an administrative work. Faruk decided to support quality Turkish contemporary art which he believed in. Many have not expected Faruk to submit himself fully to this subject. The Siyah Beyaz endeavor was confronted as a pleasant surprise. With his dedication, and the unparalleled support he had from his family and from Fulya, the success was in sight from the start.

He used to visit Geneva often. We were meeting up and chatting. When I explained my ideas, which were not sketching level, to him, he simply said "Alright, man." and pulled out his pocket calendar and gave me a date for 6 months later. September 28th, 1990. That was the opening date for my exhibition.

I turned my basement into a workshop right ahead. The days and weeks went on the blink of an eye. *Biçim ve Bağlam*¹ was my first show at Siyah Beyaz. It comprised of additions made with oil on photographic context printed onto canvas. It presented my impressions of the countries I have been to through eight years with a different impression.

The next one took place four years later. At the root was Faruk's criticism of how big a role the size of the canvas played in the pricing of the artwork.

"I am going to sell the paintings by the square meter." he had angrily said, which got me excited. "I will do the art works." I said. Once again I got a date immediately: April 29th, 1994.

This time the basement really turned into a painting workshop. Doing works for Siyah Beyaz in my free time between constant business trips and administrative work was a pleasure on its own. I took the paintings and wrap them around pvc pipes. It was tough to explain a huge roll of canvas larger than a carpet. It caused an incident at the Ankara customs office. Once explained, they easily left the customs, because they had no trade value, and reached the workshop for stretching and framing. *Boş Çerçeve*² in 1994, later became a big deal in the Turkish art world. People could just buy whichever part they liked on a painting. We included empty frames for reference and many historical, folkloric scissors. During the creation of all of this "useless" criticism, Fulya's endless joy and humor was an important support. This exhibition was also a part of the 10th year celebration of Siyah Beyaz at the Istanbul Atatürk Cultural Center. *Parçala-R*³ made a big impact.

My next exhibition was once again four years later. *Renklerin Tadı: Lapis Lazulili Sabanda Yumurta*⁴ was another product of the clear distinctiveness of our work. Blue, yellow and white were dancing over a black background with a sort of desktop photography technique.

Years later when I met and talked to Roy Lichtenstein at his Retrospective, I told him "It takes only a month for every new art movement to reach Turkey. But for some reason no one has tried *comics* yet." He replied "I have heard that you also paint. Why don't you use

olarak kullandım. *LightART* sergisinin ürünleri özellikle otel lobileri olmak üzere birçok kamusal alanda izleyicileri ile buluştu.

Sanat çalışmalarına biraz ara verdim.

Faruk konuştuğu insanlara dokunmaya bayılırdı. Çevrede dokunacak kimse yoksa dört parmağı ile saçlarını geriye atıp o unutulmayacak iç ısıtan gülüşü ile hem kendisi ile hem hem de herkesle dalgasını geçirdi. En son, geçtiğimiz yaz Murat Artu'nun bürosunun bahçesinde, elinde birası, pazılarımı yoğurarak, "Abi sana kalsa 1973'te beni çaktırıp profesör yapacaktın." deyip kahkahasını atmıştı.

Siyah Beyaz, Fulya ve Sera ile emin ellerde başarıdan başarıya koşuyor. İşte misyon böyle olmalı: Nesiller boyu sürecek bir bayrak yarışı.

Faruk nitelikli bir galeri açmanın ve sürdürmenin ötesinde bir kurum, bir ekol kurdu. Huzur içinde uyusun.

1990'dan bu yana Siyah Beyaz sanatçısı.

this subject?" I promised him that I created "Pop" implications out of Sezgin Burak's Tarkan and Faruk Ge's melodramas. I think Faruk like that show of mine most. Another exhibition in similar tone, *Öpüşmeler*⁵ was honored by him introducing me as his gallery artist in Contemporary İstanbul.

My final exhibition at Siyah Beyaz was again on photography. I used the camera as a brush and light sources as my generator of color and texture. The pieces from *LightART* met their audience at many public spaces, especially at hotel lobbies.

Then I took a break on my artistic works.

Faruk loved touching people while talking to them. If there were no person around to touch, he would push his hair back with four fingers and mock both himself and everyone else with his unforgettable warm smile. Last summer I saw him at Murat Artu's office yard; holding a beer, grabbing me by the bicep and said, laughing, "Man, if it were up to you, I would have failed in 1973 and would have turned me into a professor.

Siyah Beyaz is still running through a huge success under Fulya and Sera's deliberate direction. The mission should be like that. A relay race long for generations.

Beyond establishing an eligible gallery, Faruk created an institution, a school. May he rest in peace.

¹ Tr. "Form and Context"

² Tr. "Empty Frame"

³ Tr. "Cuts"

⁴ Tr. "The Flavor of Colors: Fried Eggs with Lapis Lazuli"

⁵ Tr. "Kisses"

Faruk Sade, Bodrum, 2009

Siyah Beyaz Bir Çocuğun Rengârenk Dünyası

Üniversiteden ve Yankı dergisinden aldığım paranın ödeyebildiği tek bana ait yer orasıydı. Duvarları fotoğraflarla doluydu. Uğur Mumcu'nun bir portresi... Beckett'in o harika pozu... Bir Sartre ve Beauvoir. Komet... Daha sonraki yıllarda bizler... Sedat Ergin, Cengiz Çandar, Hasan Cemal, ben, Ufuk Güldemir...

Hepimiz solcuyduk. Bütün dünyamız solcuydu. ODTÜ mimarının bütün havası oraya sinmişti. Mimarının efsane hocası Max Meineke dolaşıyordu sanki o barda. Son defa gittiğimde artık genel yayın yönetmeniydim. Artık cebimde para vardı.

Viskinin en iyisi yoktu orada ama... Türkiye değişmişti. Bizler de...

Faruk ise aynıydı. Fiyatları da... Oraya son gittiğimde bir Rolling Stones şarkısı çalıyordu. **"Time is on my side..."** Genç yıllarımızdı... Zaman bizim saflarımızdaydı. Şimdi top rakip sahaya geçti...

Ankara'da 12 Eylül ertesinde en büyük sığınağımız Siyah Beyaz barın sahibi Faruk Sade öldü...

Dün Tansu Instagram'daki sayfasına resmini koymuş.

Altına şunu yazdım
"Tansu bu ne biçim bir şey ya... Bu yıl hep arkadaşlarımız ölüyor... Biz niye hâlâ yaşıyoruz sevgilim..."

ERTUĞRUL ÖZKÖK

It was the only place that the money I got from the university and the Yankı magazine could afford.

A portrait of Uğur Mumcu...

That wonderful pose of Beckett...

A Sartre and a Beauvoir.

Komet...

And in following years, us...

Sedat Ergin, Cengiz Çandar, Hasan Cemal, me, Ufuk Güldemir...

All of us were left-wingers. The left-wing politics were our whole world. The air smelled like METU Department of Architecture in that place. It was like their legendary professor Max Meineke was wandering at the bar. The last time I have been there I was the Editor-in-Chief. I had cash in my pockets.

They did not have the best whisky there,

but... Turkey had changed.

And so had we...

Faruk, however, remained the same.

And so did his prices...

The last time I have been there, a Rolling Stones track was playing. **"Time is on my side..."** We were still young... Time was on our side...

Now the ball is in their court...

Faruk Sade, the proprietor of Siyah Beyaz— Our greatest sanctuary in Ankara after September 12th, has passed away.

Yesterday, Tansu put up a photo of him on her Instagram page.

Under it, I commented:

"Tansu, what the hell... We keep losing friends this year... Why are we still alive, darling..."

Source: Hürriyet Newspaper, August 2, 2016

Faruk bayağı hiperaktif bir adam. Kabına sığamayan adamlardan bir tanesi. Mutlaka bir şey yapmak istiyor. Çok derinde bir yerde yaptığı şeyin anlamlı olmasını istiyor. Fakat bu anlamlı olan şeyi yaparken de onun o her zaman var olan sokak çocuğu haliyle, su içer gibi yapmak istiyor. Başka nasıl olabilir ki, bu zaten böyle yapılırdı. Oysa yaptığı şeylerin bir çoğu dünyanın herhangi bir yerinde -sadece burada da değil- çok ciddi ve çaplı işler. Halbuki Faruk'un yapısal olarak bu sokak çocuğu hali çok önde durduğu için, bunları kendiliğinden olan şeylermiş gibi yapıyor. Benim meselâ onda çok hoşuma giden bir taraftır. Buna böyle inanılmaz bir misyon yüklemes ama bunlar sonunda inanılmaz bir misyon taşırlar. O, bu nedenle ortaya çıkmaz ama bu sonucu üretir. Ve kendiliğinden üretir. Dolayısıyla Faruk'un bu tarafını hep çok sevişimdir. Önemser ama önemsedğini ayrıca anlatmaz bizlere. Onun yapma biçiminin içerisinde kendiliğinden oluşan bir şeydir. Bildiği öyle olduğu için, onu rahatlıkla yapar.

Aslında ilginç bir şey söylüyorsun fakat buna toplum mühendisliği deyince biraz sert

kalıyor. Tasarlanmış, kurulmuş bir şey gibi. Halbuki ben bunun biraz abartarak söylersek 'bir sabah öyle uyanılmış' gibi düşünüyorum. Onun uyanmış olması ile onun tez canlılığı, tez canlılığıyla hiperaktivitesi, hiperaktivitesi ile tepkiselliği ve ortalıkta olup bitenlerin iç içe geçtiği bir yerde bu kendiliğinden bir 'cemaat' üretmiş olabilir. Ya da zaten üretilmiş olan bir cemaatin bir arada durduğu hem fiziksel hem ruhsal mekanı sağlamış olabilir. Bu anlamda ben barın ve galerinin aynı yerde olmasını çok önemli buluyorum. İkisi de aslında bir bakımdan hedonistik bir şey. Haz ilkesine dayalı ikisi de. İkisi de akıldan daha çok muhayyile ile yakalayabileceğimiz şeyler. Yani akılla yakalayabileceğimiz şeyler değil. Faruk'un refleksleri de akıldan çok duygu ile ilerlediği için bence olağanüstü bir şeydir. Her ikisi de aslında; alkol de sanat da, kafanın bir kıyak olma halini açıklıyor. Yani olağan, günlük hayatımızda diyelim ki mimarlık, öyle yapılabilen bir şey değil. Daha ayık olman gerekiyor.

NEVZAT SAYIN

Faruk is a pretty hyperactive guy. He is one of those people that can not be held down. He always wants to do something. Deep inside, he wants what to have meaning in his acts. However, his rascal behaviour has always been, he wants to do as if he is drinking a glass of water, as it is a second nature. How else would it be done; that is how things are done! Yet most of the things he has achieved anywhere on the world—not just here, are very serious and extensive. However, because of Faruk's rascal side intrinsically exist, he does these like they are a matter of course. This feature of him is the one that I enjoy most about him. He does not set off to accomplish a mission but these end up achieving incredible results nonetheless. So he refrains from the spotlight, but produces these outcomes. And he produces them spontaneously. Therefore, I have always greatly enjoyed this side of him. He cares but does not tell about it. The caring happens spontaneously as part of his methods. The way he knows is that so he does it easily.

It is actually really interesting to talk about but when you call it social engineering it

sound a little rough. Like something designed or constituted. I, on the other hand, think it is more like he just 'woke up like that one morning' to embellish a tad. His waking up may have led to a congregation spontaneously where things engage. His impetuosity, his impetuosity to his hyperactivity, his hyperactivity to his reactivity, and his reactivity may have led to him being in the middle of what's happening, which may have led to a "congregation" spontaneously forming around him. Or perhaps he simply provided a pre-existing congregation a physical and spiritual environment. In this regard, I find it important that the gallery and the bar being in the same space. Both of these are in a way hedonistic. They both exist on the basis pleasure. They both can be caught not through the mind but through the imagination. They are not to be seized by the wisdom. Faruk's reflexes work based more on emotions than the mind, I believe is extraordinary. Both alcohol and art reflect the state of being mentally high. So, for example, the architectural work is not practiced in daily life. You have to be more sober.

Hafıza İnsanları ve Faruk Sade

KENTSEL dönüşümler, hoyrat temaslar, şehirlerin “hafıza mekanları”nı alıp götürüyor da... Bir de “hafıza insanları” var.

O mekanda görmeye alıştığınız, yüzünde oranın tarihinin izlerini taşıyan, ötesi sizin o mekanla ilgili tarihinizi karşılaştığınız an, size sıcak bir tebessüm, hatta sımsıkı bir sarılmayla karakucak hatırlatan insanlar...

Hafıza mekanları sosyo-ekonomik değişimlere, krizlere/depremlere bazen (nadiren) direnebiliyor da...

Hafıza insanları ömrün kantara gelmeyen nihayetine beklenmedik anda yakalanabiliyor.

Otuz yıllık dostumuz, arkadaşımız, hafıza insanımız Faruk Sade’yi kaybettik.

Galeri ve barıyla Siyah Beyaz, -onun deyişiyse- galeri deyince akla sadece oto

galerilerinin geldiği yıllarda, 1984’de kuruldu.

Onca yıl her badireyi mütemadi bir özveriyle atlattı da... Mimarı, yaratıcısı artık sadece hafızamızda. Yine kendi deyimiyle, Siyah Beyaz’ı aklına düşüren “sanat mikrobu”nu ODTÜ Mimarlığı bitirdikten sonra 1980’de master yapmak için gittiği Paris’te kapmış. O pek denenmemiş yola, kalbinden yakalanmış, öyle girmiş. Aramızdan ayrılırken de, yine kalbinden yakalandı.

O mekanın adı niye Siyah Beyaz dersiniz, Faruk’la ilgili önemli bir ipucuna ulaşırsınız.

Açıldığında ismi yokmuş henüz. Ama duvarlarını kaplayan orijinal siyah-beyaz fotoğraflar nedeniyle, mekanı Siyah Beyaz olarak anmaya başlamış gelip-gidenler.

YAŞAR SÖKMENSÜER

URBAN development and rough touches keep taking away the “sites of memory” from our cities... And there are also the “people of memory”.

People whom you are accustomed to see in those places, people who carry the marks of the history of the place; and more than that, people who, with a warm smile or a big hug, remind you of your history with the place... People of memory may (rarely) stand the socio economical changes, crises/ earthquakes...

But they may also unexpectedly get caught by the immeasurable conclusion to life.

We lost Faruk Sade; our friend of thirty years, our pal, our person of memory. Siyah Beyaz, a gallery and a bar, was founded in 1984, the years when the gallery word is only understood as auto galleries. For all those years, it overcame every hurdle with ceaseless commitment... Its architect, its creator now only lives in our memories.

Again, as he put it, he caught the “art bug” that made Siyah Beyaz spring to his mind in Paris where he lived while studying for his graduate degree after METU. He ventured into that rarely beaten path, grabbed by his heart. As he left us, he was once again grabbed by the heart.

If you ask why the place is called Siyah Beyaz, you could reach an important clue about Faruk.

The place had no name when it opened. But because of the black and white photographs that covered its walls, the visitors started calling it Siyah Beyaz¹.

It was not given a name at its foundation, but like an Indian, earned one by virtue: Siyah Beyaz...

Faruk loved that:

“I like it, because I hate gray...”

True... He was always clear. He would do what he set his mind to do:

Ve ismini doğuştan değil, kızılderililer gibi sonradan, namıyla kendi kazanmış; Siyah Beyaz...

Faruk da bayılmış bu duruma: “Hoşuma gitti, çünkü ben griyi hiç sevmem...”

Doğru... Netti, kafasına koyduğunu yapardı:

“Anne tarafından Arnavutum. Bir şeye karar verdim mi sonuna kadar giderim.” Belliydi griyi sevmediği, siyah-beyaza meyli ama... Renkleri sıcaktı hep. Ahmet Boyacıoğlu’nun yönettiği Siyah Beyaz filminde Faruk Sade’yi canlandıran Taner Birsnel güzel özetlemişti doğrusu: “Filmdeki en zor rol belki de benimki. Çünkü oynadığım Faruk rolü, gerçekten var. Kendisiyle tanıştığım ilk 10 dakika içinde sarılıp öpesim geldi. İnanılmaz biri...”

Hürriyet Gazetesi’nin Ankara Bürosu’nun Cinnah Caddesi’nde olduğu yıllarda, 50 metre arkamızdaki Siyah Beyaz, dostluğumuzdan, arkadaşlığımızdan öte stratejik bir konumdaydı da...

Daha kapıda ‘Bakır’ Haydar Cırık ve Hüseyin Ülker’le başlardı muhabbet. Gerek müdavimlerinin, gerekse duvarları saran fotoğrafların “ahbap yüzleri”, bürodaki yoğun mesainin, gecelerin ardından emsalsiz bir vahaydı.

Orada, o dostlukta, onca yıl, ne kalbimiz kırıldı, ne hevesimiz... Yaman iştir, bunu becermek.

Faruk ve Fulya Sade omuzladı, başardı. Gecenin ilerleyen saatlerinde dünyanın en güzel Kangal köpeği Matiz’in de (ismine dikkat çekerim) aramıza katılmasıyla, insana derin bir “oh” eşliğinde, “Daha ne

isteyeyim...” dedirtirdi.

Ön bahçesinin henüz açılmadığı yıllarda, kapalı mekanın açık salonu gibi uzayan saklı arka bahçesiyle de mevsim eklerdi hayatımıza...

Şöminesi de, kışı farklılaştırırdı. İlkbahar, sonbahar desen, zaten ya hey...

Lakin insan ömründe bir an geliyor; sadece günler, haftalar, aylar değil mevsimler de çabuk geçiyor.

Ve o eski şiiirden kalan kadim tiyatro repliğindeki gibi, “Âvâzeyi bu âleme Dâvûd gibi sal/ Bâkî kalan bu kubbede bir hoş sadâ imiş” oluyor.

Faruk’u düşününce... Siyah Beyaz filminde Erkan Can’ın hayat verdiği Muzaffer karakteri de geldi aklıma. Kırk yaşında kalp krizi geçirince işini bırakan ve hayatını yavaşlatmaya karar veren Muzaffer...

O kararıyla birlikte sümüklü böcek/ salyangoz beslemeye başlıyor. Şu bir dönem dünyayı saran cittaslow (yavaş şehirler) meselesi...

Faruk hiç yavaşla(t)madı.

Yüreğinin peşinden gitti, oradan yakalandı.

Siyah Beyaz’da barın tam karşısında, müdavimlerinin fotoğraflarının asıldığı bir bölüm vardır.

Aramızdan ayrılanların fotoğrafları solgun bir ışıkla aydınlatılır; Uğur Mumcu’nun, Tuncel Kurtiz’in, hocam Ünal Nalbantoğlu’nun...

Faruk o hüznü, siyah-beyaz albümünün erkencisi oldu.

“I am Albanian on my mother’s side. If I make a decision, I follow through.”

It was obvious, his dislike of gray, his preference of black and white... but his colors were always warm.

Taner Birsnel who played Faruk Sade in *Siyah Beyaz* movie directed by Ahmet Boyacıoğlu summarized it best:

“The difficult role in the movie was perhaps mine. Because the role I am playing, Faruk, really exists. Within 10 minutes of meeting him, I wanted to hug and kiss him. He is incredible...”

Back in the years when the newspaper *Hürriyet* had its Ankara bureau on Cinnah Street, *Siyah Beyaz*, only 50 meters from there, had a strategic location beyond our friendship...

The conversations would start at the door with “Bakır” Haydar Cırık and Hüseyin Ülker.

The “friendly faces” of both its regulars and of the photos on the walls were an unrivalled oasis after long, busy hours and nights at the office.

Managing all that through all those years, with that sort of friendliness, without a single heart break or disappointment... It’s a hard thing to do.

Faruk and Fulya Sade shouldered all that and succeeded.

And deep into the night, the prettiest Kangal dog in the world, Matiz (mind the name) would join us and make you say “what else could I possibly want...” with a calmed sigh.

Before the years when the front yard was open, the hidden back yard would add seasons to our lives like an open hallway for the interior.

The fireplace would enhance the winters. Springs and autumns were delightful all the same...

Yet there comes a time in a man’s life when not only days, weeks and months but whole seasons start flying by.

And thus it is like that old theatrical verse: “Let fly your voice into this world like the psalmist David / For all that remains in this dome, they say, Bâki, is a pleasant echo.”

Thinking about Faruk, I am reminded of the character Muzaffer from the *Siyah Beyaz* movie, played by Erkan Can.

After a heart attack at age forty, he quits his job and decides to slow down his life...

With that decision he starts farming snails.

It is part of the whole *cittaslow* (slow food) movement that was so in vogue for a while.

Faruk never slowed down.

He followed his heart, and grabbed by the heart.

There is a wall in *Siyah Beyaz*, right across from the bar, where the photographs of the regulars are hung.

The photographs of the ones who have passed on are lit with a dim light; Uğur Mumcu, Tuncel Kurtiz, my mentor Ünal Nalbantoğlu...

Faruk is an early addition to that somber, black and white album.

Source: *Hürriyet* Newspaper,
August 5 2016

¹ Tr. “Black & White”

Ben Hüseyin Ülker.

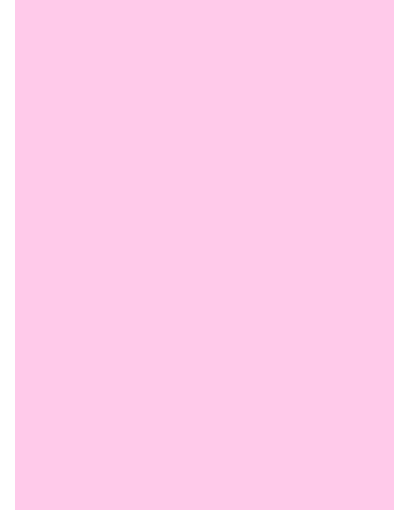
11 Nisan 1992'de Siyah Beyaz'a geldim ve o günden bugüne hala buradayım. Bu zaman zarfı içerisinde çok sevdiğimiz insanları kaybettik. Bunlardan bazıları; Levent Güray, Altan Abi, Aziz Abi, Erdoğan Abi derken en

büyük insanı kaybettik, yani çok değer verdiğimiz, abi dediğimiz Faruk Sade'yi.

Tabi ki yeri hiçbir zaman dolmayacak. Fulya Hanım, Sera, Bakır ve ben her zaman burada, Siyah Beyaz'dayız, sen merak etme.

Yerin dolmuyor güzel insan.

HÜSEYİN "HÜSO" ÜLKER

I am Hüseyin Ülker.

I came to Siyah Beyaz in April 11th, 1992 and I have been here since then. Throughout this time we have lost many people whom we loved. Among them were Levent Güray, Brother Altan, Brother Aziz, Brother Erdoğan; and then we lost the greatest one of

them all, the one we cherished the most and really considered as our big brother, Faruk Sade.

Obviously he can never be replaced. Fulya, Sera, Bakır and I will always be here in Siyah Beyaz; don't you worry.

You are irreplaceable wonderful man.

Eşref Üner, Faruk Sade, Ankara, 1973

Elim kaleme, kağıda uzanamadı Seracığım benden Faruk'um için yazmamı istediği zaman. Hissettiklerimi hiçbir zaman tam anlamı ile yazamayacağım. Bazı insanlar için geldi ve geçti derler, Faruk geldi ama geçmedi.

Hep içimde, aklımda, kalbimde. Zaman-sız ve aniden inen gözyaşlarımda! Faruk "Dostlarım, her şeyim" derdi. Sevgisi kalbinde şekillenip sözlere dönerdi. "Eşref'im" derdi bana. Sıcacık, pırıl pırıl... Ve ben hep bu sevgiyi anımsayıp ayakta kalabildim binlerce kilometre ötede. Hiç kopmadık, hiç ayrılmadık birbirimizden. Uzaklık, mesafe kavramları anlamsızdı Faruk için, "mesafe" sadece sözlükte bir kelime ve kalbinde anlamsız bir kavramdı. Dostluk anlayışında yeri yok, tek bir şey var sana verebileceği o da 'sevgisi', hem de ne sevgi.

Fulya tamamladı Faruk'umu. Sade ailesi, tüm dostların ailesi. Kalpten gelen eşsiz bir sıcaklık, içten nehir gibi akan sevgi seli. Bunu yaşamak herkese nasip olmaz. Ben böylesine yoğun bir sevgi ve duygu dolu bir dostluğun

parçasıydım. Faruk'çuğum ve Fulya'cığım, eşim Joanie ve oğlum İsmet'i de bağrılarına bastılar. Murat, Ali, Güllü de dahil oldu bu eşsiz sevgi okyanusuna. Her bir araya gelişimiz zamana yapılan bir nanik işareti idi. Sanki zaman bizden değil, biz zamandan çalışıyorduk. Yaşam zaten ezip geçmekte, fakat Faruk'la her beraber oluşumuz sanki çelme takmaktı zamana.

İçim öylesine dolu ki Faruk'la. 1970'li yıllarda Bahçelievler'de Faruk'umun oturduğu birinci cadde apartmanındayım şu anda. Faruk'la beraber onuncu kere Jim Croce'nin *Time in a Bottle* şarkısını dinliyoruz. Sanırım bu şarkıdan ilk dörtlük çok güzel özetliyor hislerimi.

*Eğer şişenin içerisinde
zamanı saklayabilseydim,
İlk yapacağım şey,
Her günü, sonsuzluk yok olana
kadar saklamak olurdu.
Sadece seninle zaman geçirebilmek için.*

EŞREF ÜNER

I could not bear to reach a pen and paper when my dear Sera asked me to write about my Faruk. I would not ever be able to fully convey my feelings. Some say a man comes and passes, Faruk came but never passed.

He is always within me, in my mind, in my heart. In my sudden and untimely tears! Faruk used to say “My friends are whole.” His love would take shape in his heart turned into words. He used to call me “My Eşref.” He was warm, sparkling... I could feel this love from thousands of kilometers away and kept myself up. We were never torn apart, never separated. The concept of distance was meaningless for Faruk, it was only a word in a dictionary and a meaningless concept in his heart. It had no place in his understanding of friendship. There is only one thing he could give you and it was his “love,” and what a love.

Fulya completed my Faruk. The Sade family was a family for all friends. A unique warmth from the heart, a flood of love flowing through the river. Not everyone gets to expe-

rience it. I was part of one such intense love and a friendship so full of emotion.

My dear Faruk and my dear Fulya also embraced my wife Joanie and my son İsmet. Murat, Ali, Güllü were also part of this unique ocean of love. Every time we came together it was a mock of time. It was as if we stole from time and not the opposite. Life already steam-rolled on through; every time we got together with Faruk it felt like we made time stumble.

I am so filled with Faruk inside! I am in the 1st apartment at the avenue where Faruk lived in Bahçelievler in the 1970s. We are listening to Jim Croce’s *Time in a Bottle* for the tenth time together. I think the first verse of the song summarizes my feelings pretty well.

*If I could save time in a bottle
The first thing that I'd like to do
Is to save every day
Till eternity passes away
Just to spend them with you*

Faruk Sade, Emre Zeytinolu,
Seçil Erel, Kumsal, Ankara, 2016

Ajandaya Yazılmış Şu Tümce

Bir yerde unutulmuş eski bir notu bir gün buluvermek tuhaf bir duygu yaratır. İster onu kendiniz yazmış olun, ister başkası yazmış olsun, o duygunun tanımını ilk anda kolayca yapılamaz. Bir giysinin cebinden çıkan küçük bir kâğıt parçası, bir çekmecede bulunan bir defter, bir çantanın küçük bir gözüne sıkışmış bir ajanda, önce hep bir merak kaynağıdır. Hemen ardından da beden hazla titrer; bir arkeoloğun çapasının bir yere takılmasından doğan bir hazzla benzer bu. Bir şey keşfedilmiştir, ne olduğu merak edilmektedir, aynı zamanda da onu bulmanın keyfi çıkartılmaktadır.

Ne var ki not size ait değilse, bulduğunuz şeyi ilk kez görüyorsanız, durum karmaşıklaşır ve tüm bu duyguların arasında o soru akla geliverir: Bu kimin olabilir? Yanıt genellikle gecikmez, “o” kişinin... Eğer “o” kişi yakınınızdaysa sorun yoktur, bulunan şey ona iade edilir. Ama “o” kişi uzaktaysa, bir daha hiç ulaşamayacak bir yerdeyse, işte o noktada “o” kişi “şimdi” ve “burada” olarak karşınıza çıkar. Hayret vericidir olup bitenler.

Merak, haz ve uzaktaki kişinin geri dönmesi ve hayret... Her duygu birbirine

karışmıştır, her şey bir anda gerçekleşmiştir. Ve “o” kişinin hemen yanı başımızda duruşu, uyku ile uyanıklık arasında görülen bir düş gibidir; “o” kişi fark edilebilir bir imaja bürünmüşse de onu tam olarak temsil edebilecek bir resim asla çizilemez. Oysa “o” kişi oradadır. Yazık ki bu düş çok kısa sürer; düşü gören kişi ansızın uyanır ve elinde öylece tutmakta olduğu nota geri döner, onda ne yazdığını şöyle bir gözden geçirir. Belki bir adrestir, belki bir telefon numarasıdır, belki yapılacak işler listesidir, belki de hesap kitap...

Düş bittikten itibaren, okunan notta ne yazılıysa o merak edilecektir. Şu var ki yeni beliren merak, o kâğıt parçasına, o deftere, o ajandaya uzaktan ilk bakışın, el değdirişin doğurduğu merak ile aynı değildir. Bundan böyle yazılanların anlamını düşünmeye başlamışızdır: Bu adres neresi? Bu telefon numarası kimin? Niçin bu işler yapılmalıydı? Bu hesaplar neye ait? Bu merak kişiye düş kurdurmaz, haz üretmez, uzaktaki “o” kişiyi geçmiş zamandan bulup getirmez, olsa olsa notun tutulma olasılıkları üzerine gerçek olmayan birkaç senaryo yazdırır ve sonunda yapılabilecek bir keşif de

Finding an old, forgotten note abruptly begets a strange emotion. Whether you have written it yourself, or it was written by someone else, it is not easy to define that emotion at first. A small piece of paper found in a pocket, a notebook hidden in some drawer, a planner stuck inside a small side of a bag: they are all a source of curiosity at first glance. A moment later, the body shakes with a thrill; it is akin to the thrill an archaeologist feels when their hit pick an object. Something has been discovered, the curiosity felt, at the same time the joy of having found something.

Howbeit, if note is not yours and if it is the first time you are seeing what you found, the situation gets complicated and a question emerges among these emotions: Whose note could this be? The answer usually is not far behind: “that” person... If “that” person is near to you, there is no problem; the item could be returned to the owner. But if “that” person is far away, somewhere where they can never be reached, then “that “ person suddenly appears to you as “here” and “now”. It is an astonishing turn of events.

EMRE ZEYTİNOĞLU

Curiosity, thrill, a return of the person who is far away and astonishment... The emotions start to merge; everything has happened so abruptly. And “that” person’s entity right beside us, it is like a dream you would see between sleep and wakefulness; even if “that” person has taken a discernible visage, it is still impossible to draw a picture of him which can fully represent them. Yet “that” person is right there. Unfortunately, the dream does not last; the dreamer suddenly wakes up and returns to the note they are holding, looks up what has been written on it. Maybe it is an address, or a telephone number, perhaps a to-do list, or some calculations...

After the dream is over, whatever written on this note is a subject of curiosity. However, this newfound curiosity is not the same as the one that was born out of that first contact with that piece of paper, that notebook, that planner. From then on, you start thinking about the meaning of what is written: Where does this address belong? Whose telephone number is this? Why did these tasks had to be done? What were these calculations for? This

çok anlamlı sayılmaz. Bellek görevini yapmış ya da yapamamış ve süreç tamamlanmıştır.

Ve bir gün Faruk Sade'nin 1980 yılına ait bir ajandası bulunuyor. O ajandayı bulup eline alan kişi, elbette bir heyecan yaşıyor. Merak, keşif ve haz duygularının derecesi hakkında bir bilgimiz yok; fakat o bir an, yani ajandanın ele değdiği an, uykuyla uyanıklık arasındaki bir düş içinde Faruk Sade, o kişinin karşısına gelip durmuş mudur? Hiç kimse bundan şüphe duymamalıdır; o düşün görülmeye başlamaması olanaksızdır, Faruk Sade ile ajanda karşılıklı sızmalarla iç içe geçiyorlar. Zihnin bir oyunu bu; düş sırasında bellekteki imajların yerli yersiz birleşmesini andırıyor. Bir bakıma René Magritte'in söylediği üzere: "İnsan düşünde daha önce hiç görmediği şeyleri görmez, ama gördüğü şeyler arasındaki şaşırtıcı birleşmeleri görür."

Olağan süreç işliyor; ajandayı bulan kişi düşten uyanıyor, imajlar dağılıyor ve sayfaları hızla çevirmeye başlıyor. Sayfalarda aylar, günler geçiyor; bazı sayfaların boş, bazı sayfaların dolu olabileceğini tahmin ediyoruz ki Haziran ayının 12'sinde akış duruyor, bu Perşembe günüdür. Orada ilk üç satıra büyük harflerle yazılmış bir tümce var, siyah mürekkepli kalem kullanılmış ve yazının biçimi daha çok bir mimarın tarzını çağrıştıran bir karakter taşıyor. Zihinde kurgulanan imajlar dağıldıkça Faruk Sade'nin yüzü de var ile yok arasında gidip geliyor, artık onun orada durup durmadığı şüpheli bir hal alıyor. Derken, dikkat satırlara yöneltiliyor, şu yazıyor: "SANATIN ASIL KURTARICI TARAFI, BİZİ VARLIĞIMIZDAN ŞÜPHEYE DÜŞÜRME-SİDİR."

Burası gerçekten ilginç... Çünkü imajların dağılması sırasında; imajın tam da yokluğa geçiş sınırında, "o" kişinin karşımızda duran varlığından şüphe duymaya başladığımızda, okuduğumuz tümce bu: "Bizi varlığımızdan şüpheye düşürmesi..." Paradoksal bir sürecin eşigindeyiz: Notu tutmuş olan kişi şimdi yok, yalnızca onun belli belirsiz bir imajı var. Buna

karşın "o", daha önceki zamanda bir varlık olarak karşımızda duruyordu; onun bedenine dokunabiliyor, sesini ve kokusunu algılayabiliyor, hareketlerini izleyebiliyorduk. Şu an ise onun giderek yokluğa geçiş yapan imajını sezebiliyoruz. Varlığını seziyor, ama o varlıktan şüphe duyuyoruz. Ancak şurası kesin: "O" kişi, daha önceki zamanda kendi somut varlığından da şüphe duyduğunu yazmış. O halde bizim zihnimizden uçup giden bir imajdan farklı olmadığını bildirmiş. O halde tam da "şimdi" ve "burada" onu düşündüğümüz belirsiz imaj neyse, kendi varlığının şüpheli hali neyse, tam da "o" olduğuna işaret etmiş. Ve o halde biz, bu ajandayı bulduğumuz ve içine göz attığımız sırada, onu bütün varlığı ile algılamaktayız: "Şüpheli varlık" olarak...

Üstelik bu algılamayı, tıpkı onun söylediği yöntemle, yani "sanat" ile sağlıyoruz: Ajandanın ve onun içindeki bir tümceden yola çıkan bir sergi ile... Demek ki o sergi, "o" kişinin gerçek varlığının imajını canlandırmaktadır. Orada "o" kişi, tam da kendi "şüpheli varlığı" halinde karşımızda duruyor. "O" kişinin bedenine dokunabiliriz, sesini ve kokusunu algılayabiliriz, hareketlerini izleyebiliriz. Artık zamandan da şüpheye düşmeliyiz; "geçmiş" zamanın "şüpheli varlığı", bugün de "şüpheli varlık" olarak karşımızda duruyor: "Geçmiş" ile "şimdi"nin örtüştüğü zamanda... Salt bir imaj olarak...

Ve ansızın William Shakespeare'i anımsıyoruz: Hamlet'in, aşağılardan gelen bir sese ya da bir imaja yanıt verirken söylediği şu tümceyi duyuyoruz: "Çığırından çıkmış bir zaman bu."

curiosity does not make you dream, it is not a source of thrills, it does not pull “that” person out of the past for you; they would make you imagine a few scenarios about the possibilities of the writing of the note, at best, and ultimately the discovery that has been made is not all that meaningful. Memory has done its job, or not; but the process has been completed.

And one day Faruk Sade’s planner belonging to 1980 is found. The person who finds it obviously feels excited. We are not sure about the degree of curiosity, discovery and thrill; but, that is such a moment when the hand touches, in a dream between a sleep and awakening, does Faruk Sade appear in front of this person? No one should doubt this; it is impossible not to begin having this dream. Faruk Sade and the planner leak and merge into one another. It is a trick of the mind; it is like how images in your memory start coalescing randomly in a dream. In a way, it is as René Magritte said: “You do not see in your dreams that which you have never seen before; but you see the strange coalescence between that which you have.”

The usual process continues. The person who has found the planner awakens from the dream; the images scatter and the person starts flipping the pages quickly. Months, days pass on the pages, some pages are empty assumably while some are filled; then we abruptly stop on the 12th of June, a Thursday. There is a sentence penned onto three rows in capital letters with a black ink; the style of the writing has characteristic evocating an architect’s handwriting. As the images dissipate, Faruk Sade’s face also start phasing in and out; and his bearing is remaining as doubtful. Then, the attention is directed to the lines; written: “WHAT MAKES ART OUR SAVIOUR IS THAT IT MAKES US QUESTION OUR OWN EXISTENCE.”

This part is interesting... Because at the moment of the image’s dissipation, at the

image’s threshold of disappearance, when we are starting to doubt the existence, is the sentence we read: “That is makes us question our own existence...” We are at the doorstep of a paradoxical process: The person who has written the note is no longer with us; there is only a dim visage of him. However, “that” person, at some point in time, stood in front of us as a physical being; we were able to touch his body, perceive his voice and smell, follow his movements. Now, however, we can only sense his visage slowly passing further and further into inexistence. We sense his existence, but we doubt it. Only this is certain: “That” person, in a previous time, wrote that he also doubted his physical existence. Thus, he is not different than our minds whom he pass through. So he points out that whatever this nebulous visage that we think is “here” and “now” is, it is exactly the same as his state of doubting his own existence. And thus, as we find this planner and take a look at its context, we perceive him as whole of his being: as a “doubtful being”...

Furthermore, we supply this perception with the method he prescribed, with “art”: Through an exhibition that sets out after this planner and a sentence inside... This must mean that this exhibition personifies the visage of “that” person’s true existence. There, “that” person stands in front of us simply as his “doubtful being”. We may touch “that” person’s body; we may perceive his voice and smell, and follow his movements. Now we must suspect time as well, the “suspect being” of “past” stands here today still as a “doubtful being”: in this moment when the “past” and the “present” overlap... As a plain visage...

And suddenly we are reminded of William Shakespeare: as Hamlet answers a noise or an image coming from below, we hear this sentence: “The time is out of joint.”

ÖZLÜYORUZ
WE MISS

Özgür Akarsu
Erol Akıncı
Vural Akıncı
Gültekin Aktuna
Zafer Aldemir
Hüseyin Bahri Alptekin
Münevver Andaç
Hakkı Anlı
Cristian Babou
Raci Bademli
Öğün Bakır
Melih Baturalp
Süheyla Boztaş
Gül Derman
Kaya Erim
Ertuğrul Ermal
Orhan Genç
Nuri Gögen
Nilgün Gökçesu
Levent Güray
Aydın Gürpınar
Ufuk Güldemir
Ulf Horak
Leyla İleri
Eersin Anibal İlercil
Muhtar Kabar
Necdet Kalay
Saffet Kırklar
Erdoğan Korfalı
Altan Koçer

Sait Kozacıoğlu
Cevdet Kösemen
Tuncel Kurtiz
Mine Malak
Vedat Mavitan
Henri Matis
Henri Matis Jr.
Uğur Mumcu
Ünal Nalbantoğlu
Mübin Orhon
Ali Yavuz Özbay
Ayşegül Özbay
Nilhan Saygon
Süreyya Sade
Ö.Faruk Sade
Haşmet Seymen
Önder Seren
Fahrettin Tolun
Osman Tokcan
Selim Turan
Burhan Uygur
Nevin Ünalın
Esen Ünür
Affan Yatman
Ersin Yılmaz
Nazmi Yılmaz
Bayram Yiğittop
Doğan Yurdakul
Eşber Yolal

Faruk Sade Otoportre, Sen Ben Esas
Oğlan Bienali, 1996
Faruk Sade Self-portrait, Sen Ben Esas
Oğlan, Biennial, 1996

Faruk Sade'nin ODTÜ yıllarından, 1976
Faruk Sade, METU years, 1976

1980 OCAK

29 Salı

KİŞİLERİN DOSTLUĞU, DOSTLUK
ÜLKESİNDEN OLMIYAN, HER ŞEY
KARŞISINDA, ÖLMEYE KAPAR,
ÖZEL BAŞLILIKTR, BAŞKA TAMMI
YOK BUNUN.

ÇELİŞKİ. KİŞİ YALNIZDIR, DOSTLUK
ŞA GÖREBİR. GÜÇLÜ OLANACAK
DİYE YALNIZLIĞI SEÇMEK YANLIŞ.
DOSTLUKSA İNSANA EN TEMEL
GİDALAR, KADAR GEREKLİ.
YETER Kİ VERDİĞİ KADAR
ALABİLSİN. BU YÖNDEN ŞANSLIM
ÇÜNKİ GERÇEKTEN DOSTLARIM
VAR. SEVGİLİLER HER NİZE
DOSTLARIM. x

“Bittiği için ağlama, yaşandığı için glmse.”
Don't cry because it's over, smile because it happened